

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

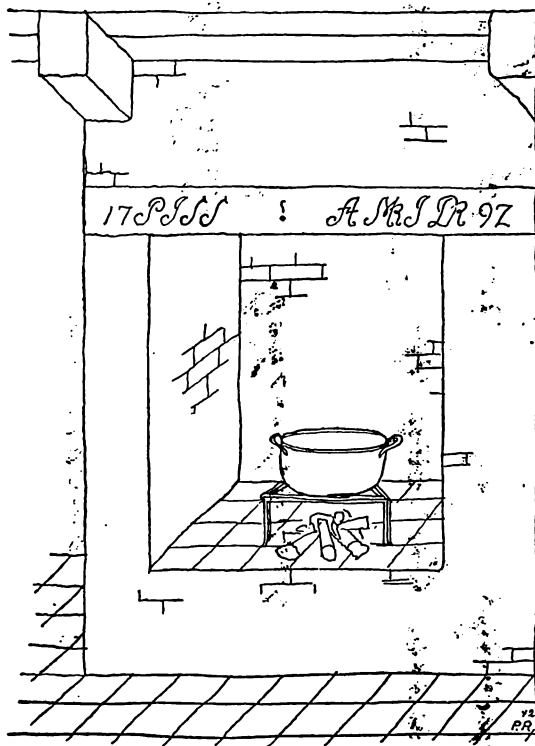
Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

BLÆSBORG

GAARDENS OG SLÆGTENS SAGA

BLÆSBORG

Af Gaardens og Slægternes Saga

1731—1941

SAMLET
AF
P. SMED RASMUSSEN

Trykt som Manuskript

DET DANSKE FORLAG
KØBENHAVN 1943

99.9

Sm 23

2

GENEALOGISK SAMLING

1943

DET DANSKE FORLAG

Vestre Boulevard 47 . København V.

PEDERSEN & LEFEVRE KØBENHAVN V

44 5927

2

INDHOLD

Forord	7
Hjemstavn	9
De gamle Slægter	16
Slægten i Sabro	63
» i Hovmarken	74
» i Foldby	87
» i Sandby	106
Moster	125
Slægten i Voldby	135

FORORD

BLÆSBORG — saaledes blev vor gamle Slægtsgaard kaldt af min Bedstefar, Peder (Smed) Rasmussen, der i Aaret 1828 overtog Gaarden som Fæster efter sin afdøde Fader.

Da jeg i 1940 afstod Gaarden til en Søn, fik jeg Tid til at granske i gamle Papirer og Dokumenter, opbevarede fra tidligere Ejere og Fæstere. Jeg fik derved Lyst til at forsøge en Udredning af Gaardens og Slægtens Historie, som herved fremlægges for alle interesserede, og jeg haaber derved at have skabt et brugbart Grundlag for mere indgaaende Undersøgelser, hvis saadanne skulle synes ønskelige, eller ialtfald et Grundlag, der kan bygges videre paa.

Foruden Oplysninger indhentet gennem Landsarkivet i Viborg og Sognets gamle Kirkebøger, der gaar tilbage til 1813, har jeg faaet værdifuld Hjælp af Medlemmer fra de enkelte Slægtsgrene, samt nogle faa Meddelelser af Gdr. *Poul R. Poulsen*, Tinning. For disse Oplysninger bringer jeg de paagældende min bedste Tak.

•Vestervang•, Sandby Mark 1943.

P. SMED RASMUSSEN

R.S. 1796 A.M.S.D.

HJEMSTAVN

Sabro Herred omfatter den nordvestligste Del af Aarhus Amt, og bestaar af 8 Sogne, af hvilke de 4 ligger nord for den Del af Frijsenborg Skovene, der kaldes Norringuhre og Tinning Skov, og som i en Længde af ca. 10 km strækker sig fra Hinnerup Station imod Vest til Herregaarden Jernits Jorder.

Af de 4 Sogne hører de tre, Haldum, Vithen og Hadsten, sammen i kommunal og gejstlig Henseende. Haldum Sogn er det østligste og største, baade hvad Flademaal og Indbyggerantal angaar. Kirken ligger højt, øst for Byen Haldum, og fra denne er der en vid Udsigt til alle Sider.

I Traps Beskrivelse over Danmark anføres, at Kirken regnes for et Sømærke, skønt Afstanden til Kysten i Luftlinie er 16 km. Et gammelt Sagn beretter følgende:

Engang kom en Skipper sejlende i Aarhus Bugten, da han pludselig mister Landkending paa Grund af en Taage, der sænker sig tæt omkring Skibet. Han fortsætter imidlertid Sejladsen, ivrigt spejdende efter Land; saa øjner han omsider et højt firkantet Kirketaarn, og ved saa, at han hurtigst muligt maa kaste Anker, da han skønner, at Land er nær. Det var Haldum Kirkes Taarn, han saa, og til Tak for Synet af dette, der frelser ham for at strande, køber han et Jordstykke paa Aarhus Mark, af hvilket Indtægten skænkes til Kirken for alle Tider.

Hvorvidt Sagnet er sandt eller ej, ved vel ingen, men en Kendsgerning er det, at der endnu Aar efter Aar tilflyder

Kirken en beskeden Afgift fra et Jordstykke, der ligger tæt ved Eksercerpladsen ved Skejby Mark.

Et andet Sagn fortæller, at tre formuende Søstre, der alle var døvstumme, hver især bygger en Kirke, hvis Navne bar Endelsen -dum (Haldum i Aarhus Amt, Ødum og Voldum i Randers Amt).

Haldum Sogn omfatter Byerne Haldum, Hinnerup Stationsby, Haar og Sandby, sidstnævnte er den nordligste. Stationsbyen ligger umiddelbart ved det Engdrag, gennem hvilket Lilleaaen — eller Hadsten Aa — har sit Løb, væsentligst i nordlig Retning; Haars og Sandbys Jorder grænser begge til Aaen, der fra den gamle Herregaard Haraldslunds Jorder gør Skel imellem Aarhus og Randers Amter. Aadalen bestaar af en ret smal Engstrækning, med Udløbere til begge Sider, hvor smaa Bække, der kommer fra de højere liggende Bakkedrag, baner sig Vej ned til Aaen.

De ret frugtbare Enge afgrænses af Skrænter, bestaaende af Grus; ovenfor Skrænterne flader Jorden sig ud op imod Bakkerne i de saakaldte Smeltevandsterrasser, der er dannede af Smeltevandet i den sidste Istid.

Ovenfor disse hæver sig et af stiv Lerjord bestaaende Bakkedrag, hvoraf en Del er skovbevokset, Resten dyrket. Paa Kanten af dette Bakkedrag ligger Sandby. Den bestod omkring 1770 af 8 Gaarde, deraf de 5 saakaldte Halvgaarde med 4—5 Tdr. Hartkorn, de andre 3 Helgaarde med over 8 Tdr. Hartkorn. De seks af Gaardene var da sammenbyggede to og to, de andre to laa i hver sin Ende af Byen.

I Efteraaret 1870 nedbrændte 4 af de sammenbyggede Gaarde — Brandaarsagen blev aldrig opklaret — og de blev derefter opført hver for sig; samme Aar flyttedes en femte Gaard, og en sjette deltes imellem to Brødre, og den ene flyttedes ud paa Marken. Dette gav jo Byen et helt andet Udseende.

I min Barndom var der 7 Gaarde i Byen og 3 udflyttede; det større Antal foraarsaget ved Deling og Udskiftning. Der var op imod en halv Snes Huse, deraf en Smedie og dertil hørende Beboelseshus, der begge ejedes af Bymændene; nogle af Husene var uden Jordtilliggende og ejedes af Gaardmændene.

To af disse havde af Folkevittigheden hver faaet sit særprægede Navn; det ene, der rummede tre tarvelige Lejligheder, hver bestaaende af en Gang, en Stue og et meget lille Køkken, kaldtes »Trekroner«; det andet, i hvilket der dreves lidt Høkerhandel, samt ogsaa Smugkro, kaldtes »Figaro«. Begge disse Huse er senere nedrevne.

SLÆGTSGAARDEN

Familiens gamle Slægtsgaard blev af min Bedstefader (1803—1868) kaldt »Blæsborg«. Den ligger i Byens sydlige Del og berørtes ikke af Branden i Aaret 1870, men er siden ombygget.

Forud for Ombygningen foretoges enkelte Reparationer, og ved en saadan 1899, hvor en gammel aaben Skorsten blev erstattet af en lukket, fandtes et Stykke Egetræ, en Skorstenshammer, der efter en Rengøring for aarhundredgammel Sod, fremviste følgende indhuggede Bogstaver:

17 — P. J. S. S. — A. MR. J. D. — 92.

Denne Indskrift fortæller, at *Peder Jensen Smed* og hans Hustru *Ane Marie Jørgens Datter* Aar 1792 byggede dette Hus.

Fra en 30 Aar tidligere, ca. 1868, foretagen indre Omlavning i Stuehuset var et Fyrretræs Brædt med de samme Bogstaver, men Aarstallet 1796, opbevaret. Dette Brædt havde været anvendt i et Panel, der var opsat paa Væggen over Bænken for Bordenden i Opholdsstuen. Aarstallet

lader formode, at Brædtet først er sat op fire Aar efter, at Stuehuset blev bygget.

Ved Opførelsen af et nyt Stuehus 1923 blev dette Brædt, og et af Skorstenshammeren udsavet Brædt med de indhuggede Bogstaver, opsat over Dørene i en af Stuerne.

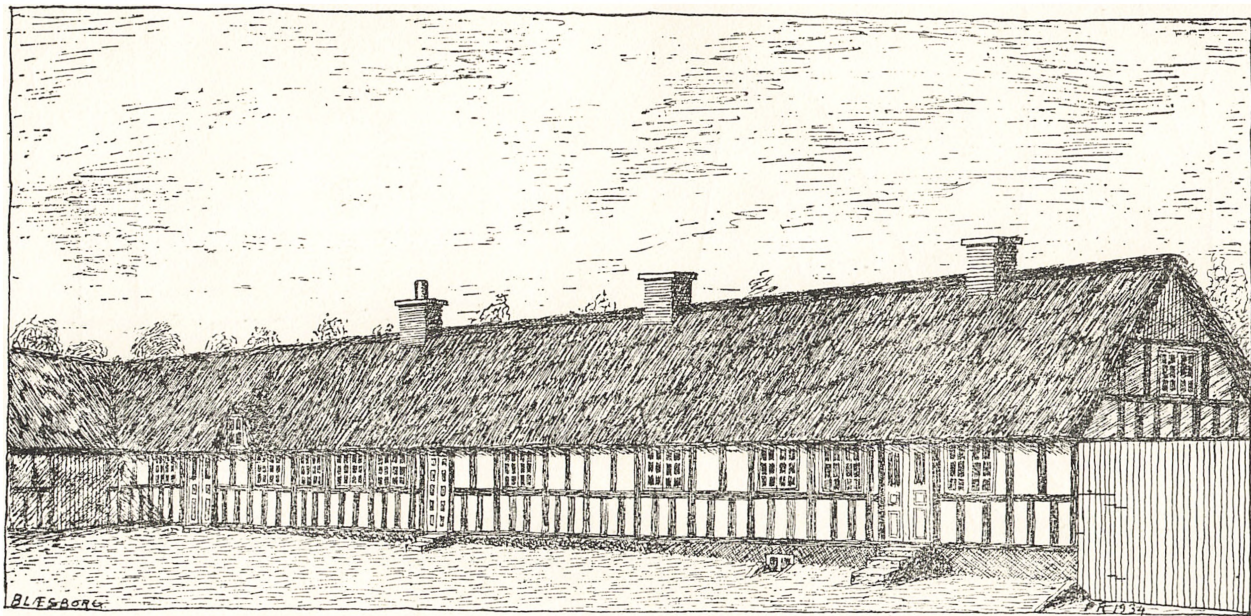
Det gamle Stuehus har altsaa i 131 Aar dannet Rammen om Slægtens Hjem; om dets Indretning følgende:

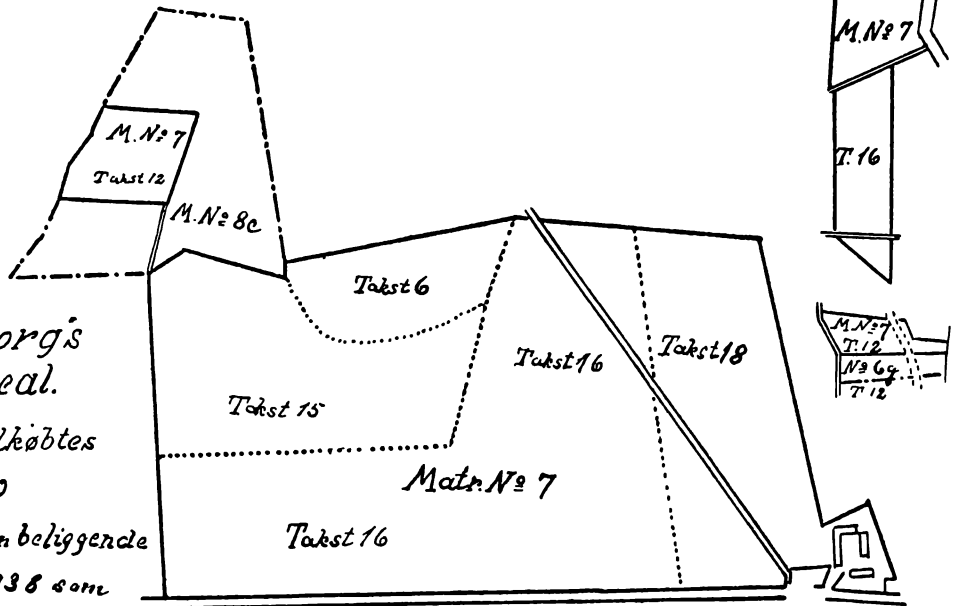
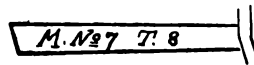
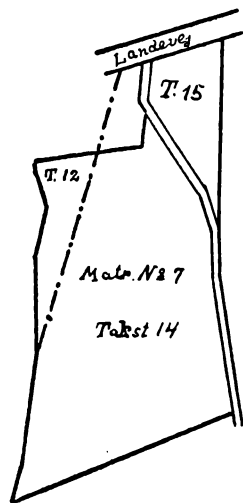
Stuehuset var den firelængede Gaards nordligste Fløj; der var to Indgangsdøre fra Gaardsiden; den første førte ind til en lille stenpikket Forstue, fra hvilken der var Dør til højre ind til det ligeledes stenpikkede Bryggers, i hvis bageste Del fandtes en rummelig Bagerovn, hvori der kunde bages Brød af en Td. Rug. Endvidere var der en indmuret Kobber-Gruekedel, et Bord hen under Vinduet, og en Trappe til Loftet. Fra Forstuen førte en Dør til venstre ind i den 3 Fags Dagligstue med fast Bænk for Enden og Indersiden af Langbordet; Gulvet var af firkantede Murstensfliser. Skorstenen fyldte godt i det ene Hjørne, og imellem denne og en Dør ud til Køkkenet stod en gammel-dags firkantet Bilæggerovn; ved Dørens anden Side stod »Bornholmeren«, der intet havde med Øen at gøre, eftersom den var lavet af en gammel Skolelærer i Sandby omkring 1820.

Køkkenet var ret smalt; Komfuret fandtes i den aabne Skorsten, indtil denne blev erstattet af en lukket i 1899.

Imellem Folkestuen og Køkkenet og Husets anden Indgang fandtes til Gaarden Lillestuen og til Haven Sovekammer, der forlængedes op for Enden af øverste Forstue, og derovenfor var en 3 Fags Over- eller Storstue i hele Husets Bredde.

I Aaret 1868 blev der bygget Aftægtsbolig i Forlængelse af Stuehuset imod Øst, og samtidig imellem det gamle og det ny indrettet en »Mælkestue« med cementmurede Kummer, hvori Mælkejungerne nedsattes til Af-

Kort over Blæsborg's oprindelige Areal.

Matr. N° 6 og 8c tilkøbtes omkring 1870

Den ved Landevejen beliggende Parcel fraskiltes 1938 som selvstændig Ejendom

Samlet Areal fra 1870 til 1938 = 64½ Td. L.d.; efter 1938 = 52 Td. L.d.

køling i rindende Vand, oppumpet Dag for Dag fra Gaardens ret dybe Brønd.

Aftægtslejligheden bestod af 5 Fag, hvori foruden en lille Forstue var en Stue, et Sovekammer, Køkken, Spisekammer og Brænderum. Paa Loftet ovenover et lille Kammer.

Stuehus og Aftægtsbolig kransede i Forbindelse med de tre Udhuse en aflang firkantet Gaardsplads, hvis Midterparti optoges af Møddingen.

Mod Øst laa Laden, der var ejendommelig for sin Tid, eftersom den, bygget ca. 1850, var indrettet med Kørelø i Siden ind imod Gaarden. Først omkring Aarhundredskiftet blev dette almindeligt ved Nybygning.

Imellem Aftægtsbolig og Lade var opsat et Plankeværk, hvorigennem der var Adgang til Haven.

Indkørselen til Gaarden var i det sydøstlige Hjørne imellem Lade og Staldene i det søndre Hus. I »Krøget« mellem dette og det vestre Hus fandtes Tærskelo og Korngulv til Havren. Det vestre Hus rummede Faaresti og Svinestier; Vognport og Brænderum fandtes i det omkring 1870 overbyggede »Krøg« imellem Vesthus og Stuehus.

DE GAMLE SLÆGTER

Fæ dør, Vise dør, Tiden
selv dør med;
et er der, der aldrig dør:
Dom over hver en Død.

(Havamaal)

Naar Omtalen af de gamle Slægter indledes med oven-
taaende Fyndord, skal det forstaas saaledes, at den fæl-
lede Dom mere hviler paa efterladte Kendsgerninger end
paa personligt Skøn. Derimod er det personlige Skøn mere
gældende, hvor vi omtaler vore Forældre, og de yngre Slæg-
ter maa forstaa, at har vi forsøgt at skildre disse, deres
Liv og Virke, saa har vi gjort det med Nænsomhed og i
Faknemmighed for det, de har været for os i vor Op-
vækst.

De ældste Optegnelser angaaende vor gamle Slægts-
gaard, nu Matr. Nr. 7 af Sandby*), er følgende:

- 1731 fæster (Jens) Sørensen fra Foldby en Halvgaard i
Sandby, Hartk. 4 Tdr. 5 Skp. 2 Fdk. 1 Album.
1757 fæster Chr. Wandt her ved Frijsenborg Jens Søren-
sens fradøde Gaard, Matr. Nr. 5 i Sandby, Hartk.
4-5-2-1 samt Skovskuld 0-1-0-1.
1770 fæster Peder Jensen Smed af Sandby Chr. Wandts
fradøde Gaard i Sandby og ægter Enken.

Hvorlænge dette Ægteskab bestod, vides ikke, men maa
være afsluttet senest 1784, da P. Jensen Smed gifter sig

*) Matr. Nr. og Hartkorn ændredes flere Gange, især naar
ny Matrikulering foretoges. Ved Fæstegaardenes Salg til Selveje
forbeholdtes eventuelt tidligere tilhørende Skovarealer.

med min Oldemor, hvorom følgende berettes efter Oplysninger fra Landsarkivet i Viborg:

Mandagen den 28. Juni 1784 trolovedes Gdm. Peder Jensen Smed med Ane Marie Jørgensdatter, begge af Sandby, og Trolovelsen fandt Sted i hendes Faders, Gmd. Jørgen Rasmussens Hjem (Moderens Navn er ikke nævnt), og som Forlovende var til Stede Niels Balle og Rasmus Jensen, begge af Sandby, Fredagen den 13. August blev Ægteskabet fuldbyrdet.

Peder Jensen Smed var i Følge senere Meddelelser født 1731, altsaa 53 Aar gammel, medens Ane Marie — jfr. Kirkebogen — blev døbt i Haldum Kirke Dominica post Trinitatis, men Præsten har glemt at skrive hvilken Søndag efter Trinitatis, Daaben fandt Sted, dog maa det under Hensyn til andre Indførelser have været imellem 14. og 18. Søndag (omkring sidste Halvdel af September og første Halvdel af Oktober) 1765; Ane Marie var altsaa kun 19 Aar gammel.

Det er fra P. Jensen Smed, Slægten har bibeholdt Smed-Navnet; om dette saa er arvet, eller Manden selv har fusket i Haandværket, vides ikke. Forøvrigt er den Slags Tilnavne ingenlunde sjældne i Egnene Vest og Nord herfor (Viborg og Randers Amter).

Om Ane Marie fortælles, at hun blev kaldt »store Ann Mari«; om hun saa har været større end almindeligt, eller der i Familien eller Nærheden har været en anden Pige eller Kone af samme Navn, men mindre eller yngre, kan vel tænkes, og forklarer Tilnavnet.

Forbindelsen imellem den halvgamle Enkemand og den helt unge Pige synes, set med Nutidsøjne, helt urimelig. Men tager vi Tid og Forhold i Betragtning, maa det indrømmes, at Urimeligheden har sin Forklaring. Stavnsbaandet bandt endnu Beboerne til deres Hjemstavn. Gaardene var Fæstegaarde; Godsejeren kunde omtrent skalte og valte med Bønderne efter eget Tykke, og det, det især gjaldt om for dem, var, at Ejendommen blev dyrket for-

svarligt, og at Befolkningens Tilvækst ikke svækkedes, thi saa gik det ud over Arbejdskraften, som stod til Raadhed.

I Almindelighed fik Manden rimelig Tid til selv at søge sig en Kone ud, om en saadan manglede, hvorimod en Enke i en Fæstegaard ofte maatte gifte sig med den Mand, Herskabet fandt passende til at overtage Fæstet, og som var villig til at paatage sig Familiens Forsørgelse sammen med Fæstet.

Om Ægteparrets Samliv forlyder det, at den unge Kone følte sig endnu saameget som Barn, at hun gerne deltog i Børns og Unges Leg om Sommeraftnerne, inden Manden kaldte hende ind.

I Ægteskabet fødtes følgende Børn:

Jens Pedersen, døbt 17/10 1793.

Jørgen Pedersen, døbt 17/3 1795.

Maren Pedersen, døbt 15/6 1797.

Da der i det følgende ikke fortælles nævneværdigt om disse Børn, skal her kun berettes, at Jens Pedersen blev gift og bosat i Skjoldlev, og hans Efterkommere endnu bor og lever her paa Egnen.

Jørgen Pedersen, opkaldt efter sin Morfader, blev kaldt Jørgen Ravn, om hvilket Tilnavn der gaar flere Fortællinger, hvoraf den sandsynligste lyder, at han i adskillige Aar tjente som Herskabskusk hos en Baron Raven, og at dette Navn blev ændret til »Ravn« og hæftet til Jørgen som Kendingsnavn. Han fik en Gaard i Nabobyen Haar i Fæste, og døde der som Aftægtsmand 1875 over 80 Aar gammel. En Søn af ham var Dragon under Trearskrigen og deltog i det berømte Strejftog til Nørre Snede.

Ogsaa den Slægt, der indtil for faa Aar siden ejede Gaarden i Haar, bor her i Egnen.

Om Datteren Maren har jeg intet sikkert kunnet finde.

Den 20. April 1802 dør P. Jensen Smed, 71 Aar gammel. Og næppe er han blevet begravet, førend der er taget Be-

stemmelse om, hvad der skal blive af Enken, Børnene og *Gaarden*; det er maaske vigtigst at faa den passet — det er Sædetid — og kan Gaardens Pasning og Enkens og Børnenes Forsørgelse ordnes under et, saa maa dette da kaldes godt og forsvarligt, og saadan bliver det, hvad følgende Dokument, der findes opbevaret i sin ægte Original, paaviser, hvorfor det gengives her i sin fulde Ordlyd:

SOPHIA MAGDALENE KRAGH JUUL WIND FRIJS
FØD GRAM, SALIG GEHEIME CONFERENTSE RAAD
OG RIDDER BARON JUUL WINDS EFTERLEVERESKE,
GREVINDE TIL GREVSKABET FRIJSENBORG, FRUE
TIL BOLLER, MØGELKIER, FAUERSKOU, COLLERUP
ETC GODSER —

GIØR WITTERLIG at have Stæd og Fæst, ligesom jeg stæder og fæster til Rasmus Jensen i Haldum den mig tilhørende Gaard i Sandbye som Peder Jensen Smed sidst beboede men nu fradøde, og hvis Enke bemeldte Rasmus Jensen Egter.

Bemeldte Gaard staar i Matrikullen under No. 6 for Hartkorn Jordskyld 6 Tdr. 1 Skp. 2 Fdrk. og Skovskyld 2 Skp. 2 Fdrk. 4/5 Album, som han maa nyde, bruge og sin Livstid i Fæste beholde paa Efterskrevne Vilkaar:

1. Betaler han til hver Aars Mortensdag Landgilde Penge 14 Rdl. 3 Mk. ” Sk. Smørpenge til Sct. Hans 2 Rdl. 1 Mk. 8 Sk. Haure 2 Tdr. 4 Skp. Og for Konge-Korn og Kirketiende af denne Gaards Hartkorn betaler denne Fæster til hvert Aars Kyndelmisse 6 Rdl 5 Mk. 4 Sk. Dog bortfalder denne Tiendeaccord naar ingen Fæstere i Haldum Sogn har deres Tiende længere i Fæste paa Livstid.
2. Betaler han og alle kongelige ordinaire og extraordinære Skatter som nu eller herefter allernaadigst maatte vorde paabuden saavel af Gaardens Hartkorn som personelle Skatter af sig, Familie og i Gaarden havende Folk, hvilket da alt denne Fæstere til sine rette Forfaldstider udreder.
3. Konge og Herskabsrejser saavelsom Jagt og Brev-Reiser forretter denne Fæstere efter Tour og Tilsigelse lige med de andre Gaardbeoere i Sandbye.

4. Gaardens Tilliggende Jorder dyrker og driver han forsvarlig og intet deraf bortleier, laaner eller til Upligt bruger. Mindre lader Foeder Gjødskning fra Stædet bortkomme.
5. Diget om Døyet og Gierdet om Hæstehaugen paa Frijsenborg Mark istandsætter og vedligeholder Fæsteren sin tilkommende Anpart af.
6. Den sædvanlige Frieskovning til Frijsenborg samt Tømmerskovning forretter denne Fæstere ligesom hans Formand og øvrige Gaard Beboere i Sandbye.
7. Gaardens Bygninger, Besætning, Aulsredskaber, Føde og Sædekorn samt levende Inventarium vedligeholder Fæsteren og tilsvarende samme i den Stand som det hannem efter vedhæftede Syn i Følge Forordningen af 8. Juni 1787 er overleveret. Naar jeg lader denne Gaards Bygninger i Brandkassen forsikre, hvorimod Rasmus Jensen betaler den aarlige Contingent, imod at han i Tilfælde hæver den Summa som er andsat for til sin Gaards Opbyggelse ifald Ildsvaade skulle indtræffe.

Mod mig og mine Befuldmægtigede viser denne Fæstere tilbørlig Lydighed og iøvrigt retter sig efter de kongelige allernaadigste Anordninger.

Indfæstningen er efter min skriftlige Approbation betalt med 100 Rdl.

Til Bekræftelse under min Haand og Segl:

Boller den 28. April 1802.

K. Juul Wind Frijs,
føed Gram.

At dette Fæstebrev ikke indeholder noget forhøjet Hoveri tilstaas.

Dyrhuset den 23. Juny 1802.

H. Stilling.
Birkedommer.

Ligelydende Original Fæstebrev haver jeg med vedhæftede Overleveringsforretning modtaget til Efterlevelse.

Rasmus Jensen.

Omtalte »Overleveringsforretning« mangler, men er om-

talt ved Fæstegaardens Overdragelse til Sønnen efter Rasmus Jensens Død 1827.

Rasmus Jensen overtager altsaa Gaarden og Forgængere-
rens Enke, ligesom P. Jensen Smed havde gjort i 1770.

Men — hvor synes det haardt handlet overfor Ane Marie; i Løbet af 8 Dage er hendes gamle Mand død, og Bestemmelse taget om nyt Giftermaal for hende. Er hun mon spurgt? eller har Godsets Befuldmægtigede udpeget Rasmus Jensen og med hans Tilsagn faaet Grevindens Billigelse, — ja, ingen ved Besked derom. Maaske har den gamle Mand skrantet i længere Tid, saa Forhaandsaftaler har været trufne, hvad godt kan tænkes, og sjældent blev vist i de Tider Kvinderne spurgt om, hvad de helst vilde.

Forøvrigt synes et Ægteskab imellem Rasmus Jensen og Ane Marie ikke saa urimeligt som hendes første Ægteskab, thi Rasmus Jensen var født samme Aar som hun, døbt i Haldum Kirke 25. Marts 1765, sandsynligvis nogle Maaneder ældre end Ane Marie.

Faderen hed Jens Andersen, men Moderens Navn er ikke nævnt. Skønt Fæstebrevet angiver, at R. Jensen er fra Haldum, meddeles det fra Landsarkivet, at han er født i Sandby (han var Tvilling, og Broderen hed Jens). Hvilket der passer, kan næppe afgøres, thi Kirkebogsop-
tegnelserne er ikke altid korrekte.

Rasmus Jensen og Ane Marie blev gift den 12. Novbr. 1802.

Ifølge Oplysninger fra anden Side skal Sandbys Jor-
der være udskiftet allerede 1777; hvorvidt denne Udskiftning har været endelig, eller — hvad en Bemærkning i Peder (Smed) Rasmussens Fæstebrev af 1828 lader formode — senere ændret, vides der intet om, men det er egentlig mest rimeligt, at den første Udskiftning nogen-

lunde har ramt de Skellinier, som for denne Gaards Vedkommende var gældende ogsaa for adskillige Aar efter, at den var købt til Selveje.

Det var bevægede Tider disse Aar; den franske Revolution, der begyndte 1789 og efterfulgtes af Napoleonstiden med sine Omvæltninger i Evropa, havde omsider bragt vort lille Land i Farezonen. I 1801 foretog England sit Angreb paa vort Land for at ødelægge vor Flaade, hvad ogsaa omtrent lykkedes. Og 1807 blev Resterne ødelagt sammen med Københavns Bombardement.

Hvilke Virkninger disse Begivenheder fik for Landets Bønder, tør jeg ikke sige noget om, men helt uden Virkning har de næppe været, selv om disse sidst naaede ud paa Bondelandet.

Men Eftervirkningerne, der kulminerede ved Statsbankerotten 1813, fik det hele Samfund og ogsaa Landalmuen at føle, og det vil være umuligt for den nulevende Befolkning at forstaa, hvorledes det lykkedes at faa Afgifter, Føde og Klæder med de dagældende Priser for Bondens Frembringelser. Og mange forhen velstaaende Jordbesiddere maatte da ogsaa gaa fattige fra Ejendommene.

Disse onde Tider maatte Rasmus Jensen og hans Hustru gennemgaa; hvorledes — ja, det ved vi ikke.

At den daværende Ejer af Frijsenborg Gods var en forstaaende Godsherre, der hellere hjalp sine nødstedte Fæstere end jog dem fra Fæstet, foreligger der adskillige Udsagn om, bl. a. hævdes det, at Bønderne under Frijsenborg havde det bedre, blev retfærdigere behandlet, end Tilfældet var paa andre Godser. Dette kunde jo nok mildne, men ikke frigøre Befolkningen for Tidernes Haardhed, derimod nok opøve den til Flid og gennemført Nøjsomhed, og det er vel disse Dyder, der har baaret gennem Trængslerne.

Rasmus Jensen og Ane Marie havde tre Børn sammen;

en Søn Peder, der var født d. 25. Marts 1803, blev opkaldt efter sin Moders første Mand og bar hele sit Liv Kendingsnavnet »Peder Smed« efter denne.

Aaret efter, d. 18. December 1804, fødte Ane Marie Tvilling, to Døtre, der d. 10. Februar 1805 døbt med Navnene Ellen og Karen.

Den 20. April 1825 dør Ane Marie Jørgensdatter, og d. 19. Maj 1827 dør Rasmus Jensen, og den derefter foretagne Skifteforretning giver et udmærket Billede af Fæstebøndernes Ejendomsforhold i disse Tider.

Rasmus Jensen benævnes dér »Budfoged«; dette maa forståas saaledes, at han har haft dette Hverv at *byde* f. Eks. til Hov, til Rejser eller andre Pligter, som paa-hvilede Fæstebønderne, altsaa været Herskabets betroede Mand i By eller Sogn.

Da jeg mener, de Oplysninger, Skifteforretningen giver, har kulturhistorisk Interesse, gengives dens Indhold i sin Helhed efter det opbevarede originale Dokument.

Skifteforretning

efter afgangne Gaardmand Rasmus Jensen af Sandbye.

Aar 1828 den 20. Maj mødte undertegnede som constitueret i Hr. Commerceraad Tommesens Forfald for at foretage Registrering- og Vurderingsforretning efter afgangne Gaardmand Rasmus Jensen i Sandbye, der har efterladt sig følgende Børn, en Søn Peder 25 Aar, en Datter Ellen og en dito Karen, begge 21 Aar.*)

For de umyndige mødte som Formynder Gdm. Hans Jørgensen af Sandbye, endvidere var Sønnen Peder nærværende og som Vitterligheds- og Vurderingsmænd Sognefoged Niels Nielsen af Haldum og Jens Christoffersen af Sandbye.

I disses Nærværelse blev Forretningen fremmet som følger:

<i>I Stuen:</i>	Sølv Rdl. Mk. Sk.		Sølv Rdl. Mk. Sk.
1 Bord	1 2	1 gl. Stueuhr	2
2 Bænke	2	1 Halmstol	3

*) iflg. Kirkebogen er de 24 Aar.

			Sølv				Sølv
			Rdl. Mk. Sk.				Rdl. Mk. Sk.
3 andre Stole	3			2 Bolster Underdy-			
1 Jernkakkelovn ..	10			ner	6		
1 Standskab	2			1 Hovedpude	1		
1 Dragkiste	4			1 Par Lagner	1	2	
1 Pibehylde	1	8		1 Omhæng		2	
Nogle Bøger	2			1 Olmerdugs Over-			
2 Hylder	1			dyne	3		
1 Fyrfad		6		1 Bolster Underdyne	3		
2 Omhæng	1			2 Hovedpuder	1		
1 Olmerdugs Over-				2 Par Lagner	1	2	
dyne	6			1 stort Standskab ..	3		
2 Hovedpuder	4			1 Bilæggekakkelovn	8		
1 Par Lagner	1	4		1 Hængeskab		4	
3 — Blagarns do...	5			2 Stole		2	
2 — Hørgarns do...	4	4		1 Strygejern		2	
1 graa Frakke	3			<i>I Køkkenet:</i>			
1 blaa do.	3	2		1 Kaaberkjedel	3		
1 do. do.	1	4		1 Messing do.	3		
2 Par Skindbuxer ..	3			1 do. do.	1		
2 Veste	3			1 Jerngryde	1	3	
2 Undertrøjer	1	2		1 do.	1		
10 Skjorter	8			2 Jernpander	1		
4 Par Strømper	1			3 Spande	1		
2 Halsklæder		3		2 Stripper		2	
1 gl. Hat	1	8		2 Kjærner	1		
2 Par gl. Støvler ..	3			2 Bøtter		2	
1 stort Bord.....	2			1 Munk	1		
1 god Bænk.....	1			1 Lygte	1		
1 Dragkiste	7			1 Bagetrug m. Fod		2	
1 Klædekiste	3			1 Bord	1		
1 Hængeskab	1	3		1 Øltønde	1		
1 lille Kommode ..	1	4		6 Stavkar, 1 Skaal..	1		
1 Sengested m. Om-				2 Hylder		1	8
hæng	3			1 Ildtang, 1 Kjedel-			
1 Tinrække, 1 Tin-				krog	1		
fad, 6 Tintallerkn.	3			<i>I Bryggerset:</i>			
<i>I et lille Kammer:</i>				1 Grubekjedel	7		
1 Overdyne	3	2		1 Kar	1		

	Sølv			Sølv	
	Rdl.	Mk. Sk.		Rdl.	Mk. Sk.
1 Ballie	4		2 Spædekælve	3	
1 Sold	1		1 do.	1	
1 do.	1		2 Faar	3	
1 Brygkar	4		2 do.	3	
1 Trefod	1	8	2 Faar	3	
Nogle River, Slaa og Mededrag	1		2 do.	3	
1 Skjæppe	2		2 do.	3	
1 Rok	1		1 do 1 Vædder	2	3
1 do.	1		2 Lam	3	
1 Grynkiste m. m. ..	3		2 do.	3	
2 Høleer	1		2 do.	3	
4 Sække 2 Poser ..	2		2 do.	3	
			1 Sou m. 7 Grise ..	8	
<i>I Stalden og Gaarden:</i>			1 Skjærekiste med Kniv	1	
1 blakhjelmet Kou..	12		1 Hjulboor	3	
1 rødgrimet do.	9		2 Haandsauger	3	
1 blakket do	9		2 Øxer	1	
1 do. do.	8		1 Baandkniv	1	
1 rødbroget do.	8		5 Naver	5	
1 do. Quie	6		2 Hugjern	1	8
1 rød Kou	12				
1 sort Quie	7		<i>I Herbergsengen:</i>		
1 sortskimlet Kou ..	9		1 Overdyne	2	
1 rødbroget Quie ..	6		1 Underdyne	1	
1 Kalv	3		1 Hovedpude	3	
1 do.	3		1 Par Lagner	4	
1 do.	2				

Mere blev ikke forevist eller forefunden Boet tilhørende. Den Herskabet tilhørende Besætning befandtes saaledes:

1 sortblisset Hoppe med Føl	14	Aar	gl.
1 rødstjernet do.	13	-	-
1 brun do.	5	-	-
1 rød do.	4	-	-
1 broget do.	2	-	-
1 sort Aarings Klod.			
4 beslagne Vogne, 2 Plouge og 2 Jernharver.			

Af Tilgodehavender anmeldtes 32 Rdl. hos Gmd. Peder Christian i Sandbye.

Derimod hæfter endnu paa Boet den Børnene ved Skifteforretning af 4. Oktb. 1826 efter Moderen tilskrevne Arv, saaledes 100 Rdl. Sønnen Jens Pedersen har tilgode.

Med den paa Boets Eiendele satte Vurdering erklærede Vedkommende sig tilfreds og Vurderingsmændene bekræftede med Lovens Ed: »saa sandt hjælpe os Gud og hans hellige Ord!« at have sat samme efter deres Samvittighed og bedste Skjønnende. — Skiftets videre Fremme henstaar til forordnet Syn over Gaarden og Besætningen bliver afholdt.

Det i Dag passerede bekræftes med tilstædeværende Underskrivter:

Datum ut supra.

<i>I. B. Obel.</i>	<i>Peder Rasmussen,</i>	<i>Hans Jørgensen,</i>
<i>Niels Nielsen.</i>	<i>Jens Christoffersen.</i>	<i>m. f. Pen.</i>

Aar 1828 den 18. November blev Skiftet efter afgangne Gaardmand Rasmus Jensen Budfoged af Sandbye foretagen til Slutning paa Frijsenborg af Commerceraad Tommesen i Overværelse af Vidner Lorentz Neuchs og Mikkell Jensen, begge af Frijsenborg.

Ved Forretningen var nærværende Sønnen Peder Rasmussen og de Umyndiges Formynder Gmd. Hans Jørgensen af Sandbye.

Den ved Registreringen den 20. Maj dette Aar forefundne Besætning med Inventarium, og med en den 12. August d. A. afhjemlet Forretning taget i Øjesyn af Skjønsmænd og anført passende til Gaardens Drivt; dog er den ringeste af Vognene forbigaaet og derfor taget til Indtægt med 8 Rdl. Sølv, som den er ansat at være værd. — Fornævnte Besætning af Værdi til sammen 208 Rdl. Sølv er ved Gaardens Afstaaelse til hans Søn overleveret denne med Gaarden som Herskabets Ejendom og følgerig Skiftet uvedkommende.

Da ingen Efterretning haves om Gaardens Tilstand ved dens Tiltrædelse 1802 af den nu afdøde Fæster, saa bliver der intet for den nuværende Bygfald at føre Boet til Udgivt. Da Tilstædeværende ikke vidste mere at føre Boet til Indtægt eller Udgivt, som allerede anført er, saa bliver sammes Tilstand saaledes at beregne:

Indtægt:

1. Vurderingsbeløbet efter Forretningen 20. Maj d. Aar	301 Rdl. 5 Mk. 14 Sk. Sølv
2. Tilgodehavende 32 Rdl. eller	29 - 1 - 8 - -
	<hr/>
Tilsammen	331 Rdl. 1 Mk. 6 Sk. Sølv

Udgiot:

1. De i Boet indestaaende Arveparter, som var tillagt den afdødes Sted- børn og egne Børn efter Moderen d. 4. Oktb. 1826	109 Rdl. 4 Mk. 8 Sk. Sølv
2. Stedsønnen Jens Pedersen Tilgodehavende 100 Rdl. =	91 - 2 - 8 - -
3. Peder Rasmussen anmeldt at have anvendt til afdødes Begravelse 30 Rdl. =	27 - 2 - 9 - -
4. Skiftets Bekostninger:	
a. Skiftesamling	3 Rdl. 3 Mk. 0 Sk.
b. $\frac{1}{2}$ % til Kongens Kasse	1 - 1 - 0 -
c. Skiftetbrevets Beskrivelse paa 3 Ark à 50 Sk. . .	1 - 3 - 6 -
d. Sammes Forsegling	0 - 5 - 0 -
e. Stempelpapir Nr. 2 — 1. Klas.	0 - 5 - 1 -
f. 20 % af Salær a-c-d	1 - 1 - 1 -
g. 20 % af $\frac{1}{2}$ % af do.	0 - 0 - 7 -
h. Vidnerne	1 - 4 - 2 -
	<hr/>
Tilsammen	239 Rdl. 3 Mk. 11 Sk. Sølv

naar fradrages Indtægten bliver Beholdningen	91 Rdl. 3 Mk. 11 Sk. Sølv
	<hr/>

som fordeles mellem Sønnen og to Døtre, og tilfalder da Sønnen 45 Rdl. 4 Mk. 13½ Sk., og hver af de to Døtre Ellen og Karen 22 Rdl. 5 Mk. 6¼ Sk. Sølv.

Disse tvende Umyndiges Arvelodder tilforbandt deres Broder Peder Rasmussen, som nu har Fæste paa Stervbogaarden, sig til at udrede og indbetale til Overformynderiet til næstkommende Snapsting, tilligemed den dem ved Skifteforretning af 4. Okt. 1826 efter deres Moder tilfaldne Arv. Ligeledes ville han udbetale hans andre Søskende eller Halvsøskende den dem ved bemeldte Skifte tillagte Arvelodder, og hans Broder Jens Pedersen tilgodehavende 100 Rdl. Sedler, imod at han beholder den registrerede Ind- og Udboe.

Endvidere ville Peder Rasmussen efter hans Evne forunde hans ugifte Søstre nogen Udstyr, naar de indlod sig i Ægteskab, saaledes som den givte Halvsøster allerede har modtaget. — Iøvrigt haver Peder Rasmussen at tilsvare saavel Begravelses Bekostning, som hvad anden Gjæld Stervboet maatte paahæfte, og at betale Skiftet.

Da ingen havde videre imod dette Skifte at erindre, blev samme sluttet og med Underskrivter bekræftet.

Datum ut supra.

Tommesen. Peder Rasmussen. Hans Jørgensen.

Til Vitterlighed:

Neuchs. Mikkel Jensen.

Overensstemmende med Skifteprotokollen bevidnes under min Haand og Grevskabets Segl.

Frijsenborg den 13. December 1828.

I. L. Tommesen.

Betalt efter Beregning under Skiftet med tilsammen 11 Rdl. 1 Sk. Sølv.

I. L. Tommesen.

Det fremgaar af foranstaaende Skiftesamling, at der efter Ane Marie Jørgensdatters Død i 1825 har været afholdt Skifteforretning, vel af Hensyn til hendes Børn af første Ægteskab. Der findes intet opbevaret om dette, og jeg har ikke gjort mig Ulejlighed med at fremskaffe

Afskrift deraf, da foranførte Dokument giver vigtige Oplysninger om dettes Indhold.

Hermed afsluttes vore Oldeforældres Levnedsløb, deres Liv og Virke saa fattigt belyst, som juridiske Dokumenter og faa mundtlige Overleveringer — maaske endda med Tvivl om disses Ægthed — kan gøre Rede for.

Om Efterfølgeren, Sønnen Peder Rasmussen, i By og Egn altid kaldt *Peder Smed*, har vi et langt fyldigere Materiale at bygge paa, og desuden kan paa Grundlag af efterladte skriftlige Optegnelser — foruden de fornødne juridiske Aktstykker — gives Efterkommerne sikre og sande Oplysninger om hans Liv og Virke, Oplysninger, der tilfulde bekræfter, at var han opvokset i en fattig og trang Tid, saa havde han i alt Fald brugt sin Tid paa en saadan Maade, at han absolut maa betegnes som en vel oplyst og vel anset Mand.

De ældste Optegnelser af Peder Smed er et Hefte paa ca. 100 Blade, der som Udskrift paa første Side har følgende:

CIFRE BOG
for
Peder Rasmussen, Sandby,
begyndt 1816.

Skønt Heftet nu er meget medtaget, da det upaaagtet har ligget gemt i henimod 100 Aar, kan Indholdet i det væsentligste dog let læses, skrevet som det er med en ret god Haandskrift, naturligvis med gotisk Skrift.

De første to Trediedele er fyldt med Regnestykker inddelte i mange Afsnit, der foruden de nu anvendte Titler ogsaa har mange, som ikke kendes i Nutidens Regnebøger (Regula De tri — i hele og brudne Tal — Om Brøken — Regula Trium inversa — Husholdnings Rentes Regning — Rabat Regning — Terminers Reduktion — Thara

Regning — Commissions Regning — Om Arv og Skifte — Regula Taciatatis — Banquerot Regning — Factors Regning — Om Skibs Parter — Haveri eller Sø-Skades Regning — Assurance — Vinden og Taben — Cambia Conto eller Vexel Regning — Kubic Maal — Qvadrat Extraction — Om Landmaaling — Overslag over, hvad der kan rummes i et Skib).

1816 er Peder Smed 13 Aar gl., og vi har vel Lov til at regne med, han den Gang har nydt Undervisning i flere Aar, og bl. a. ogsaa udført mange Regnestykker.

At han kan skrive, vidner Bogen tydeligt om, og at Papiret skal udnyttes, giver selve Skriften Bevis for, thi denne er, omend tydelig, dog meget smaat udført.

Det kan vel tænkes, at hans Lærer har haft en Regnebog, hvorfra Stykkerne er hentet, og mon der saa ikke kan gættes paa den i min Barndom af ældre meget omtalte »Cramers Regnebog«, der regnedes for at være sværere end den da anvendte »Chr. Hansens Regnebog«.

Efter at Indførelsen af flere Hundrede Regnestykker er forbi, har han skrevet sit Navn og Aarstallet 1822.

Vi kan altsaa slutte, at han har arbejdet med sine Regneopgaver helt indtil 19 Aars Alderen.

Men Cifre Bogen indeholder meget endnu, der altsammen vidner om P. Smeds Lære- og Læselyst. Først en Række Smaastykker omhandlende følgende: Stave- og Læseøvelser — Tankesprog og Leveregler — Sædelære — Trøste Tanker af Guds Almagt og Alvidenhed — Bibelske Spørgsmaal — etc.

Dernæst findes en Beskrivelse om »Tjenestetyendets Pligter og Rettigheder paa Landet i Danmark«, saavidt jeg kan skønne de Bestemmelser angaaende Tyendeforhold, der var gældende indtil Tyendeloven af 1854. Derefter en Anvisning til at skrive Breve og til Slut et meget langt Digt af Anders Sørensen Vedel, om »de danske Kongers Navne og Tal«. Hvor mange Vers Digtet inde-

holder, ved jeg ikke, thi de sidste 10—12 Blade af Heftet er smuldret hen, det sidste Vers, der kan læses, har Nr. 46.

Som Prøve paa Versene anføres det første, der sammen med de følgende 7 kan betragtes som Indledning, og det 9de, der ligesom de følgende omhandler hver et Kongenavn.

1ste Vers:

Alting af Gud i Himmel og Jord
Regieres ret ved hans hellige Ord
Som han det selv monne skabe.
Uden hans Forsyn og Guddoms Magt
Er intet vor egen Visdom og Kraft
Saa lidet de kand det dræbe.

9de Vers:

Dan den første:

Det Aar, som David ud i Jødeland
Blev fød, og Saul den høje Mand
Paa andet Aar monne regiere,
Da blev jeg kaldt saa tapper en Helt
At tage bort den store Weldt
Dannemarks Krone at bære.

I Aarene efter 1822 maa P. Smed have skrevet alt dette, velsagtens inden han efter Faderens Død 1827 overtog Styret i Gaarden.

Der var i disse Aar Skole i Sandby for Børnene fra Haldum og Hadsten Sogne, og daværende Lærer, Kristen Kaarup, har naturligvis været P. Smed behjælpelig, og-saa efter Skoletidens Ophør, med at skaffe ham Bøger til Belæring.

Medens der i det her fortalte nærmest er tænkt at give Læserne et Indtryk af, hvad Børn og Unge kunde lære i disse Tider, og især hvad Peder Smed naaede i den Henseende, skal nu fortsættes med Beretning om, paa hvilke Vilkaar han begyndte sin Bondegerning, idet hans Fæstebrev gengives.

*Udskrift af Fæste-Protocol
for Frijsenborg og Lyngballe Godser 1800—1863.*

Christian Juel Wind Greve af Frijs til Grevskabet Frijsenborg med Underliggende og tilhørende Søebygaard, Boller og Møgelkjær, kongelig Majestæts Kammerherre gjør vitterlig:

at have stædt og fæstet ligesom jeg herved stæder og fæster til Peder Rasmussen den Gaard i Sandbye, som hans Fader Rasmus Jensen Budfoged, der nu er død, før havde i Fæste, hvilken Gaard med Hartkorn 6 Tdr. 1 Skp. 2 Fdk., det samme som Faderen besad, forundes bemeldte Peder Rasmussen i Fæste for Livstid med følgende Vilkaar:

1. at han af Gaarden, dens Hartkorn samt sig og Familie betaler og udreder paa rette Tider og Steder alle kongelige Skatter og andre Contributioner som nu ere eller heretter maatte blive paabudne.
2. I Landgilde betaler han hver Mortensdag 17 Rbd. Sølv, leverer 2 Tdr. Byg og 2 Tdr. 4 Skpr. Havre, desuden leverer han aarlig naar forlanges 1 Lam, 1 Gaas, 2 Høns og 20 Æg alt godt og forsvarligt.
3. Fæsteren forretter som Fribonde extra Arbejde samt Kørsel for Herskabet, skover og hjemfører aarlig fra Grevskabets Skove til Frijsenborg eller andet Steds paa Grevskabet 2 Favne Brændetræ, vedligeholder forsvarlig de denne Gaard tildelte Veiskifter, Diger og Gjerder paa Hovedgaardens Grund, forretter til Aarhus, Randers eller 3 à 4 Mile bort aarlig 4 Reiser og i Nødvendighedstilfælde endnu en ligesaadan Reise med Læs til eller fra Frijsenborg, eller i Stedet for en af disse lange Reiser, to korte alt efter Tilsigelse med Aftens Varsel. Til et Læs regnes 3 Tdr. Rug, 3 Tdr. Byg, 4 Tdr. Havre og i andre Tilfælde alt hvad der ei overgaar 40 LP.s Vægt. Iøvrigt forretter han ligesom andre Friebønder det fornødne Arbejde til øde, afbrændte og udflyttede Gaarde paa Godset i Overensstemmelse med Anordningerne.
4. Gaardens Bygninger og Besætning overleveres Fæsteren ved forordnet Syn, hvorefter samme stedse vedlige holdes og tilsvares. Efterlades dette afhjælpes Manglerne paa Fæsterens Bekostning.
5. Fæsteren skal være forbunden paa egen Bekostning at lade sin Gaards Bygninger assurere i Brandkassen, selv svare det aarlige Brandkontingent samt i Tilfælde af Ilds-

- vaade opbygge Gaarden mod Brandhjælpens Modtagelse.
6. Dersom Herskabet finder for godt at lade Sandbye forordningsmæssig udskifte, skal Fæsteren deltage i Bekostningerne i Forhold til hans nuværende Hartkorn og indtil den Tid betale Skatterne af 2 Skp. 2 Fdk. $\frac{1}{5}$ Alb. Skovskuld ligesom hidindtil.
 7. Gaardens Tilliggende haver Fæsteren forsvarelig at dyrke og behandle og intet deraf lade Andre bruge. Han maa ej heller indtage Indsiddere uden Herskabets Tilladelse alt under Fæstets Fortabelse og videre Ankrav efter Loven, som Fæsteren ogsaa ialt iøvrigt holder sig efterrettelig.

I Indfæstning er betalt 350 Rbd. Sedler.

Til Bekræftelse under min Haand og Segl

Frijsenborg den 5. August 1828.

Chr. Juel Wind Frijs.

At dette Fæstebrev efter Conference med forrige Fæsters intet ubestemt eller forøget Hoveri indeholder bevidnes.

Dyrhuset 6. August 1828.

Stilling. — Birkedommer.

Gebyhr: 24 Sk. Sølv eller Tegn 27 Sk. Sølv. — *Stilling.*

Læst inden Frijsenborg Grevskabs Birketingsret den 12. August 1828 og i Skiøde- og Panteprotokollen indført Fol. 220 attesterer

Stilling.

Gebyhr: Sølv 64 Sk. Justitsfondet 13 Sk. ialt Sølv Fire Mark Tretten Skilling eller Tegn Fem Mark Fire Skilling Sølv.

Stilling.

Ligelydende Gjenpart Fæstebrev med vedhæftede Synsforretning afhiemlet 12. August dette Aar, har jeg modtaget og forpligter mig til at efterleve samme.

Frijsenborg den 29. August 1828.

Peder Rasmussen.

Matr. No. 7. Nyt Hartkorn 6 Tdr. 3 Skp. 2 Fdk.

Gl. Skat: 43 Rigsbankdaler 36 Skilling.

Ved dette Fæstebrev kommer Peder Smed i livsvarig Brugsbesiddelse af Gaarden, forudsat at han opfylder Vilkaarene, og det har han altsaa gjort.

Som foran fortalt har han nyttet sin Ungdom til at samle sig Viden og Kundskaber, og vel i nogen Maade i højere Grad end hans jævnaldrende, hvilket vel er Grunden til, at han blev betroet vigtige Hverv i sit Sogn og Egn, Hverv han bestred paa en saadan Maade, at han vandt baade Agtelse og Anseelse.

Aaret efter, at han fik Fæste paa Gaarden, gifter han sig med Ane Margrethe Andersdatter, Datter af Gmd. Anders Nielsen og Hustru Maren Jensdatter Haar.

Ane Margrethe er født d. 25. April 1803, altsaa jævnaldrende med P. Smed. Brylluppet fandt Sted d. 12. Juni 1829.

I dette Ægteskab fødes i Løbet af 16 Aar en stor Børneflokk, ialt 12, hvoraf dog Halvdelen dør enten som smaa eller faa Aar gamle.

Paa et gulnet Stykke Papir, antagelig Forsatsbladet til en gl. Bibel har P. Smed skrevet følgende om sit Ægteskab og sine Børn. — For de tidligt afdøde er Dødsdagen anført i Parantes:

»1803 den 25 Martius er jeg Peder Rasmussen fød, og den 12. Juni 1829 havde jeg Bryllup med Ane Margrethe Andersdatter, Haar. Hun er fød 1803 den 25. April.

Den 20. Juli 1830 bliver min Datter Anne Marie Pedersdatter fød.

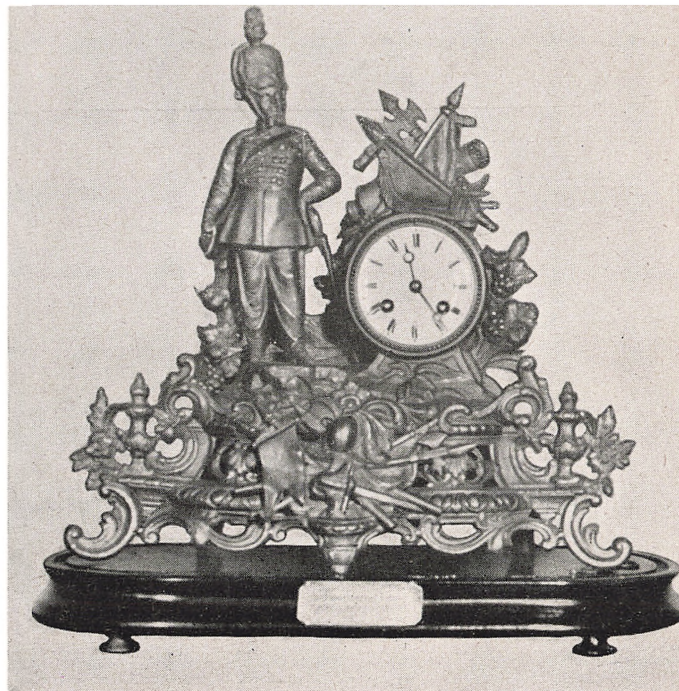
Den 13. August 1831 er min Datter Maren Pedersdatter fød.

Den 2. April 1833 er min Datter Mariane Pedersdatter fød. (Død 3/8 1833.)

Den 9. Septbr. 1834 er min Søn Rasmus Pedersen fød. (Død 20/1 1836.)

1803 den 14de April
1804 den 14de April
1805 den 14de April
1806 den 14de April
1807 den 14de April
1808 den 14de April
1809 den 14de April
1810 den 14de April
1811 den 14de April
1812 den 14de April
1813 den 14de April
1814 den 14de April
1815 den 14de April
1816 den 14de April
1817 den 14de April
1818 den 14de April
1819 den 14de April
1820 den 14de April
1821 den 14de April
1822 den 14de April
1823 den 14de April
1824 den 14de April
1825 den 14de April
1826 den 14de April
1827 den 14de April
1828 den 14de April
1829 den 14de April
1830 den 14de April
1831 den 14de April
1832 den 14de April
1833 den 14de April
1834 den 14de April
1835 den 14de April
1836 den 14de April
1837 den 14de April
1838 den 14de April
1839 den 14de April
1840 den 14de April
1841 den 14de April
1842 den 14de April
1843 den 14de April
1844 den 14de April
1845 den 14de April
1846 den 14de April
1847 den 14de April
1848 den 14de April
1849 den 14de April
1850 den 14de April
1851 den 14de April
1852 den 14de April
1853 den 14de April
1854 den 14de April
1855 den 14de April
1856 den 14de April
1857 den 14de April
1858 den 14de April
1859 den 14de April
1860 den 14de April
1861 den 14de April
1862 den 14de April
1863 den 14de April
1864 den 14de April
1865 den 14de April
1866 den 14de April
1867 den 14de April
1868 den 14de April
1869 den 14de April
1870 den 14de April
1871 den 14de April
1872 den 14de April
1873 den 14de April
1874 den 14de April
1875 den 14de April
1876 den 14de April
1877 den 14de April
1878 den 14de April
1879 den 14de April
1880 den 14de April
1881 den 14de April
1882 den 14de April
1883 den 14de April
1884 den 14de April
1885 den 14de April
1886 den 14de April
1887 den 14de April
1888 den 14de April
1889 den 14de April
1890 den 14de April
1891 den 14de April
1892 den 14de April
1893 den 14de April
1894 den 14de April
1895 den 14de April
1896 den 14de April
1897 den 14de April
1898 den 14de April
1899 den 14de April
1900 den 14de April

Peder Rasmussens Familieoptegnelser.

Peder Rasmussens Taffelur.

Den 17. Januari 1836 er min Søn Anders Pedersen fød.
(Død 30/1 1836.)

Den 8. Januari 1837 er vor Datter Mariane Pedersdatter fød.

Den 14. Maj 1838 er vor Datter Rasmine Pedersdatter fød.
(Død 7/8 1838.)

Den 6. Maj 1839 er vor Datter Ane Pedersdatter fød.

Den 24. Maj 1840 er vor Datter Andersine Rasmine Pedersdatter fød.

Den 17. Januari 1842 er vor Datter Susanne Pedersen fød.

Den 11. Februar 1843 er vor Datter Chrestine Pedersen fød. (Død 20/4 1848.)

Den 19. Juni 1845 er vor Datter Helene Pedersen fød.
(Død 11/5 1848.)«

De to Drengene og de to sidste Piger døde — efter mundtlig Overlevering — af smitsomme Sygdomme, Pigerne ifl. Kirkebogen af Skarlagensfeber. — Forældrene tog sig deres Bortgang meget nær.

Paa ovenstaaende Fortegnelse staar for de fem ældstes Vedkommende *min* Datter eller Søn, medens der mere rigtigt for de øvrige staar *vor* Datter. — Ligeledes bemærkes, at de ældste Døtre er betegnet med Efternavnet *Pedersdatter*, kun de sidste tre har i Stedet for *Pedersen*. Formodentlig er der ved den Tid udgaaet en Forordning til Præsterne om at døbe Pigebørn med samme Efternavn som Drengene.

— Omkring Aaret 1830 formenes det, at Efterveerne efter Omvæltningerne i Evropa og vor egen Statsbankerot i 1813 saa nogenlunde er overvundne, og de økonomiske Vilkaar for Fæstebønderne kunde regnes for ret gode, navnlig for unge virkelystne Folk, og der er heller ikke fundet noget, der for P. Smed kan tyde paa andet.

Og dog — ser vi paa den store Børneflok, der vokser

op i Hjemmet, kan det ikke altid have været saa helt let for Forældrene. Imidlertid maa de have overvundet Besværlighederne, for i Aarene fra 1850 til 55 ombygges Udhusene, bl. a. bygges en Lade med Kørelo i den ene Side, noget paa Egnen den Gang helt ukendt. — Antagelig har Godset lagt Tømmer til, men mon ikke Fæsteren selv har maattet hente det, eventuelt selv ladet Egetømmeret save og i alt væsentligt bekoste Arbejdet ved Opførelsen.

Maaske er det ved dette Arbejde, at P. Smed faar Mod paa at arbejde med Bygnings- og andet Gavntømmer, i alt Fald vides det, at han i mange Aar købte Ege paa Roden, skovede disse, der saa blev kørt hjem til Gaarden og i dertil indrettet »Savgrav« udsavet til Bygnings-tømmer, som saa solgtes til Nybygninger i mere træfattige Egne. Det er fortalt, at flere Gaarde i Erslev-Galten Sogn skal være opført af Egetømmer hentet hos P. Smed. Ligeledes vides det, at Skibstømrere fra Aarhus besøgte hans Oplagsplads for at sikre sig Materialer af navnlig naturgroede krumme Stammer, der var egnede til særlige Formaal.

Hvornaar P. Smed begyndte dette Vinterarbejde, vides ikke, men han vedblev dermed til sin Død, og Svigersønnen, der overtog Gaarden efter ham, fortsatte dermed i adskillige Aar.

Dette Arbejde har sandsynligvis hjulpet til, at Økonomien forbedredes; det er vel ikke usandsynligt at mene, at det var ved Hjælp af derved indtjente Penge, han i 1857 om Efteraaret turde paatage sig at købe Gaarden til Selveje.

Den daværende Ejer af Grevskabet, Greve Chr. E. Kragh Juel Wind Frijs, var en baade dygtig og fremsynet Mand, der mente, at baade han og Fæsterne vilde have Fordel af, at Fæsteforholdet afløstes af Selveje.

Den 12. April 1851 blev det ved Lov tilladt, at Lensbesiddere gennem derom indgiven Ansøgning kunde faa

Adgang til ved kongelig Bevilling at afhænde Fæstegods til Bønderne efter Regler, der fastsattes af Justitsministeriet.

Greven benyttede sig deraf og fik ifl. Bevilling af 18. December 1851 Tilladelse til at sælge, men Hovedparten af den betingede Salgssum blev baandlagt som Fideikommisskapital.

Det skal have været Greven selv, der afsluttede disse Handler, og der fortælles (af en af P. Smeds Døtre), at der imellem Greven og P. Smed er ført følgende Samtale, Handelen angaaende.

P. Smed er kommen til Frijsenborg, og da Greven har forelagt ham Vilkaarene for Handelen, skal P. Smed have sagt:

»De æ faa stue en Pris, Greven forlange, saa møj ka a it gi.«

Greven: »Husk paa, Peder Rasmussen, at det er god Jord.«

P. Smed: Ja, men Guld ka osse kyeves for dyrt.«

Greven: »Rigtigt, men det kan god Jord ikke.«

Om denne Samtale har ændret noget ved den indledede Handel, vides ikke, men Resultatet kan vi læse os til i den imellem Parterne oprettede Købekontrakt.

Imellem undertegnede Kammerherre og Hofjægermester Christian Emil Greve Juel Wind Frijs til Grevskabet Frijsenborg som Sælger og Gaardfæster Peder Rasmussen af Sandby som Kjøber er indgaaet følgende

Kjøbekontract:

Jeg C. E. Juel Wind Frijs, sælger og afhænder herved i Medfør af Kongl. allernaadigst Bevilling af 18 Decbr. 1851, tinglæst 27 Januar 1852, til Gaardfæster Peder Rasmussen, den Gaard i Sandby, Haldum Sogn, som han besidder ifølge Fæstebrev af 5te August 1828, tinglæst 12te s. Md. staaende for Ager og Engs Hartkorn ny Matrikul under No. 7 — 6 Tdr. 6 Skpr. 1 Fdk 1 Alb. med Gammelskat 43 Rbd. 36 Sk., med sammes paastaa-

ende Bygninger og underliggende Ejendomme samt Besætning og Inventarium, saaledes som disse Gjenstande i sin Tid ere ham overleverede ved den Kjøberens ovennævnte Fæstebrev vedhæftede Synsforretning, Alt med de samme Rettigheder og Forpligtelser, hvormed Grevskabet hidtil har eiet samme.

Forøvrigt sker Salget paa følgende Vilkaar:

1.

At han erlægger en Kjøbesum af 6000 Rd., skriver Sex Tusinde Daler Rigmønt, der berigtiges saaledes:

- a. I 11te Decbr. Termin dette Aar betaler Kjøberen konstant 1500 Rd., skriver eet Tusinde og fem Hundrede Rigsdaler, og
- b. Udsteder han samme Tid Obligation til Grevskabet for 4500 Rd., skriver Fire Tusinde og Fem Hundrede Rigsdaler.

Ved denne Obligation giver Kjøberen første Prioritets Pante- ret i den her solgte Eiendom med Besætning og Tilbehør. Obligationen clausuleres ligesom for offentlige Stiftelsers Midler, og forøvrigt med de Bestemmelser, at Kjøberen de første 5 Aar, regnet fra 11te Decbr. d. A. ikkun svarer 2 pCt. Renter af Capitalen aarlig, hvorimod han fra 11te Decbr. Termin 1862 svarer 4 pCt. aarlige Renter, ligesom ogsaa, at Capitalen kan forblive indestaaende i den samlede Eiendom m. m. uopsigelig fra Creditors Side i 30 Aar, saafremt Debitor opfylder de indgangne Forpligtelser. Forsaavidt Eiendommen ganske eller tildels skifter Eier før 11te Decbr 1862, ophører Rentemoderationen.

2.

At Kjøberen for Fremtiden svarer alle Kongelige Skatter, Communeafgifter, Tiender eller andre Præstationer til det offentlige eller Private, efter de nu gjældende eller for Fremtiden udgaaende Bestemmelser og Forordninger.

3.

Den ene Sjettedel af Bankhæftelsen er indfriet og Actieretten herfor Kjøberen ivedkommende. Den øvrige Bankhæftelse overtages af Kjøberen uden Afgang i Kjøbesummen.

4.

Forsaavidt Kjøberen tidligere som Fæster har havt Ret til Græsning, Engslet eller nogen anden Brug af Jord i Grevskabets

Skove, bliver han fra nu af aldeles udelukket derfra, og bliver en saadan eventuel Brugs- eller Frugtsret, paa lovbefalet Maade at taxere og ansætte til Hartkorn, samt fradrage Eiendommens foran anførte Hartkorn, forsaa vidt saadant ikke allerede maatte være sket. Omkostningerne herved udredes af Sælgeren.

5.

Ligesom jeg forbeholder Lehnet de Skovhoveder og enkelte Træer, der maatte findes paa denne Ejendoms Mark udenfor Skovhegnet, saaledes reserveres ogsaa 5 Aar til disses Borttagelse og Ret til, naar de skoves, at lade dem bortføre over Eiendommen.

6.

Forsaa vidt Leiebrev, Opholdscontracter eller andre Documenter vedrørende denne Eiendom, maatte være forsynede med Lehnsbesidderens Approbation, er Kjøberen pligtig, uden Godtgjørelse at opfylde og efterkomme samme, samt taale de Byrder og Forpligtelser, de muligen maatte paalægge Eiendommen og dens Besidder.

7.

Indtil den i 1ste Post for Kjøbesummens Berigtigelse bestemte Tid, udreder Fæsteren den ved hans Fæstebrev betingede aarlige Fæsteafgift, saalænge at der efter Tiden svares en qvota Deel af hele Aarets Afgifter.

Berigtiges Kjøbesummen ikke til den bestemte Tid, svarer Kjøberen fulde Renter af hele Beløbet indtil Berigtigelsen finder Sted; dog kan han naturligvis desuagtet ved Søgmaal tvinges til at opfylde sin Forpligtelse.

8.

Naar Kjøbesummen paa den i 1ste Post bestemte Maade er berigtiget, meddeles Kjøberen Skjøde paa det solgte; dog er han pligtig at taale det Ophold, som sammes Indsendelse til Approbation af Justitsministeriet, overensstemmende med Bevillingens 6te Post, maatte medføre.

9.

Kjøberen udreder paa Anfordring alle af denne Handel i enhver navnlig Henseende flydende Omkostninger, samt ved denne Contracts Underskrift 2 pCt. af Kjøbesummen til Godsforvalteren for Dokumenternes Forfattelse og Expedition.

10.

Kjøberen renuncerer selvfølgelig paa sit Fæste, og er forpligtet til, hvis fornødent gjøres, paa lovbefalet Maade at frasisige sig dette.

11.

Et Kort over den solgte Eiendom vil i sin Tid vorde vedhæftet det til Kjøberen udstedende Skjøde, men jeg paatager mig intet Ansvar for sammes Rigtighed, og Kjøberen har selv, uden Ansvar for mig, at afgøre Eiendommens Skjel og Grændser med de tilstødende Naboer.

12.

Saafermt Kjøberen maatte formene at have nogen Fordring paa mig i Anledning af denne Handel eller det nu ophævede Fæsteforhold, skal samme være fremsat og paatalt inden et Aar fra Skjødets Udstedelse, da enhver Paatale efter Forløbet af den Tid skal være præskriberet.

Jeg, Gaardfæster Peder Rasmussen, erkjender herved at have afkjøbt Hr. Greve Frijs den heromhandlede Gaard paa de i denne Contract nævnte Vilkaar, og forpligter mig til at opfylde og efterkomme samme i alle dens Ord og Puncter, idet jeg i Søgmaalstilfælde underkaster mig den hurtige Retsforfølgning efter Forordn. 25 Januar 1828.

Dette til Bekræftelse med vore Underskrivter.

Frijsenborg, den 30 Juni 1857.

C. E. Juel Wind Frijs.

Sandby den 8 October 1857.

Peder Rasmussen.

Til Vitterlighed om Kjøberens Underskrift:

V. Hyrop.

R. Hansen.

Gjenpartens Rigtighed bekræftes

C. E. Juel Wind Frijs.

Af den contante Deel af Købesummen er idag betalt 1000 Rbd., for hvilke Eet Tusinde Daler Rigsmønt herved qvitteres.

Frijsenborg, den 14 Decbr. 1857.

C. E. Juel Wind Frijs.

Resten af Indskudssummen 500 Rd. betalt den 21/12 57 tilstaaer

Frijsenborg den 21 Decbr. 1857.

C. E. Juel Wind Frijs.

Den originale Panteobligation, der blev udstedt af P. Rasmussen i Henhold til Købekontraktens Pkt. 1, er endnu til Stede, og gengives nedenfor ordret med alle dens Bemærkninger.

Panteobligation for 4,500 Rdl.

Underskrevne Peder Rasmussen, Selveiergaardmand i Sandby, tilstaaer og herved vitterliggjør, at være skyldig til Besidderen af Grevskabet Frijsenborg, som en med dette Grevskab forbunden Fideicommisscapital, den Sum 4,500 Rdl., skriver fire Tusinde og fem Hundrede Daler Rigsmønt.

Denne Kapital kan fra Creditors Side først efter Forløbet af 30 Aar, regnet fra 11te Decbr. f. A., men af mig naarsomhelst opsiges til Udbetaling i en 11te Juni eller 11te Decbr. Termin med et halvt Aars foregaaende Varsel, og forpligter jeg da mig og mine Arvinger, naar saadan Opsigelse er foregaaet, skadesløs at betale Kapitalen til nuværende eller efterkommende Besidder af Grevskabet Frijsenborg eller hvem Anden, som med lovlig Adkomst har denne Obligation ihænde.

Af denne Kapital forbinder jeg mig herved til i 5 Aar, regnet fra 11te Decbr. f. A. at svare i aarlige Renter 2 pCt., men fra 11te December 1862, og saalænge Kapitalen bliver indestaaende i nedennævnte Eiendom, svares deraf lovlige Renter 4 pCt. pro Anno, som erlægges til Lensbesidderen eller hans Befuldmægtigede i hvert Aars 11te Juni og 11te Decbr. Terminer, hvergang med Halvdelen.

Til Sikkerhed for Kapitalens, Renters og mulige Omkostningers skadesløse Betaling til Forfaldstiderne, pantsætter jeg herved med første Prioritets Panteret, den mig efter Skjøde af 18 Febr. 1858, tilhørende Gaard, beliggende i Sandby By, Haldum Sogn, Sabro Herred, Aarhus Amt, der i den ny Matricul er betegnet med No. 7, og ansat for Hartkorn 6 Tdr. 6 Skpr. 1 Fdk 1 Alb. med Gammelskat 43 Rd. 36 Sk., samt den mig ved Synsforretning af 6 August 1828 overleverede Besætning af Heste, Vogne, Plove og Harver, der er ansat til en Værdi af 208 Rd.

Skulde Renterne ikke til rette Tid vorde erlagte, Pantet forringes eller paadrages Restancer, er Kapitalen — uanset den betingede Opsigeligheid — uden anden eller videre Opsigelse strax forfalden til Udbetaling, og Creditor berettiget til at gøre sin Panteret gjældende.

Det bemærkes, at Lehnsbesidderen har forbeholdt sig de paa Marken værende Træer.

Saafremt den her pantsatte Eiendom skifter Eier før 11te Decbr. 1862, ophører den betingede Rentemoderation, og svares da fulde Renter af Kapitalen. —

I Søgsmaalstilfælde underkaster jeg mig den hurtige Retsforfølgning efter Forord. 25de Januar 1828.

Dette til Bekræftelse med min Underskrift vidnefast.

Udstedt i Dyrhuset den 27de Februar 1858

Peder Rasmussen.

Til Vitterlighed:

O. J. Budtz

V. Hyrop.

Denne Obligation maa ikke uden Justitsministeriets Samtykke afhændes, pantsættes eller qvitteres.

Justitsministeriet den 27 Oktbr. 1858

Oddg Stephensen

/ *F. Brink Seidelin.*

Det ved nærværende Obligation givne Pant i Løsøre, fornyes herved til at gælde fra Dato.

Sandby den 24 Januar 1859

Peder Rasmussen.

Til Vitterlighed:

Christen Christensen.

Niels Jensen.

Læst i Frijsenborg-Faurskov Birketingsret Tirsdagen den 1ste Februar 1859 og indført i Skjøde og Panteprotocollen No. 10 Folio 327.

Malling.

Underskrevne Rasmus Pedersen erklærer herved, at have overtaget den ved denne Obligation stiftede Gjæld, stor 4,500 Rd. eller 9,000 Kr. til Grevskabet Frijsenborgs Fideicommis og

skal denne Obligation i enhver Henseende betragtes, som den var udstedt af mig, og skal der i Henhold til Lov af 29 Marts 1873 § 15 uden foregaaende Lovmaal og Dom kunne gjøres Udlæg i det foran stillede Pant.

Grevskabet Frijsenborgs Godscontoir 4de Juli 1875

R. Pedersen.

Til Vitterlighed:

Tilemann.

V. Jespersen

Da denne Obligations Paalydende 9,000 Kr. nu er betalt, saa kvitteres den herved til Udslettelse af Pantebogen.

Boller 8te Decbr. 1893

C. E. Kragh Juel Wind Frijs.

Justitsministeriets Paategning af 27 Oktober 1858 hæves

Justitsministeriet 13 Decbr. 1893.

Rendtzmann.

Læst til Udslettelse d. 9 Januar 1894

L. Olrik.

Saa er P. Smed altsaa blevet Selvejergaardmand. Efter Forlydende skal han have virket for Overgang fra Fæste til Selveje i Byen og Egnen, og Gaardene i Sandby og et Par af Slægtens Gaarde i Haar blev omtrent samtidig købte af Fæsterne.

Hvornaar han blev Sognefoged, har ikke kunnet oplyses; Landsarkivet i Viborg henviser til Aarhus Amts Arkiv, og Aamtsraadssekretæren svarer paa Forespørgsel, at dette Arkiv henligger uordnet, saa Besvarelser ikke er mulige, men efter Udsagn af hans yngste Datter var P. Smed Sognefoged i 10 Aar. — Imidlertid maa P. Smed sandsynligvis allerede have gjort sig fordelagtig bekendt i sin Egn inden 1850, thi i Aarene deromkring, da Dr. G. Winther berejste Egnen for at virke for Oprettelse af en Brandforsikringsforening for Løsøre, vides det, at han fik Støtte af P. Smed, og at P. Smed valgtes som den første Distriktskommisær for Egnen i Aaret 1851, da For-

sikringsforeningen: »Dr. Winthers Brandkasse«, som den da kaldtes, blev stiftet.

Der fortælles ogsaa, at Dr. Winther en Gang overnattede hos P. Smeds, og at han — straks han ankom — bad om at faa anvist, hvor han skulde sove, og forlangte Vinduerne aabnede i denne Stue (vel sagtens Storstuen), hvilket Ane Margrethe skal have følt sig stødt over, idet hun antog hans Forlangende som en mulig Frygt for, at hun ikke var en proper og renlig Kone.

Om dette Samarbejde med den ansete Politiker har givet P. Smed Interesse for Politik, eller denne var vakt i Forvejen, vides der intet om; derimod er det sikkert, at P. Smeds Navn ogsaa paa dette Felt betød noget. Saaledes kan nævnes, at han skal have været Valgmand ved et Landstingsvalg i Randers, og en Gang optraadt som »talende Stiller« for Venstres Rigsdagskandidat i Skjoldelev. Men dette prøvede han kun denne ene Gang, thi paa Ane Margrethes Forespørgsel ved hans Hjemkomst om, hvorledes det var gaaet, svarer han ordret saaledes: »Aah — de ska a aalle prøv mie; a trowt, a sku dø, da a sto po Talestuelen.«

Var P. Smed efter dette at dømme ingen Helt paa en Talerstol, saa er der mange Vidnesbyrd om, at han nok kunde hævde sin Mening paa lige Fod med andre. I det følgende gengives nogle Episoder, i hvilke P. Smed havde Lejlighed til at vise baade Mod og Snarraadighed, en vis Evne til at udtrykke sin Mening baade tydelig nok og dog let tilsløret.

Imellem Byerne Sandby og Haar løber en Bæk, over hvilken der fandtes en Træbro, der i Tidens Løb var bleven brøstfældig, hvorfor den skulde erstattes af en Stenkiste. — Det maa have være i Sogneforstanderskabets Tid, da Birkedommeren var Formand for samtlige Sogneforstanderskaber i Omraadet, og som saadan skulde være til Stede, naar vigtige Sager skulde besluttes og udføres.

Og at faa en gammel Træbro erstattet af en Stenkiste var i disse Tider saa vigtig en Sag, at den krævede Birke-dommerens Nærværelse, ligesom naturligvis selve Sognets værdige Mænd — deriblandt Sognefogeden — ogsaa var til Stede, da der paa Aastedet blev holdt Licitation over dette Arbejde. Efter at Betingelserne etc. var oplæst, fremkom Tilbudene, men inden Arbejdet blev tilstaaet den lavestbydende, henvender Birkedommeren sig til Sognefogeden — P. Smed — med følgende Forespørgsel: »Nu spørger jeg Dem, Sognefoged, der jo maa kende Manden, der er lavestbydende, tror De, han er i Stand til at udføre dette Arbejde forsvarligt?«

Og Sognefogeden svarer: »Om Manden ka lave en Stjenkiest, de ved a it, men gir a ham en Yws i Honen, kinner a ingen, dæ som han ka spolier et godt Støk Iegitræ!« — At Manden ikke fik Arbejdet, skyldte han vel ikke uden Grund Sognefogeden for.

Under Krigen i 1864 var det Sognefogeden, der skulde sørge for, at de saakaldte Kongerejser eller Ægtkørsler blev rigtigt fordelt imellem Sognets Beboere efter Tur. At P. Smed har røgtet sit Hverv til Beboernes Tilfredshed er en Kendsgerning, eftersom han fik foræret et smukt Taffelur, hvorpaa var fæstet en Sølvplade med følgende Indskrift: »*Fra erkendtlige Beboere i Haldum Sogn til Sognefoged P. Rasmussen, Sandby.*« Desværre mangler Aarstallet, men det vides, at han fik Uret Aaret efter Krigen.

Som Sognefoged fik han jo sit Besvær med de fremmede Tropper, og at han ikke lod sig kyse af disse, fortælles der nogle Træk om: En Dag kom en Trop tyske Husarer ridende ind i Gaarden; P. Smed gik ud til dem, og Tropsførereren maa have stillet Krav til ham, som han enten ikke kunde eller vilde efterkomme, og Følgen blev, at Føreren trak blank og satte ham Kaarden for Brystet. Men P. Smed fjærnede roligt Vaabnet med Haanden (mere

modigt end egentlig klogt), og Soldaterne maatte fjerne sig uden at faa deres Forlangende opfyldt.

En anden Gang maatte han skifte Ret og Skel imellem nogle misfornøjede Soldater og deres Kvartervært, vistnok ikke til Fordel for Soldaterne, thi ved Bortgangen skal en af disse have kaldt ham: »das böse Baurfoged«.

— Den i Aaret 1837 stiftede »landøkonomiske Forening for Grevskaftet Frijsenborg« havde i Aarene indtil 1865 væsentlig sin Støtte i Godsets Forvaltere, Forpagtere, Præster, Degne og enkelte fremtrædende Bønder. Efter at der i 1850—60 ved Overgang fra Fæste til Selveje bl. Godsets Bønder var sket en Ændring i disses Stilling, fandtes der Muligheder for denne Forening til at bygge paa et bredere Grundlag, hvorfor der sendtes Bud ud i Sognene om Tilslutning. Resultatet maa have været tilfredsstillende, for ved en Generalforsamling i December Maaned 1863 blev det vedtaget at ændre Navnet til: »Frijsenborg-Faurskov Birks Landboforening«, et Navn der endnu er gældende; endvidere valgtes der Distriktsbestyrere i Pastoraterne, og for Haldum-Hadsten blev det Sognefoged Peder Rasmussen, Sandby.

Aaret efter blev der paa Initiativ af Landboforeningen oprettet en »Spare og Laanekasse for Frijsenborg-Faurskov Birk« og ogsaa i denne Institution valgtes P. Smed til Bestyrelsesmedlem.

Vi har vel deraf Lov til at mene, at P. Smeds Navn har haft en god Klang, ogsaa udover hans nærmeste Sogne.

Dette, der her er fortalt, giver os lidt Viden om den mere udadvendende Side af P. Smeds Virke. Der er imidlertid intet, der tyder paa, at han ved at tjene sin Egn og sin Stand har forsømt sit Hjem eller sin egen Bedrift.

Som allerede nævnt drev han en betydelig Handel med Træ, der sikkert som Vinterarbejde har betalt sig godt.

Men hvorledes var han som Landmand?

For at besvare dette Spørgsmaal maa vi vide lidt om, hvorledes Driftsmaaderne var den Gang.

Om Markbruget kan der kun fortælles lidt. Da det blev almindeligt med Brak, og Markerne inddelt i Vange, brakkedes en Vang aarligt, d. v. s. der pløjedes en Græsmark ind hvert Efteraar, hvorefter den efter Foraarssaaning blev behandlet med Harve og Plov tre Gange i Sommer-tiden; den opsamlede Gødning udkørtes og nedpløjedes inden Høst, og sidste Pløjning udførtes umiddelbart forud for Rugens — eller Hvedens — Saaning omkring første September. Faldt Høsten paa et sent Tidspunkt, foregik Saaningen selvfølgelig noget senere, dog søgtes denne helst tilendebragt inden Udgangen af September.

Der besaaedes en Vang med Byg, sjældnere to, men altid to med Havre, den sidste af disse blev tillige udlagt med Kløver og Græsfrø, som fik Lov til at ligge hen til Høslet og Græsning for Dyrene i to eller tre Aar, og saa begyndte Omdriften forfra.

Forud for Indførelsen af Brak og Brug af Kløver og Græsfrø til Forbedring af Græsarealerne, benyttedes jo andre Driftsmaader; da besaaedes ofte indtil tre Vange med Byg, og Græsmarkerne henlaa i endnu flere Aar, kun bevoksede med de Græsser, der uden Isaaning groede frem paa disse Marker, og gav naturligtvis en ringe Plantebestand.

Kornsalget var vel Bondens sikreste Indtægt; Mejeribruget, der i 1870 og 80 Aarene tog et stort Opsving, var i P. Smeds Manddomstid kun maadeligt. Paa Gaarde af Størrelse som Slægtsgaarden holdtes kun 10—12 Køer og noget Opdræt, og hvorledes skulde det blive til flere, naar alt det Korn, der kunde undværes fra Brødkorn og Sædekorn og Hestefoder blev solgt; der blev da kun Halm og Avner og — hvis der var Engarealer til Gaarden — lidt Hø til-

overs til Foder for Kvæget; og dette blev da ogsaa baade fodret og passet daarligt.

Kørerne kælvende gjerne om Foraaret, og det vil let forstaaes, at med det Vinterfoder, der stod til Raadighed, var disse ved Udbindingstiden tit saa magre, at de daarligt selv kunde gaa fra de mørke Stalde ud til det friske Foraaragræs. Det hørte ikke til Sjældenheder, at de mest medtagne Dyr maatte slæbes ud af Stalden.

Ved Hjælp af Græsningen blev der noget Smør at sælge om Sommeren i den bedste Tid, men om Vinteren blev der adskillige Steder saa smaat dermed, at der kun blev saa meget, at det knapt nok dækkede Husets Forbrug. Der fortælles endda Eksempler paa, at enkelte Gaardmandskoner har maattet laane Smør af Naboer, der ikke var helt udgaaede med denne Vare. At der ikke har været Grund til at prale af Forholdene hos Ann' Margret', er vel sikkert, dog fortælles det, at hun enkelte Gange har optraadt som Laangiver, endskønt det ogsaa er sket, at de har haft Køer, der om Foraaret maatte slæbes ud.

Med Hensyn til Hestene saa det bedre ud, thi disse havde P. Smeds fulde Interesse.

Vi ser i Skifteforretningen efter Faderens Død, at han overtog en Hestebesætning af to ældre Hopper, tre unge do. og en etaars Plag, altsaa en ret god Besætning i Forhold til Gaardens Areal. Om deres Avls- eller Brugsværdi vides intet.

Der var i disse Aar paa Grevskabets Omraade ved at oparbejdes en Stemning for en Indsats til Forbedring af Hestene ved Krydsning med Hingste af lettere Racer, og det vides, at P. Smed med Iver tog Del i dette Arbejde, thi han vilde gjerne være baade godt og rask kørende, saa det kan ikke undre, at han forsøgte sig i den Retning. Vi ved kun lidt om, hvorledes det gik, men af dette lidet kan vi dømme om, at Resultatet ikke helt svarede til Hensigten, thi vel naaede han at blive rask kørende, men og-

saa saa rask kørende, at det ofte var Hestene, der bestemte Farten istedet for Kusken, og han erfarede i Praxis, at det ogsaa havde sin Betydning at kunne holde Maade med Hastigheden. De lette Heste naaede til Gavns at tage »Monnet« fra ham.

Saa prøvede han en anden Vej. Ved Indkøb af en god jysk Hoppe, som anvendtes til Avl, lykkedes det for ham at faa oparbejdet en rigtig god Stamme, der blev kendt for sin harmoniske Bygning og gode Bevægelse, hvorfor de blev eftertragtet som Køreheste, og han solgte adskillige til dette Brug. Sognepræsten købte et Par af ham, som brugtes i mange Aar, men mest omtalt blev en Handel med en lollandsk Baron, som købte et Par; om denne Handel fortælles, at Baronens Kusk skulde antage dem; efter Besigtigelsen og Afmønstringen trak han et Par rene hvide Handsker paa, strøg med disse rundt paa Hestene, saa derefter paa Handskerne, der vedblev at være lige rene, hvorefter han med Beundring i Stemmen sagde: »det var dog Satans til Strigling.«

Faareholdet bestod gjerne af 10—12 Moderfaar og en Vædder. Ulden af disse og Yngelen blev forarbejdet i Hjemmet, og det var Tradition, at Kartning og Spinding af denne helst skulde være tilendebragt inden Jul, saa der efter Nytaar kunde tages fat paa Hørrer, hvoraf der dyrkedes et lille Stykke hvert Aar, passende til Forsyning af Linned til Husets og Familiens Behov. Dette betød meget i saa stor en Familie, thi der skulde jo i god Tid sørges for passende Udstyr til Børnene, saa de som giftefærdige kunde være i Besiddelse af rigeligt baade Gang- og Sengetøj, thi var Medgiften ikke stor i Form af Penge, saa maatte der intet mangle af gode hjemmelavede Brugs-ting.

Foruden Ulden afgav Faarene det meste Slagtemad; thi af Svin holdtes der kun faa, ofte kun en saakaldt »Gaardso«, d. v. s. en ung So, der i Forsommeren fik et Læg

Grise, der efter Fravænningsen gjerne solgtes, hvorefter Soen var henvist til at søge sin Føde i Gaarden af alskens Affald, indtil den om Efteraaret kom i Hus og blev fodret med Korn og Valle, saa den kunde blive tilpas fed til Slagting inden Jul.

Efter Faarenes Klipping ved Novembertid slagtedes i Forhold til Husstandens Størrelse to—fire Faar og nogle Lam, hvoraf kun lidt af Kødets blev brugt i fersk Tilstand, medens ialtfald Laar, Bove og Sider blev saltet, derefter ophængt en passende Tid i den aabne Skorsten til Røgning, og i Aarets Løb var Hovedemnet ved Maaltiderne, der regelmæssigt en Gang om Ugen bestod af Kaal eller Ærter, kogt paa det saltede og røgede Kødmeat; de andre Ugedage bestod Middagsmaden oftest af Grød eller Vælling, kogt paa Byggryn, (i min Barndom i 70erne som oftest kogt paa Ris) afvekslende med kogte Kartoffler, der kom ind paa Bordet med Skrællen paa i et stort Fad; saa maatte enhver selv pille saa mange Kartoffler, som vedkommende regnede med at kunne spise, og alle dyppede i samme Skaal med Meldyppelse, eller i selve Panden, i hvilken Dypelsen var tillavet. Naar enhver saa var forsynet, vankede der som Eftermad et Stykke stegt Flæsk til en halv eller hel Skive Rugbrød, eftersom Sulten krævede det, thi nøjes med Kartoffler alene, duede ikke, saa blev man altfor tidlig sulten og — træt. — Morgenmaden bestod gjerne af Øllebrød med god Mælk til, men uden Sukker, — eller Mælkebrød. Om Aftenen spistes Levningerne fra Middagen, Mælkegrød, eller ogsaa som om Morgen Mælkebrød.

I Sommertiden fra Maj til efter Høst fik man Mellemmad baade Formiddag og Eftermiddag, henholdsvis halvanden eller to Rundtenommer af det hjemmebagte Rugbrød med Smør og Faarekød eller hjemmelavet Ost som Paalæg. I visse Egne var det Skik, at der bagtes Pandekager til den ene Mellemmad, navnlig i Høslet og Høst;

andre Tider paa Aaret var Pandekager en staaende Middagsret hver Lørdag, med et Stykke stegt Flæsk til, hvorimod der først senere ogsaa vankede Puddersukker.

Kosten var sund og nærende, efter Nutids Maalestok vel nok noget ensidig, især paa Gaarde, hvor der, som det — vel nok med en mild Overdrivelse — blev paastaet, spistes Grød 21 Gange om Ugen. — Om Sommeren stod man op Kl. 4 om Morgen, arbejdede kun afbrudt af Maaltiderne og en Times Middagshvil til Kl. 8; med saa lang en Arbejdsdag var Mellemmaaltiderne med den korte Hvilepavse sikkert paa sin Plads.

Maaltiderne indtoges i Fællesskab; Manden sad for Bordenden, Karlene — hvis der var flere — paa den som Regel vægfaste Langbænk bag Bordet efter Rang; var der Daglejer fulgte han efter og til sidst Hjorddrengen. Husmoderen var i Køkkenet, Pigerne hentede Maden ind og deltog i Maaltiden staaende foran Bordet; var der Børn, der var store nok til at kunne naa det fælles Fad, stod de imellem eller foran Pigerne, eller sad — hvis der var Plads paa Langbænken — næst efter Hjorddrengen.

I Midten af Bordet fandtes en stor Skuffe; i denne opbevaredes imellem Maaltiderne Skeer — af Træ eller Horn — Knive og Gafler. Enhver havde en bestemt Ske, og ofte brugte Karlene for at sikre sig imod Forvekslinger at sætte deres Skeer op ved Vindueskrogene; engang imellem fik Pigerne Besked paa at tage dem ned og give dem en grundig Renselse, til stor Ærgrelse for Karlene, der dog kun vovede at skælde Pigerne ud, og disse dækkede sig da bag Husmoderens Ordre.

Som Dagliglivet formede sig paa Slægtsgaarden var dette vel et jævnt Udtryk for Livet i de fleste Bøndergaarde dengang, og selvom P. Smed og Ane Margrethe paa visse Omraader var blandt de fremmeligste, adskilte de sig kun lidt fra andre Bønder.

At Ane Margrethe var velanset er utvivlsomt, ikke blot fordi hun var Sognefogedens Kone, men langt mere fordi hun var en ferm og dygtig Husmoder, der forestod sin mangeartede Gerning paa en god Maade. Hun stillede store Krav til sig selv og sine Døtre, der saavist ikke blev skaanet, hvad Arbejde angik. Indenfor Hjemmets Vægge var hun sikkert den raadende; hun regnedes for at være »striks«, Arbejdet skulde passes, naar Tid var, og det skulde udføres saaledes, at det kunde staa for Kritik. Men hun var først og fremmest en god Moder for sine Børn, og sin Mand en god Hustru. Deres Hjem var en god Ramme om de Mennesker, der var til Huse, og det gælder baade egne Børn og fremmede. Dette skrives paa Grundlag af Udtalelser af Folk, der kendte Hjemmet af Selvsyn.

I Hjemmet fandtes ikke faa Bøger, hvoraf vel de fleste var anskaffet af P. Smed; ialtfald findes der i dem hans egenhændige Paategning »Tilhører P. Rasmussen, Sandby.« Endnu opbevares adskillige af disse, selvom nogle er gaaet til i Tidens Løb. Blandt de ældste kan nævnes Saaererne om de gamle Kæmper og deres Bedrifter; om Hroar og Helge, Rolf Krake og hans Bersærker og lignende. Naturligvis mangler der ikke en Lægebog; det er: »et Land-Apothek til danske Landmænds Nytte« af Dr. med C. E. Mangor (trykt 1791); ogsaa gudelige Bøger, f. Eks.: »Statens Ven — om den private Lyksalighed« af Johannes Boye, I Bind, der i en pompøs Fortale er tilegnet fire af Regeringens betydeligste Mænd (Bernstorff, Schimmelmann, Reventlow, Brandt), (trykt 1792). Joseph Königs »Veiledning til Kogekunsten«, samt et i Skind indbundet Eksemplar af »Det danske Bibelselskab«s *Nye Testamente* (trykt 1832), der bærer følgende egenhændig skrevne Paategning paa Forsatsbladet: »Denne nye Testaments Bog er sendt her til Byen for det ydede Bidrag som blev sam-

men Skuddt, og er bleven min Ejendom ved Lodkastning. Sandby d. 2. Januar 1832. P. Rasmussen.«

Blandt Bøgerne findes ogsaa Ingemanns historiske Romaner; de er der alle fire, og er bleven flittigt brugt som Højlæsning de lange Vinteraftener. Mens Konen og Pigerne var beskæftiget med Uld eller Hør, læste Manden gjerne højt for dem, og var det en god Historie, blev der lyttet spændt; som Regel var P. Smed selv Oplæser, men ogsaa Døtrene maatte forsøge, selv om det ikke skete af Lyst, thi Faderen var en kritisk Tilhører, men nægte det — nej — dertil var Lydighedsprincippet alt for fast indprentet. Naar Aftensædet hørte op, blev Bøgerne lagt paa Hylden, for atter at tages frem til næste Vinter. — I den sidste af Ingemanns Romaner har P. Smed forsøgt at skrive op, hvilke Grunde han kunde tænke sig, Biskop Svend havde til at nægte Niels Ebbesen den hellige Nadver forud for Slaget paa Nonnebjerg. — Det har altsaa forekommet ham som en Urimelighed af Bispen.

Ogsaa det næste Slægtled benyttede disse Bøger — og det næste igen; selv om Bogsamlingen nu er betydelig udvidet, gemmes disse gamle Bøger til et Minde om, hvad der læstes i gamle Bondehjem for omved 100 Aar siden.

Desværre findes der ingen Billeder af P. Smed og Ane Margrethe; det var sjældent den Gang, at Bønder lod sig fotografere. Efter Udtalelser af Døtrene og andre, der har kendt dem, skal P. Smed have været middelhøj, paa sine gamle Dage noget forluden; Ane Margrethe ligeledes middelhøj, men hun holdt sig ungdommelig slank selv som ældre. Af Døtrene lignede Ane og Susanne sikkert mest efter Faderen, de andre fire mest Moderen.

Af deres tolv Børn naaede kun seks den voksne Alder; af disse blev de fem gifte og stiftede Familie, medens den sjette fik livsvarigt Ophold i Slægtsgaarden. — Hver af dem vil blive omtalt senere.

Nogle Aar efter Krigen i 64 begyndte P. Smed at mærke Alderen, hvorfor han ganske naturligt maatte beskæftige sig med, hvad der skulde ske med Hustruen, de ugifte Døtre og Gaarden, naar han engang faldt fra, og at han i fuld Alvor bestræbte sig for at gøre sit Bo op i Tide, derom vidner et endnu opbevaret, af ham selv skrevet og formuleret »Dokument«, der maa betragtes som hans Testamente, og som ogsaa i det væsentligste blev overholdt.

Indholdet lyder som følger:

»Da Sygdom altid maa erindre os om, at vi hver Dag kommer vor Ende nærmere, og da det nu er bleven min Lod i længere Tid, maa jeg desto mere i min fremrykkede Alder anse den som et Varsel paa, at det kunne ske, at Døden kan komme hastig op over og overraske mig, derfor er jeg kommen til den Beslutning her at optegne, hvorledes der skal deles imellem mine Arvinger efter min Død, hvis jeg selv forinden ikke har foretaget Delingen. Jeg har det Haab, at mine Svigersønner og mine Døtre saaledes ville respektere min sidste Villie.

Delingen skal være saaledes:

Min Datter Ane Pedersen skal modtage Gaarden efter min Død, hvis hun ikke inden den Tid skulle være forsørget efter Ønske; skulle det være sket, da skal en af hendes Yngre Søstre træde istedet. Gaarden skal modtages til en Sum af 9.500 Rdl., siger Nitusinde Rigsdaler og Femhundrede, hvoraf de Femtusinde Rigsdaler skal udbetales til Deling iblandt mine øvrige Børn inden ny Skjøde udstedes. De øvrige firetusinde og femhundrede Rigsdaler er en første Prioritetsgæld som hæfter paa Gaarden.

Min Datter Ane Marie Pedersen skal have 500 Rdl., siger femhundrede Rigsdaler.

Min Datter Maren Pedersen skal ligeledes have 500 Rdl., siger femhundrede Rigsdaler.

Min Datter Mariane Pedersen skal have 200 Rdl., siger Tohundrede Rigsdaler.

Min Datter Andersine Rasmine Pedersen 1000 Rdl., siger et Tusinde Rigsdaler tilligemed skal hun, da hun er svag have fribolig i Gaarden tilligemed $1\frac{1}{2}$ Pot nymalket Mælk daglig de sex Vintermaaneder og 3 Potter daglig de sex Sommermaaneder samt fire Favne Bøge Klovbrænde uden Knuder, ligeledes

skal hun af Gaardens Besætning udleveres en Hest eller Hoppe til Værdi 200 Rdl., siger Tohundrede Rigsdaler og to Køer hver til 50 Rdl., siger halvtredsindstyve Rigdaler. Hun har Valget imellem Penge eller Varer, dog saalænge hun bliver i Gaarden og nyder Huslye Mælk og Brændsel skal hun ikke være berettiget til at fordre disse Kreaturer udleverede eller udbetalte, men dersom hun skulde faa isinde at tage Bolig et andet Sted da er hun berettiget dertil, men dersom hun skal faa isinde at flytte tilbage, da skal Gaardens ejer være forpligtet efter forudgaaet halv Aars Varsel sætte hendes Værelser fuldkommen beboelig Stand saa at hun flytte ind og nyde de samme Rettigheder som forhen er bestemt imod at hun tilbagebetaler de for Kreaturerne forhen hævde Pænge.

Min Datter Susanne Pedersen skal ligeledes udbetales 1000 Rdl., siger et Tusinde Rigsdaler og Kreature ligesom nævnt til Sine og med Ret til Valget imellem Varer og Pænge.

Endvidere bemærkes, at da jeg er indgaaet i Livsforsikringen i Kjøbenhavn, hvor der efter min Død hæves 2000 Rdl. da skal deles saaledes: Ane Marie og Maren hver 300 Rdl., siger Trehundrede Rigsdaler og Mariane 200 Rdl. og Ane, Sine og Susanne hver 300 Rdl. de øvrige Pengemidler staar til min Kones Raadighed, saavel som Aftægt til hende bliver at udrede og Bolig at istandsætte efter nærmere Bestemmelse, og Meningen Sine angaaende, da er det denne at hun tager da først den til Aftægt indrettede Bolig i Besiddelse efter den sidstes Død.

Skulle Tiderne forinden den Tid forandre sig og gaa ned ad, saaledes at ingen af Pigerne synes tilbøjelige til at tage imod Gaarden paa de nævnte Vilkaar fordi de synes at være Brøstholdne derved, da er det min Villie at lade Gaarden med Besætning og alt bortsælge ved Offentlig Auktion, og da dele Beløbet efter foranstaaende; skulde der saa vise sig underbalance, da maa der tabes lige meget for hver, ligesom omvendt om der skulde blive overskud skal det ligeledes deles lige.«

Sandby d. 30te Juni 1867

P. Rasmussen

Derefter findes følgende Efterskrift:

Sine Pedersen skal have et Faar græsset og fødet med Yngel samt 1 Lpd. Hør aarlig. NB. hendes Ophold indtræder først, naar Forældrene er døde.

(Tilføjelsen er ikke underskrevet, ejheller skrevet af P. Smed selv, men sikkert noteret af den Jurist, der har udarbejdet senere Dokumenter angaaende Gaarden og Arvingerne. — P. Smeds egen Retskrivning er bibeholdt overalt.)

I dette »Testamente« forekommer en iøjnefaldende Mærkelighed. Det Afsnit, der omhandler Datteren Mariane, er overstreget og bagefter er tilføjet med en anden Skrift: Udgaar for en Hoppe! Dette maa jo forstaas paa den Maade, at Mariane — eller hendes Mand — har faaet en Hoppe uden Betaling.

Men hvorfor denne Datter ikke ialt med Hensyn til Arv er ligestillet med de andre gifte Døtre, er der ingen der ved. Den sandsynligste Forklaring paa denne Ulighed maa vel være, at Mariane ved sit Giftermaal — eller senere — har faaet større Medgift end de andre, hvilket altsaa skal udignes ved Testamentet.

Der er ialtfald indenfor Familien intet, der kan tyde paa, at Forældrene har villet gøre Forskel mellem Børnene.

I foranstaende Testamente nævnes det, at den ældste af de ugifte Døtre, Ane, skal have Gaarden, hvis hun da ikke paa anden Maade er bleven forsørget, hvorved i denne Forbindelse maa forstaas, at hun har gjort et godt Parti. I modsat Fald var det jo i sin Orden, at P. Smed havde betænkt, paa hvilke Vilkaar alt i alt, en Overdragelse kan finde Sted.

Maaske er der forud for Testamentet, der er dateret den 30. Juni, allerede indledet Forhandling med den vorde Svigersøn, maaske sker det senere, men da Ane bliver gift den 23. August samme Aar, taler Sandsynligheden jo for, at Bekendtskabet er indledet før.

Ialtfald har P. Smed selv udarbejdet et Udkast til Købekontrakt over Gaarden, men den er hverken dateret eller underskrevet, dog udarbejdet efter at Ane og Rasmus

Pedersen har gjort Bekendtskab med hinanden. — Udkastets Ordlyd er gengivet til Sammenligning med det efter P. Smeds Død udstedte Skjøde.

Købekontract.

»Undertegnede sælger herved til min tilkommende Svigersøn Ungkarl Rasmus Pedersen af Tinning den mig tilhørende Gaard i Sandby paa følgende Vilkaar:

1. Gaarden overlades ham saaledes som den nu forefindes med Avl og Besætning, samt Avlsredskaber og Indbo med Undtagelse af de enkelte Dele, som Sælgeren maatte finde for godt at udtage til sin Opholdsbopæl, paa følgende Vilkaar:
2. Kjøberen R. Pedersen betaler for Gaarden 5000 Rdl., samt overtager den paa Gaarden til Hr. Greven hvilende 1ste Prioritetsgjæld 4,500 Rdl., samt yder eller udreder aarlig det i Aftægtskontrakten bestemte Ophold til den Sidstes Død, og derefter til den svage Datter Sine Pedersen det i samme Contract bestemte lille Aftægt og Husudstyr.

Det er en Selvfølge at min Datter Ane Pedersens Arvelod er medindbefattet i Gaarden, saa hun maa give Afkald.

3. De nævnte 5000 Rdl. udredes saaledes: til December Termin 1867 erlægges 2000 Rdl. til Juni Termin 1868 betales 1000 Rdl. og til December Termin 1868 Resten de 2000 Rdl. Saasnart ovennævnte Penge er af R. Pedersen udbetalt erholder han fuldstændig Skjøde paa Gaarden.«

Ovenstaaende Udkast giver altsaa Udtryk for, paa hvilke Betingelser P. Smed havde tænkt at overdrage Gaarden til Svigersønnen, men inden endelig Overenskomst er afsluttet, maa hans Sygdom have taget en farlig Vending, da der blev affattet en Erklæring, der giver Ane Margrethe fuld Ejendomsret over Boet, hvilket følgende viser:

Declaration:

Underskrevne Gaardmand og Sognefoged Peder Rasmussen i Sandby bestemmer herved, at dersom jeg afgaar ved Døden førend min Hustru Ane Margrethe Andersdatter, skal hun have Ret til at hensidde i uskiftet Bo med vore Livsarvinger saa-

længe hun er ugift. Det følger heraf at hun er fuldkommen raadig over vort Bo og isaafald er berettiget til at hæve den Sum 2000 Rdl., er To Tusinde Rigsdaler, hvorfor jeg har ladet mit Liv forsikre.

Bekræftende ved min Underskrift i Overværelse af Notarius publicus.

Sandby d. 15. August 1867

P. Rasmussen.

Aar 1867 den 15 August mødte Notarius publicus i Frijsenborg-Faurskov Birk, Overauditor Birkedommer Malling, som forhindret ved forskellige Contoirforretninger ved sin constituerede Fuldmægtig Møller hos Sognefoged Peder Rasmussen i Sandby, hvor som Vidner var tilstede Gaardmændene Søren Jensen og Niels Michelsen af Sandby.

Paagjældende som er Notarius personlig bekendt, befandtes ved fulde Aandsevner. Foranstaaende Declaratioon blev tydeligen oplæst for ham, hvorpaa han erklærede at det saaledes er hans Villie og meddelte han den egenhændige Underskrift.

Saaledes paahørt bliver herved notaliter underskrevet.

Datum ut supra

Vidner:

Møller

S. Jensen. Niels Mikkelsen.

Fm.

Deklarationen bærer derefter følgende Paategning.

Denne Declaration bedes læst som Adkomst for mig paa den min afdøde Mand tilhørende Gaard i Sandby, Matr. Nr. 7 med Hartkorn 6 Tdr. 6 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. Gl. Skat 43 Rdl. 36 Sk. Værdi 8000 Rdl.

Sandby den 6 Novbr. 1868

Ane Margrethe Andersdatter

m. f. P. ved

Til Vitterlighed

Mogens Nielsen. Christen Laursen.

Møller

Læst Frijsenborg-Faurskov Birketingsret 26 Oct. 1869. Der hæfter 4,500 Rdl. Gjæld til Frijsenborg Fideicommiss.

Malling.

Det er den 15. Aug. 1867 Deklaratioonen underskrives, og den 23. holder Ane og Rasmus Pedersen Bryllup. De kan vel fra denne Dag regnes for Gaardens egentlige

Ejere, selv om der ikke foreligger bekræftende Dokumenter derom.

Da P. Smed først dør i Jan. Md. 1868, har der ogsaa været Tid nok til at drøfte Enkeltheder angaaende Overdragelsen, hvis dette ikke var sket umiddelbart efter Deklarationen, hvad vel er det sandsynligste. Men hvorfor ogsaa have unødige Bekostninger og Skriverier, personlige Aftaler er gode nok, og — Sagførerblæk er dyrt. Altsaa — alle Skriverier kan vente indtil de aftalte Udbetalinger har funden Sted, og Aftægtsboligen er færdig til Indflytning.

Alt dette maa være ordnet i Løbet af Sommeren og Efteraaret 1868, thi paa det Tidspunkt, da Deklarationen underskrives til Tinglæsning, bliver ogsaa det endelige Skjøde udstedt, som følgende viser uden Forbehold og uden Bemærkninger om Mangler.

Skjøde.

Underskrevne Ane Margrethe Andersdatter, Enke efter Sognefoged Peder Rasmussen i Sandby tilstaar herved at min afdøde Mand i sin Tid har afhændet den os tilhørende Gaard til min Datter Ane Pedersen, fød i Ægteskab med ham. Der er ved dens Overdragelse ikke bleven oprettet noget Salgsdokument.

Jeg skøder og overdrager nu herved til nævnte min Datters Mand, Rasmus Pedersen den fornævnte min afdøde Mand tilhørende Gaard i Sandby, der under Matr. Nr. 7 staar for Hartkorn 6 Tdr. 6 Skpr. 1 Fdk. 1 Alb. Gl. Skat 43 Rdl. 36 Sk. med alt sammes Underhørende og Tilliggende.

Den betingede Kjøbesum 8000 Rdl. er Otte Tusinde Rigsdaler, er berigtiget derved blandt Andet at Køberen overtager og forrenter den Ejendommen paahvilende Pantegjæld 4,500 — Fire Tusinde Fem Hundrede Rigsdaler til Grevskabet Frijsenborg.

Den solgte Ejendom skal derfor herefter tilhøre nævnte min Svigersøn Rasmus Pedersen med de samme Rettigheder og Byrder min afdøde Mand havde ejet den, navnlig mod at han udreder alle deraf gaende Afgifter og Præstationer.

Nærværende Skjøde skal kunne læses fri for præjudicerende Retsanmærkninger, men Bekostningen ved dets Udstedelse og Læsning udreder Køberen alene.

Endelig sælger jeg ham den mig tilhørende Besætning Ind- og Udbo. Kjøbesummen derfor 2100 Rdl. — To Tusinde Et Hundrede Rigsdaler — er betalt.

Bekræftes med min Underskrift i Vidners Overværelse

Sandby d. 6. Novbr. 1868

Til Vitterlighed: *Ane Margrethe Anderdatter*
Mogens Nielsen. Christen Laursen m. f. P. ved
Møller

Bedes læst som Adkomst paa den solgte Ejendom

Ane M. Andersdatter
 ved *Møller*.

Læst i Frijsenborg-Faurskov Birketingsret den 26 Oct. 1869 og indført i Skjøde og Pantebog Nr. 15. Der hæfter mod 1ste Prioritet 4,500 Rdl. til Grevskabets Fideicommis.

Malling.

Endnu var dog ikke alle Formaliteter ordnede. Aftægtsboligen er omtalt, men der er intet Dokument forefunden angaaende denne, heller ikke om hvilke Ydelser, der skulde udredes til Enken, vi ved bare, at den maa have været større end den, som skulde udredes til Sine Pedersen efter Forældrenes Død.

Der var desuden den yngste Datter, Susanne; hun var jo ugift ligesom Sine, men hvis det skete, at de giftede sig, saa skulde der jo være Sikkerhed for, at de Varer, de isaafald havde Krav paa, ogsaa kunde faas, og derfor maatte Rasmus Pedersen udstede en Forskrivning desangaaende; den lyder saaledes:

Forskrivning.

Underskrevne Gaardmand Rasmus Pedersen i Sandby forbin- der mig herved til, naar min Hustrus Søstre, Andersine Rasmine Pedersen og Susanne Pedersen blive gifte at levere dem hver en god fire Aars Hest og 2 Køer imellem 3 og 5 Aar i Kælve- stand, hvilket ligeledes skal være gode Køer. — Dersom de

hellere ønske det da skal jeg istedetfor betale hver 300 Rdl. — er Tre Hundrede Rigsdaler.

Dersom de ikke blive gifte have de intet Krav paa disse Præstationer.

Til Sikkerhed for de nævnte Præstationer pantsætter jeg herved med Prioritet næstefter 4,500 Rdl. — er Fire Tusinde Fem Hundrede Rigsdaler, og Aftægt til Ane Margrethe Andersdatter den mig tilhørende Gaard i Sandby, der under Matr. Nr. 7 staaer for Hartkorn 6 Tdr. 6 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. Gl. Skat 43 Rdl. 36 Sk. med dens Underhørende og Tilliggende.

I Søgsmåls Tilfælde underkaster jeg mig den hurtige Retsfølgning efter Frd. 25 Januar 1828.

Bekræftende med min Underskrift i Vidners Overværelse.

Skrevet i Sandby d 6 Novbr 1868

Til Vitterlighed:

Rasmus Pedersen

Mogens Nielsen. Christen Laursen.

Endvidere forbinder jeg mig til naar fornævnte min Hustrus Søstre blive gifte at gøre deres Bryllup saaledes som det er Skik og Brug i Egnen blandt større Gaardfolk. Værdien for hvert Bryllup anslaaes til 30 Rdl.

Der stilles herfor samme Sikkerhed som foranmeldt og skal jeg ogsaa derfor være underkastet den hurtige Retsfølgning efter Frd. 25 Januar 1828.

Sandbye 6 Novbr. 1868

Til Vitterlighed:

Rasmus Pedersen.

Mogens Nielsen. Christen Laursen.

Læst 26 Octbr. 1869 og indført i Skjøde og Pantebog No. 15.

Malling.

Med dette Dokument afsluttes Omtalen af P. (Smed) Rasmussens og Ane Margrethe Andersdatters Liv og Levned, kun skal der til Slut anføres Ordlyden af et opbevaret Papir, nemlig et saakaldt Gravskrift over P. Smed af den Slags, der den Gang almindelig var ophængt i indrammet Stand, forfattet af en eller anden lokalkendt Mand, der havde Evner i den Retning.

Det lyder saaledes:

Sognefoged Peder Rasmussen,
født i Sandby den 25 Marts 1803
og død samme Sted den 23de Januar 1868

Dit Minde her i Kjerlighed
Skal blomstre til i Evighed
Vi ses og aldrig skilles
Den Gud som skaber Sorg og Lyst
Til Sorgens Hjem vil sende Trøst
At Vemods Graad kan stilles.

Fred med dit Støv.

Hvorvidt dette Rim har været ophængt, behørig prentet og koloreret med en Blomsterkrans o. s. v., husker jeg ikke, derimod havde Moster Sine i sin Stue et Gravskrift hængende over hendes Moder, der døde d. 25/11 1872, men det er ikke tilstede længere, hvorfor Ordlyden ikke kendes.

Hver af P. Smeds Døtre vil i det følgende faa en kort Omtale efterfulgt af et Slægtsregister.

Ligeledes vil en Omtale af Slægtsgaarden følge den Slægtsgren, der overtog den og endnu har den i Eje.

Hvor der gengives Dokumenter eller lignende er den i disse anvendte Stavemaade og Retskrivning bibeholdt.

Forud for Beretningen om P. Smeds og Ane Margrethes Børns Liv og Levned har jeg søgt Oplysninger hos deres Børn, og bl. a. faaet overladt deres Forældres Skudsmaalsbøger — undtagen fra Sabro Slægten —*) til Gennemsyn. De i disse af Præster og Lærere skrevne Vidnesbyrd, giver et godt Tidsbillede af, med hvilken Interesse Børnernes Undervisning omfattedes.

*) Tilintetgjort ved Brand.

SABRO

Medens der for de andre Søkende fra Slægtsgaarden findes enkelte Optegnelser er intet saadan bevaret om den ældste Datter, *Anne Marie Pedersdatter*.

Det eneste der vides om hendes Ungdom er, at hun et Aar havde Plads paa Frijsenborg Avlsgaard, hvor hun lærte Mejeri.

1851 blev hun gift med *Mogens Nielsen*, kaldet Overgaard, i Sabro. Han ejede den øverste Gaard i Byen, hvilket var Grunden til hans Tilnavn.

En af Sønerne har fortalt, at Faderen som ung arbejdede som Tømrer; maaske har han som saadan arbejdet for P. Smed, der 1850 ombyggede sin Lade, og derved gjort Bekendtskab med Familien.

Anne Marie har som ældre Kone fortalt, at hun ikke brød sig om at blive gift den Gang; hun syntes hendes Ungdomstid blev saa kort. Hendes Søster Maren, som hun vel har udtalt sig til, skal dertil have svaret, at det kunde hun ikke forstaa, saadan en pæn Mand, hun kunde faa.

Sandsynligvis var det Forældrene, der bestemte for Børnene, som Skik og Brug var i disse Tider, og dette Ægteskab kan saavel som de andre Søstres sikkert regnes for at være stiftet paa rent Fornufts Grundlag. At disse Ægteskaber som oftest forløb baade lykkeligt og godt, har vel sin Forklaring deri, at Børn og Unge opdroges til Pligt og Troskab i den Gerning, de blev sat til at udfylde.

Om Ægtefællernes Samliv vides saa godt som intet. Det er betegnende, at Anne Marie aldrig overfor nulevende Efterkommere har beklaget sig over de ret ublide Kaar, der blev hende til Del; det at klage sig nyttede jo intet.

Hvorledes de økonomiske Kaar var, da Anne Marie drog ind paa Gaarden i Sabro, kendes ikke; derimod vides det, at disse efterhaanden blev sværere, og efter 12—14 Aars Forløb blev Gaarden solgt og Familien flyttede ned paa en bebygget Skovlod, der hørte til Gaarden, men var forbeholdt ved dennes Salg.

Denne Ejendom nedbrændte i 1867 — Brandaarsagen blev aldrig opklaret — og i Stedet for at genopbygge flyttede de over i en Naboejendom. Men Ulykken fulgte med. To Aar efter lige før Jul skulde Mogens Nielsen til Aarhus at holde Termin, men forinden han drog afsted, vilde han sørge for Foder til Kreaturerne, saa dette var let tilgængelig for Hustruen i hans Fravær; han gik derfor op paa Stænget over Loen, men derfra faldt han ned og kom saa svært til Skade, at han døde efter nogle Timers Forløb. Dette skete den 23. Decbr. 1869.

Den sidste af Børneflokken, en Datter, var født 2 Mdr. forinden, og hun blev døbt samme Dag, som Faderen blev begravet fra Kirken i Sabro.

Et sirligt prentet Mindeskrift, ophængt i Hjemmet, fortæller:

MINDE

om den elskede Mand og kjærlige Fader

Mogens Nielsen

født i Sabro 13 April 1825 og død sammesteds

23 Decbr 1869, 44 Aar 8 Maaneder og 10 Dage gammel

Ak saa tidlig blev han hentet
Fra sin Hustru og de Smaa
Ak saa brat, o hvor uventet
Hvo kan Eders Sorg forstaa.

Julefesten med sin Glæde
Ak den bringer Sorg kun her
Salte Taarer Kinden væde
Hjælp o Jesu Frelser kiær.

Anne Marie Pedersdatter.

Sabro-Slægten

Christen Mogensen og Hustru.

Bryllup i Sabro 20.—8.—1896.

Fra venstre, bageste Række: P. Rasmussen, Foldby. P. Smed Kristensen, Hovmark. P. Smed Rasmussen, Sandby. P. Smed Sørensen, Voldby. P. Leth Pedersen, Yderup. Th. Rasmussen, Foldby. *Rækken bag Brudeparret:* (En Nabo). (Skafferen: i Vinduet). (Fru Matzfeldt, Sabro). (Kogekonen: i Vinduet). (Pastor Matzfeldt, Sabro). N. Overgaard, Viby. (En Nabo). Marie og Chr. Mogensen, Edslev. *Rækken med Brudeparret:* Rasmine Rasmussen, Foldby. Johanne Rasmussen, Sandby. Maren og Else Marie Overgaard, Viby. Brudeparret: Ane Christine Helene og Bernhard Aspegren, Aarhus. Maren og Jens Mogensen, Sabro. (3 Naboer). (Niels Nielsen, Sabro). Margrete Rasmussen, Sandby. (En Nabo). Maren Rasmussen, Foldby. *Siddende tilvenstre og tilhøjre for Brudeparret:* Margrete Mogensen, Sabro. Moster Sine, Sandby. Moster Anne Marie, Sabro. (Peder Overgaard, Søften). (Rasmus Dalby, Sabro). Sine Mogensen, Viby. (Personer, der ikke tilhører Slægten, har Navnet eller Ordene: En Nabo, angivet i Parentes).

Ak ja sørger kun og græde
 Taarer er jo skabt af Gud
 Og naar Taarer Kinden væder
 Græder Hjærtet Kummer ud.

O men henter fra det høje
 Haab og Trøst og Lindring ned
 Stol paa Jesus. Alt vil føje
 Meget bedre end vi ved.

Liv og Død og Fryd og Smerte
 Kommer fra Guds Kjærlighed
 Fra det samme Faderhjerte
 Udgaar hans og Eders Fred.

Velsignet være dit Minde.

Anne Marie stod nu alene med 9 Børn, hvoraf kun to var konfirmerede og tjente hos Fremmede, medens hun selv ved Børnenes Hjælp forsøgte at drive Ejendommen, der var paa ca. 12 Tdr. Land, hvoraf Halvdelen var af ret daarlig Bonitet. At holde fremmed Hjælp syntes hun ikke der var Raad til, og hun manglede hverken Mod eller Villie til at tage fat, og der var ikke noget Arbejde, hun gik af Vejen for.

Om dette skriver en Sønnedatter:

Min Far har fortalt mig en Del fra sit Barndomshjem, og ligesaa har jeg hørt en Del af Farbroder Jens, og det er paa dette Grundlag, jeg forsøger at gengive noget deraf.

Til Tider havde vi ingen Hest, men saa tog vi Køerne i Brug. To af disse blev spændt for Ploven, en 8 Aars Dreng styrede, og Anne Marie og en mindre Broder trak Køerne.

»Saasnt vi blev store — 10—11 Aars Alderen — kom vi ud at tjene, fik en mindre Pengesum i Løn, samt et Par

Træsko; disse maatte vi selv slide, men Pengene maatte vi aflevere hjemme. Skete det saa, at en af os faldt for Fristelsen til at erhverve sig en Pibe for en Del af Lønnen, naar vi syntes, vi var store nok til at ryge, saa kan det vel nok være, der vankede, naar vi kom hjem; først en regulær Lussing, og saa tilbage, for at faa Pibehandelen gjort om igen — joh — der blev holdt Justits.«

Helt uden Hjælp udefra var Bedstemor dog ikke; Familien sendte til Tider Befordring til Hjælp til Arbejdet; saaledes fortæller min Far: »Mens jeg tjente hos Fiskeren i Lading, fik jeg en Søndag Morgen tidlig i Foraarstiden, Lov til at laane Hest og Redskaber for at hjælpe min Mor; lidt efter at jeg var kommen hjem, kom der to Spand fra Foldby, og noget senere et Spand fra Sandby. Saa kan det nok være, der kom Fart i Arbejdet, der gik med Liv og Lyst; da Aftenen kom, var Jorden baade beredt og til-saet.«

Fra 1882 til 1890 var Ejendommen bortforpagtet for en aarlig Afgift at 240 Kr., 2 Potter sød Mælk daglig, Ret til at bo i Stuehuset, og til at holde nogle faa Høns. — De yngste Børn var nu saa store, at de til Dels kunde klare sig selv ved at tjene ude, og alene passe Ejendommen kunde Anne Marie ikke, og holde fremmed Hjælp — nej det blev vist for dyrt.

1890 kom den yngste Søn hjem; nu var Forpagtningen forbi, og nu skulde Ejendommen vel nok kunne give saa meget, at der blev baade Løn til Sønnen og Underhold til Moderen. For at faa Midler til at købe Besætning og idethele taget faa sat Skik paa alt, optages et Laan paa 4000 Kr. i Kreditforeningen, og i de følgende 10 Aar arbejdede Mor og Søn godt sammen, men de ret daarlige Landbrugstider gav næppe saa godt et Udkomme, som var ønskeligt, og i Aaret 1900 solgtes Ejendommen til den tredieældste Søn, der dog snart afhændede den igen.

Det første Aar boede Anne Marie sammen med den yngste Datter i Aarhus, for derefter at følge med hende til København, hvor hun oprettede et Pensionat. Om disse Aar skriver Sønnedatteren:

»Det er forunderligt at tænke sig, at en gammel Bondekone paa 71 kan omplantes fra Landsbyen til Hovedstaden, fra Omgang med jævne Bønder til Omgang med forskellige Københavnerne, der mødtes i det Pensionat, der nu blev Bedstemors Hjem. Alligevel — alle viste de hende den Ærbødighed, man skyldte hendes Alder, og alle kom til at holde af hende for hendes milde og forstaaende Sind; Glimtet i Øjet fortalte, at hun havde Humør, og at hun evnede at tage Del baade i deres Glæder og Sorger. — Tiden faldt hende aldrig lang, hun syede og strikkede, endog fine Blonder efter indviklede Opskrifter.

Da det blev svært for hende at færdes ude, tog hun med Glæde mod Tilbud om at blive hentet i Bil. »Er I ikke bange, Mor?« »Nej, hva skul a væ ræj faa?« Køreturen morede hende, og bag efter kunde hun sige: »de gik rele nok stærkt, men a tækkes godt, a vild ha kjoe noej længer.«

Nu sad hun og samlede sine Minder. Af de ni Børn havde 7 stiftet eget Hjem. En stor Sorg ramte hende, da den ældste Datter døde 1907. — Min Sorg over at miste min elskede Faster Margrethe var ogsaa stor, men min Fortvivlelse forstummede helt, da Bedstemor sagde: »Gud kunde jo have taget mig!« At Bedstemor ikke altid skulde være der, parat til at høre, hvad jeg havde oplevet, parat til at fortælle mig om gamle Dage, — nej — den Tanke kunde jeg ikke rumme.

Endnu fire Aar fik vi Lov at beholde hende, elskelig og aandsfrisk til det sidste. Hun døde i Foraaret 1911, 81 Aar gl.

Et virksomt, jo vel et stridsomt Liv fandt nu sin Afslutning, men selv om Dagene havde været strenge, førte

Kampen til en Tilfredshed og Ligevægt i Sindet, der gjorde, at Bedstemor fandt sig til Rette under de skiftende Kaar. (A. M.)

SABRO-SLÆGTEN

ANNE MARIE PEDERSDATTER, født i Sandby 20/7 1830; død i København 11/6 1911.

Gift 1851 med Grdr. MOGENS NIELSEN i Sabro, født i Sabro den 13/4 1825; død Sabro Mark 23/12 1869.

Børn:

- I. NIELS OVERGAARD MOGENSEN
- II. PEDER MOGENSEN
- III. ANNE MARGRETHE MOGENSEN
- IV. ANDERS MOGENSEN
- V. RASMUS PEDER MOGENSEN
- VI. CHRISTEN MOGENSEN
- VII. JENS MOGENSEN
- VIII. ANE CHRISTINE HELENE MOGENSEN
- IX. MAREN MOGENSEN

I. NIELS OVERGAARD MOGENSEN, født i Sabro den 1/11 1852. Han var som Barn og Ung i flere Aar hos Bedsteforældrene i Sandby; senere hos andre af Familien og hos Fremmede som Karl, indtil han den 9/6 1882 gifter sig med ELSE MARIE RASMUSSEN, født i Viby 1/10 1862. Niels O. Mogensen var i mange Aar ansat som Vejmand ved Landevejen fra Viby efter Tranbjerg, med Bopæl i Sleth. Efter at have fratraadt denne Plads, flytter han til Aarhus, hvor han boede indtil sin Død, den 11/10 1928. Hans Hustru døde allerede den 24/8 1905.

De efterlod sig et Barn, en Datter, Maren Mogensen, f. i Sleth 12/3 1883; gift 3/5 1907 med Chr. Karl Christensen, f. i Hasle 27/11 1881.

- Børn: a. Aage Christensen, f. i Aarhus 30/7 1908, død 8/8 1933.
 b. Viggo Christensen, f. i Aarhus 31/8 1913. Gift den 5/2 1939 med Ella Toftdal, f. i Silkeborg den 23/2 1915.
 c. Henry Christensen, f. i Aarhus 20/5 1920.

II. PEDER MOGENSEN, født i Sabro 17/2 1854. Han arbejder som ung paa Landet, flytter efter sit Giftermaal 1887 med SINE SØRENSEN, f. i Bjødstrup 6/9 1851, til Aarhus, hvor han i mange Aar arbejder som Vognmandskusk. Hustruen dør 30/12 1921, P. Mogensen 15/11 1931.

Ingen Børn.

III. ANE MARGRETHE MOGENSEN, født i Sabro 11/12 1856, tjener som ung bl. a. i Herskabshuse; søger siden Uddannelse i Sygepleje, og blev i nogle Aar betroet Hvervet som Plejemor paa »Dronning Louises Børnehospital« i København.

Denne ret anstrengende og ansvarsfulde Stilling kan hendes Helbred ikke holde til, hvorfor hun søger og faar Plads som Menighedssygeplejerske under Vemmetofte Kloster, med Bolig paa Spjellerup Hospital — en Stiftelse for gamle Mennesker —, hvor hun dør 28/5 1907.

Ugift.

IV. ANDERS MOGENSEN, født i Sabro 27/1 1858. Han er først ved Landbrug, uddanner sig senere i Mejerifaget og har Bestyrerpladser forskellige Steder, sidst paa Samsø, hvor han 10/5 1889 bliver gift med DORTHE MARGRETHE NIELSEN, født i Pillemark 22/4 1864. — Den første halve Snes Aar efter Giftermaalet driver de en Købmandsforretning i Ørby, men i 1900 overtager han Barndomshjemmet paa Sabro Mark, som han dog snart afhænder, og køber Ejendom i Lisbjerg. Ogsaa denne sælges, hvorefter Eds-

lev Vandmølle købes. Efter nogle Aars Forløb afhændes Vandmøllen, og Familien flytter til Aarhus, hvor Anders Mogensen dør 16/3 1932. Hustruen flytter saa til København, hvor hun bor hos en Datter.

Børn:

- A. Magnus Mogensen, f. i Ørby 27/2 1890, udvand. U. S. A.
 - B. Anna Amalie Mogensen, f. i Ørby 5/6 1893; har Pensionat i København.
 - C. Hans Georg Mogensen, f. i Ørby 5/6 1893; gift 14/12 1932 med Caroline Madsen, f. i Fausing 22/3 1904.
 Børn: a. Grethe Mogensen, f. i Skrødstrup v. Mariager 8/6 1934.
 b. Vagn Mogensen, f. i Skrødstrup v. Mariager 14/5 1935.
 c. Ove Mogensen, f. i Skrødstrup v. Mariager 4/5 1938.
 - D. Paul Marius Mogensen, f. i Ørby 14/9 1895. Ugift.
 - E. Amalie Jørgine Mogensen, f. i Ørby 22/6 1898. Ugift. København.
 - F. Peter Overgaard Mogensen, f. i Lisbjerg 29/5 1903. Gift den 16/1 1934 med Kirstine Hansen, f. i Tillitze 21/10 1902.
 Børn: a. Gerda Overgaard Mogensen, f. i Tibirke 26/8 1934.
 b. Arne Overgaard Mogensen, f. i Tibirke 19/1 1939.
 c. Henning Overgaard Mogensen, f. i Tibirke 22/8 1940.
- V. RASMUS PEDER MOGENSEN, født i Sabro 13/4 1859. Gift den 2/1 1887 med SØRINE RASMUSSEN SØRENSEN, født i Sjelle 15/2 1862.

Sine første Ungdomsaar arbejder han ved Landbrug i sin Hjemegn, hvorefter han rejser til København, hvor

han i nogle Aar var Kusk paa et Tømmerlager, senere Herskabskusk og Portner hos Direktøren for Tømmerlageret.

Da Taxamotorkompagniet blev oprettet, faar han Plads ved dette som Marketender, hvor han blev til sin Død, der indtraf under et Ferieophold i Aarhus den 31/8 1920.

Enken blev boende i København, hvor hun dør 11/2 1927.

Deres eneste Barn, Anna Marie Mogensen, født i København 17/6 1893, tog Lærerindeeksamen 1916, Skolekøkkenlærerinde 1918. Hun fik sin første Plads som Vikar ved Skolen i Voldby ved Hammel. — Ansat ved Københavns Skolevæsen siden 1919. Ugift.

VI. CHRISTEN MOGENSEN, født i Sabro 11/3 1862. Han er den af Børnene fra Sabro, der længst boede hos Bedsteforældrene i Sandby, vistnok fra 2—3 Aars Alderen til han var en halv Snes Aar. Han har saa i nogle Aar Plads ved Landbrug, men lærer senere Karetmagerfaget, og arbejder som Svend flere Steder i Landet, dog mest i Aarhus Egnen. Chr. Mogensen gifter sig 25/10 1895 i Viby, med NIEISINE MARIE NIELSEN, født i Aaby 7/7 1868.

Samme Aar bosætter de sig i Edslev, hvor de endnu boer.

Børn:

A. Agnes Mogensen, født i Edslev 1/11 1896. Gift 10/12 1921 med Karl Andersen, født i Skibby (Horns Herred) 11/3 1895. — Agnes Mogensen dør 2/2 1940.

Børn: a. Edith Andersen, f. i Skibby 10/10 1922.

b. Aage Andersen, f. i Skibby 27/7 1924.

c. Maja Andersen, f. i Skibby 27/8 1926.

d. Christen Andersen, f. i Skibby 29/6 1928.

e. Henry Andersen, f. i Skibby 18/3 1932.

B. Hagbart Mogensen, født i Edslev 21/11 1898, gift 15/4 1925 med Ingeborg Andersen, f. i Hjølunde 6/12 1899.

Bopæl: Aarhus.

- Børn: a. Ester Mogensen, f. i Egaa 2/2 1927.
 b. Knud Mogensen, f. i Aarhus 11/10 1928.
- C. Aage Mogensen, f. i Edslev 31/1 1901.
 D. Kamma Mogensen, f. i Edslev 20/1 1904.
 E. Svend Mogensen, f. i Edslev 14/7 1906. Gift 20/12 1941 med Johanne Kjær Hansen, f. i Fulden 6/6 1915. Bopæl: Aarhus.
 F. Magnus Mogensen, f. i Edslev 29/10 1908. Gift i Maj 1936 med Gerda Christiansen, f. i Ballebo 27/4 1914. Bopæl: Hørning.
 Børn: a. Ely Mogensen, f. i Hørning 13/6 1937.
 G. Ellen Mogensen, f. i Edslev 27/8 1911.

VII. JENS MOGENSEN, født i Sabro 29/5 1863, tjener dels ved Familien, dels hos Fremmede i sin Ungdom; flytter hjem til sin Moder 1890 og passer Ejendommen for hende indtil den sælges. — Rejser derefter til København, har Arbejde ved forskelligt i nogle Aar, og faar omsider Plads i Garagen ved Taxamotorcompagniet, hvor han forbliver indtil han naar Aldersgrænsen. Død 22/3 1942. — Gift 25/2 1911 med EMMA VILHELMINE ANNA SØRENSEN, født i København 2/2 1871 (død 4/7 1941). De har ingen Børn, men adopterede Asta Karen Hirsch, f. i København 2/12 , der 16/7 1931 gifter sig med Alf Peter Salomon Hansen, f. i København 12/7 1907. — Bopæl: København.

- Børn: a. Grethe Hansen, f. i København 30/3 1932.
 b. Gudrun Hansen, f. i København 25/3 1933.
 c. Kaj Hansen, f. i København 18/5 1936.

VIII. ANE CHRISTINE HELENE MOGENSEN, født i Sabro 11/4 1867 (død i Aarhus 1925); gift 20/8 1896 med BERNHARD ASPEGREN, født 24/5 1864 i Sverige (død 1929). Bopæl: Aarhus.

Børn:

- A. Carl Frederik Aspegren, f. i Aarhus 3/2 1897. Udvan-
drer til U. S. A., gifter sig i New York med en svensk
Dame.
Børn: a. Ruth Aspegren, f. i New York 1921.
- B. Anna Kathrine Aspegren, f. i Aarhus 19/3 1900; Gift
10/11 1920 med Chr. Rasmussen, f. i Rønde 19/8 1887.
Landpost. Bopæl: Rønde.
Børn: a. Bernhard Rasmussen, f. i Rønde 21/8 1921.
b. Inga Rasmussen, f. i Rønde 12/7 1926.
c. Ole Rasmussen, f. i Rønde 7/9 1936.
- C. Mogens Overgaard Aspegren, f. i Aarhus 15/3 1905;
gift med Signe Kromann, f. 3/7 1901. Elektriker.
Bopæl: Aarhus.
Børn: Paul Aspegren, f. i Aarhus 21/5 1931.
- D. Hilmar August Gerhard Aspegren, f. i Aarhus 15/3
1912. (Død i Aarhus 10/5 1927.)

IX. MAREN MOGENSEN, født i Sabro 24/10 1869. Ud-
danner sig ved Husvæsen, bl. a. i Herskabshuse. — Da
Hjemmet i Sabro sælges, flytter Moderen til denne Datter,
der da har Bopæl i Aarhus, men efter et Aars Forløb rej-
ser de til København, hvor hun holder Pensionat, hvilket
hun opgiver, da Moderen dør. Siden har hun Pladser som
Husbestyrerinde, t. Expl. hos ældre enlige Mennesker.
Dør i København 8/1 1937.

HOVMARKEN

I den østlige Del af Foldby Sogn ligger Landsbyen *Norring* omgivet af sine Jorder; disse afgrænses imod Nord af »Norringuhre«, en Skov, der hører til Grevskabet Frijsenborg, mod Vest til Foldby Jorder, mod Syd til Riis Skov, hvor Niels Ebbesens Borgtomt endnu er kendelig, og mod Øst af en lille Aa, der gør Skel mellem Foldby og Søften Sogne, der hører sammen i kommunal Henseende, til Trods for, de hører til forskellige Herreder.

I en af denne Bys Gaarde fødtes 1820 en Søn, der blev kaldt *Christen Laursen*, hvis opbevarede Skudsmaalsbog giver følgende Oplysninger:

»Christen Laursen, Søn af Gaardmand Laurs Jensen i Norring, blev den 1. April 1834 udskreven af Skolen med Hovedcharacteren *Godt* for Kundskab og samme Character for Sædelighed.

Foelby Skolecommission 1. April 1834.

R. M. Schmidt.

Cap. p. p.

Niels Hansen.

Skolepatron.

Jens Andersen. Niels Jensen.

Skoleforstandere.«

»Paagjældende Christen Laursen er født d. 5. Januar 1820, vaccineret af Chirurg Schou efter Attest af 29de August 1821 og confirmeret paa 1ste Søndag efter Paaske 1834 med Ved-

tegning for Religions Kundskab *Godt*, og ligeledes for Sædelighed.

Zeuthen Præstegaard d. 28. April 1834.

R. M. Schmidt.

Cap. p. p.

Ovennævnte Christen Laursen, der siden sin Confirmation har opholdt sig i Hjemmet, tager nu Tjeneste i Hinnerup Brogaard, hvorfor han føres til Afgang fra Foelby Sogns Menighed, med hvilken han communicerede paa 24de Søndag efter Trinitatis d. A. Hans Forhold har været sømmeligt og christeligt.

Zeuthen Præstegaard d. 14. Novbr. 1836.

R. M. Schmidt.

Cap. p. p.«

Skudsmaalsbogen bærer derefter Paategning om at være forevist for Pastor Blicher i Vithen, (Præsterne var den Gang som Regel Sogneforstandere) og fortsætter med følgende:

»Christen Lauridsen har tjent mig 2 Aar ærlig og tro.

H. Christensen.«

»Christen Laursen har tjent mig fra første Novbr. 1838 til 1839 og til alt fornøiels, saa jeg anbefaler ham paa det Bedste.

Rasmus Christensen.

Haar.«

»Christen Laursen var sidst til Alters paa 21de Søndag eft. Trinitatis d. A. Hans Forhold har været skikkeligt. I Ministerialbogen er han ført til Afgang attesterer

Vithen d. 1ste Novbr. 1839.

H. Blicher.«

»Forevist — Zeuthen 3. Novbr. 1839.

L. P. Jørgensen.«

Efter at have tjent i Nabsognet Haldum i tre Aar, flytter Chr. Laursen atter hjem.

Den 24. Septbr. 1844 ægter Chr. Laursen Karen Jensdatter, der som Enke efter en Fæstebonde besad Matr. No. 17 i Norring, kaldet *Hovmarken*, et Fæste, som han derefter overtog.

Denne Gaard og en Nabogaard var bygget paa Marker, der laa imellem Norring By og Norringuhre. Disse Marker havde tidligere hørt under Norringgaard, en Afbyggergaard tilhørende Grevskabet Frijsenborg, hvortil Sognets Fæstebønder med flere havde Hovpligt.

Efter et overleveret Sagn skal de Norring Bønder have sammensvoret sig om at afbrænde Norringgaard, idet de i saa Fald regnede med at slippe med mindre Hoveri. Om dette Sagn hviler paa Kendsgerninger, er der ingen, der ved, men i Aaret 1762 blev Gaarden ialtfald nedlagt efter en Brand, og Jorderne udlagt og bebyggede til almindelige Bøndergaarde. .

Karen Jensdatter havde 3 Børn med sin første Mand, og 2 med Chr. Laursen. Hun døde — vistnok — 1855, og efterlod sig altsaa 5 Børn, som naturligvis trængte til en Moder, ligesom Chr. Laursen trængte til en Hustru. Men der var ogsaa andet, der skulde gennemføres, Fæsteforholdet helst afløses af Selveje.

1856 køber han Gaarden for 4000 Rdl., hvoraf 1000 Rdl. betales kontant og Resten blev staaende som 1ste Prioritet i Gaarden. Til denne hørte 50 Tdr. Ld., hvoraf Halvdelen var mager Sandjord, den anden Halvdel ret god Muldjord, men noget vandlidende, og det hele trængte til Kalk. Gaardens Bygninger bestod af fire Længer af Bindingsværk; de var gamle og snevre, men i Hestestalden var der dog Plads til 7 Heste, hvorimod der i Kostalden kun var Plads til 8 Køer og 5 Ungkvæg.

Nu var Gaarden altsaa Chr. Laursens, nu manglede han Husmoderen, og hende fandt han i *Maren Pedersdatter* fra Sandby, med hvem han giftede sig Efteraaret 1857.

Maren var P. Smeds og Ane Margrethes næstældste Datter, og hendes Skudsmaalsbog giver følgende Oplysninger om hende:

»Udskrivnings Attest.

Maren Pedersdatter, en Datter af Gaardmand Peder Rasmussen og Hustru Ane Margrethe Andersdatter i Sandby, er født d. 13de August 1831, vaccineret d. 6. August 1832 af Rauchmaul; blev ved Examen, afholdt i Hadsten Skole d. 6. April 1846, udskreven af Skolen med Hovedcharacter *Udmærket godt*, hvilket herved paa Sogneforstanderskabets Vegne bevidnes.

Vithen d. 13. Maj 1846.

H. Blicher.

Foranførte Maren Pedersdatter blev confirmeret i Hadsten Kirke 1ste Søndag efter Paaske 1846. For hendes Christendoms Kundskab tilkjendtes hende Characteren *Meget godt* og for hendes Opførsel *Anstændig*. Søndagen efter var hun første Gang en Gjæst ved Herrens Bord i Haldum Kirke.

Vithen d. 13de Maj 1846.

H. Blicher.

Pigen Maren Peders Datter har tjent mig fra 1ste Marts 1854 til nedenstaaende Dato.

Haldum d. 1ste November 1854.

Poul Jensen.

Ovennævnte Pige Maren Pedersdatter har tjent mig fra 1ste Mai 1855 til 1ste Novbr. 1855 og i den Tid har jeg i enhver Retning været meget godt fornøiet med hende.

Haldumgaarden 1ste Novbr. 1855.

H. V. Tøttrup.«

Næste Paategning gælder Flytning til Sahl Sogn, Viborg Amt. Hendes Fader og ovennævnte Tøttrup samt Søren Jensen i Sandby havde i Fællesskab købt en Gaard i dette Sogn, og den kunde ikke sælges straks uden med Tab, hvorfor de sendte Folk derhen at bestyre den. Bestyreren var Niels Laursen, Broder til Christen Laursen i Hovmarken, og som Husbestyrerinde Maren Pedersdatter, som følgende Paategning udviser:

»Forannævnte Pige Maren Peders Datter har tjent mig 1 Aar, nemlig fra 1ste September 1856 til 1ste September 1857 paa Gaarden Vinkelholm, hvor hun paa egen Haand har bestyret min Husholdning til min fuldkomne Tilfredshed, samt i enhver Henseende opført sig rosværdigt.

Sandbye den 1ste September 1857.«

S. Jensen.

Derefter Paategning om Afgang fra Sahl Sogn og Tilgang til Hjemsoagnet, og hendes Skudsmaalsbog slutter saaledes med følgende:

»Foranførte Maren Pedersdatter af Sandby, der den 2. October d. A. blev copuleret i Haldum Kirke med Gdm. Christen Lausen af Norring, er ført til Afgang til Norring fra Sandby, Haldum Sogn, Sabro Herred, Aarhus Amt.

Vithen Præsteg. 23. October 1857.«

I. M. Valeur.

Det er jo en nærliggende Tanke, at det er Christen Laursens Broder, der har henledt hans Opmærksomhed paa Maren, som en dygtig Husmoder; derom ved vi jo intet. Aldersforskellen er ikke stor, naar Hensyn tages til, at han var Enkemand, og ofte skete der Indgifte i Gaardene skiftevis af Karle og Piger, navnlig blandt Fæstebønder, hvilket bl. a. ogsaa var Tilfældet med Bedsteforældrene i Sandby.

Som Selvejergaardmand maa Christen Laursen jo have været mere anset end en Fæstegaardmand.

Man kan naturligvis synes, at det var en ret vanskelig Opgave for en ung Pige at gaa ind som Stedmoder til fem Børn, men Maren vovede det, og Tiden viste, hun magtede Opgaven, endda hun selv blev Moder til fem Børn.

Christen Laursen var en god Mand, med et godt Humør, og at hans Interesser var ud over det snevre Arbejde i Gaard og Mark, er der flere Vidnesbyrd om.

Efter sit Giftermaal og Overtagelse af Fæstegaarden, havde han ikke Brug for sin Skudsmaalsbog, men i

denne var der jo mange ubeskrevne Sider, der kunde anvendes til Optegnelser, og der findes bag i denne følgende skrevet:

	Aars afgrøde for 1849.		
Rug	42 Trau (Traver)	17. K.	(Kjærver)
Byg	71 —	”	-
Havre	52 —	”	-

Christen Laursen.

De næste fem Sider i Bogen er inddelt i Rubrikker, saaledes at der først er Plads til Aarstallet, dernæst tre Rubrikker for Rug, tre for Byg og tre for Havre, og hver af disse Rubrikker er henholdsvis betegnet med: Rdl. Mark. Skilling.

I første Linie, der gælder for Aaret 1801, er opført Aarets Kapiteltakst for hver af de tre Kornsorter saaledes Rug: 4 Rdl. 5 Mk. ” Sk. Byg: 4 Rdl. 2 Mk. 1 Sk. Havre: 3 Rdl. ” Mk. ” Sk.

Dette er gennemført for alle Aarene fra og med 1801 til 1868, altsaa til faa Aar før hans Død.

Det er ganske interessant at studere disse Tal, der ved deres Svingninger giver et godt Billede af de vanskelige Pengeforhold, navnlig før og efter Statsbankerotten i 1813.

Medens Tallene næste Aar — 1802 — omtrent er fordoblet for Rugens Vedkommende, er de lavere for baade Byg og Havre; de næste syv Aar noget svingende ned og op for Rug, men lavere end 1801 for de andre Kornsorter, hvorefter der følger to Aar — 1809 og 10 — med henimod æe dobbelte Priser for alle tre Sorter. 1811 er der en stærk Stigning, for Rug: 24 Rdl. Byg: 15-1-1. Havre: 8-4-8, for næste Aar at udvise de højeste Tal: Rug: 59 Rdl. ” - ” — Byg: 33 - ” - ” - Havre: 22-1-8-. Allerede Aaret efter 1813 er Priserne omtrent halveret for Rug til 30 Rdl. 3 Mk. og endnu mere for Byg til 13-2-12 og for Havre til 7-4-8. 1818 er Tallene kun lidt højere end i 1809—10, men 1819

lavere end 1801. Fra 1820 til 1825 (begge iberegnet) er Taksten lavere end nogensinde før og siden; 1823 lavest for Rug: 2 Rdl. ” Mk. 8 Sk. 1825 lavest for Byg: 1 Rdl. 1 Mk. 4 Sk. 1823 lavest for Havre: ” Rdl. 5 Mk. 4 Sk.

Ogsaa i Aarene fra 1825 til 1868 er Priserne svingende fra Aar til andet, dog for Rugens Vedkommende ikke under 3 Rdl. 1 Mk. og ikke over 9 Rdl. 2 Mk. 11 Sk. (1855).

Efter Købet af Gaarden tog Christen Laursen fat paa Markens Grundforbedring. Der skulde mergles over det hele, og den gode Jord drænes, og det lykkedes for ham at overkomme det meste, ved hans Død manglede kun Mergel paa 7 Tdr. Land. Dræningen var tilendebragt, men som andre Steder anvendtes i Begyndelsen Drænrør af alt for lille Dimension, og den Del af Marken, hvor saadanne var anvendt, maatte senere omdrænes.

Medens hendes Mand sled med disse Arbejder, havde Maren ogsaa nok at tage fat paa; foruden den daglige Husgerning havde hun Børnene; de ældste af Stedbørnene voksede jo til, og der skulde i god Tid tænkes paa Udstyr til dem, saa de ikke var tomhændede, naar de engang skulde sætte Bo. Det var for en Husmoder en Æres-sag, at dette Udstyr var saaledes, at det kunde staa for kritiske Øjne, og dette gjaldt især, hvor der var Stedbørn.

Naar dertil kom de fem Børn, som Maren selv blev Moder til, vil det let forstaas, at hun ikke manglede Arbejde; men selv om hun var spinkel af Bygning, havde hun et godt Helbred og et ukueligt Mod til at tage fat, og hun gennemførte sin Gerning saa hun vandt baade Agtelse og Respekt.

Eftersom Marken forbedredes, avledes der mere, og Følgen blev øget Kreaturhold, der gav mere Arbejde med Mælk og Opdræt, og Maren blev snart bekendt for sit fine Smør og gode Ost.

Da Banen blev anlagt først i Tredserne, havde de i

Maren og Christen Laursen.

Hovmark-Slægten

Niels Nielsen.

P. Smed Kristensen og Hustru.

Hovmarken Indkvartering af Arbejdere, navnlig af saadanne, der havde Køretøjer i Brug. Folkene fik Kosten, og Hestene Foder. Naturligvis blev dette betalt, men det var ialtfald Husmoderen, der havde mest af Besværet. Ved den næved liggende Hinnerup St. opstod i de følgende Aar en stadig voksende By, hvis Befolkning var henvist til at købe deres Mejeriprodukter i nærmeste Omegn, og snart fandt adskillige Vej til Hovmarken for at forsyne sig, og det, der ikke solgtes paa Stedet, førtes til Aarhus, hvilket især var Tilfældet med Smørret.

Stationsbyens stærke Vækst skyldtes vel især dette, at Grevskabet af Hensyn til Udbyttet af dets store Skove, i hvis Udkant Stationen var anlagt, lod anlægge en god Vej, der blev kaldt »Linen« fra Jernit igennem Skovene til Stationen, ved hvilken der ogsaa opførtes en betydelig Cellulosefabrik, der gav Arbejde til mange Folk.

Den Entreprenør, der forestod Anlægget af Vejen, boede og fik Kosten en Tid i Hovmarken. Da Arbejdspladsen fjærnedes betydeligt derfra, foreslog Maren, at han hellere maatte søge sig Kvarter, bedre beliggende, hvilket han syntes, der kunde være Rimelighed i, og han flyttede da ogsaa et andet Sted hen. Men otte Dage efter kom han igen og bad om at faa Lov til atter at bo paa Gaarden. Maren sagde da til ham, at det kunde hun ikke forstaa, hvortil Entreprenøren svarede: »Det er da let at forstaa, Maren Pedersen, for vel ved jeg, at vi skal have 7 Pund Skidt om Aaret, men jeg vil sgu ikke have det serveret paa en Gang.«

Mejeribruget paa Bøndergaardene fik ganske naturligt et godt Skub fremad, eftersom Markerne og Kreaturbestanden forbedredes, saa Indtægterne ved Salg af Smør m. v. kom til at betyde langt mere end før, og i disse Aar blev der da ogsaa indrettet saakaldte Mælkestuer i de gamle Stuehuse, og de blev i Modsætning til de andre Rum i

Huset forsynet med gibsede Lofter og cementerede Gulve, thi det gjaldt om, at de Rum, hvor Mælken skulde opbevares og behandles, kunde holdes godt rene. Saaledes ogsaa i Hovmarken.

Foruden dette, som Maren passede dygtigt, var Pasing og Oplæring af Børnene jo afgjort Husmoderens Sag, og ogsaa denne Opgave røgtede hun godt. Det kunde sagtens gaa om Vinteren, saa var der god Tid, mens Rokken gik, og det gjorde den de fem af Ugens Søgnedage. Den sjette Dag, Lørdagen, var helliget Husets Renholdelse, saa skulde alt det hvidskurede som Gulve, Borde, Bænke og Hylder have en grundig Omgang, saa alt var rent til den paafølgende Helligdag, hvor Arbejdet udover Madlavning og Dyrenes Pasning skulde hvile, og Kirkegang ikke forømmes.

Om Hverdagen, naar Rokken først var i Sving, fik Børnene den dem tilkommende Hjælp til Lektielæsning, og naar det var overstaaet, var Arbejdet med Spindingen næsten som en Hvile, det gik saa at sige af sig selv; saa kunde Tankerne arbejde helt med andre Ting, saa var der Tid til at gruble over, hvorfor Børnene skulde slippe saa let med Bibelhistorien, thi Maren havde selv lært Biskop Balles, der var langt mere omfattende end Balslevs, som nu brugtes. Saa nynnede hun paa de gamle Salmer, som hun lærte i sin Skoletid, og som hun endnu kunde udenad, ligesom Bibelhistorien. Og der var Tid til at lade Tankerne dvæle ved Fortiden med dens gode Minder fra Barndomshjemmet; og derefter drage Sammenligning med Nutiden, som efter hendes Mening ikke krævede saa meget som tidligere Tider, hvilket hun ikke altid kunde forlige sig med.

I Aaret 1873 døde Christen Laursen, og Maren sad tilbage med Børnene, hvoraf de ældste heldigvis var fra Haanden. Alligevel var det vanskeligt for en Kone at være alene

om en saadan Bedrift, og Aaret efter giftede hun sig med Ungkarl Niels Nielsen fra Haar, og i ham fik hun en god Mand og en god Stedfader til Børnene. Dette Ægteskab blev barnløst.

Selve Gaardens Drift fortsattes uforandret, og Maren passede fremdeles sit eget Mælkeri, og det blev hun ved med i 10 Aar efter at Egnens Andelsmejeri var oprettet. Men i disse 10 Aar var jo ogsaa sket saameget, Døtrene var bleven gifte, saa nu var hun henvist til fremmed Hjælp, samtidig med at Alderen steg.

Saa endelig indmeldte de sig i Mejeriet, og nu slap hun sit kære Arbejde, og kunde have det saa nemt. Kun et enkelt Aar varede dette ved; den 12. Septbr. 1898 døde Maren, og en travl og dygtig Bondekones Livsløb var afsluttet; men Mindet om hende lever endnu blandt Slægterne, og saa udenfor hendes nærmestes Kreds.

(Efter Meddelelser fra P. Smed Kristensen).

HOVMARK-SLÆGTEN

MAREN PEDERSDATTER, født i Sandby 13/8 1831 (død 12/9 1898). Gift 2/10 1857 med Gdr. CHRISTEN LAURSEN, født i Norring 5/1 1820 (død 15/4 1873).

Gift 2den Gang med NIELS NIELSEN, født i Haar 12/7 1842 (død 16/3 1905).

Børn af første Ægteskab:

I. KAROLINE KRISTENSEN, født i Hovmark 25/1 1859 (død 8/2 1902).

II. LAURS KRISTENSEN, født i Hovmark 23/10 1860 (død 13/3 1873).

III. ANE MARGRETHE KRISTENSEN, født i Hovmark 30/4 1865 (død 30/5 1886).

IV. DORTHE MARIE KRISTENSEN, født i Hovmark 18/2 1867 (død 15/9 1897).

V. PEDER SMED KRISTENSEN, født i Hovmark 22/1 1872.

I. KAROLINE KRISTENSEN bliver 6/12 1881 gift med Gdr. SØREN SØRENSEN HINGE, født i Galten (Randers Amt) 31/12 1852, hvor han overtager Fødegaarden, som han sælger efter Verdenskrigen. Køber derefter den gl. Lægebolig i Hadsten, som han først afhænder et Par Aar før sin Død, den 8/8 1934. Søren Hinges største Interesse var Hesteavl; han er i mange Aar Dommer ved Dyrskuer i Hadsten. Sine sidste Aar boer han hos sin ældste Datter.

Børn:

- A. Ane Sørensen Hinge, født i Galten 18/5 1886; gift 18/9 1906 med Jens Sørensen Jensen, født i Skader 17/12 1877. Bopæl: først Gaard i Galten, senere i Vinterslev.
Børn: a. Søren Hinge Jensen, f. i Galten 30/6 1907.
b. Peter Aksel Jensen, f. i Galten 6/3 1909.
c. Karl Jensen, f. i Galten 12/6 1910.
d. Inger Marie Jensen, f. 5/2 1913, gift 4/7 1939 med Peter Knud Elkjær, f. 24/12 1912.
e. Rasmus Edvard Jensen, f. i Galten 26/4 1916.
- B. Kristine Sørensen Hinge, født i Galten 5/5 1890; gift 19/5 1910 med Edvard Leonard, født 18/2 1882. Bageri og Konditori i Aarhus.
Børn: a. Eva Leonard, f. i Aarhus 2/5 1911; gift 2/5 1935 med Niels Finn Bisgaard, f. 3/7 1910.
Bopæl: København.
Børn: 1. Lona Bisgaard, f. i København 14/2 1937.
2. Annemarie Bisgaard, født i København 25/5 1939.

3. Dorthe Bisgaard, født i København
17/5 1941.
- b. Gerda Leonard, f. i Aarhus 6/10 1912; gift
27/11 1935 med Anton Høg, Bopæl: Køben-
havn.
Børn: 1. Birgitte Høg, f. i København 20/4
1936.
2. Elisabeth Høg, f. i København 16/4
1939.
3. Karen Høg, f. i København 9/6 1942.
- c. Anegrethe Leonard, f. 30/1 1917; gift 11/4
1942 med Oluf Aksel Bisgaard. Bopæl: Kø-
benhavn.
- d. Lona Leonard, f. i Aarhus 8/1 1919.

II. LAURS KRISTENSEN, dør i Konfirmationsalderen.

III. ANE MARGRETHE KRISTENSEN, dør som
21aarig — ugift.

IV. DORTHE MARIE KRISTENSEN, gifter sig 24/3
1893 med sin Fætter, CHR. P. RASMUSSEN af Foldby
Slægten (se denne); boer paa Tinning Mark, hvor hun dør
1897.

V. PEDER SMED KRISTENSEN, gifter sig 21/5 1901
med NIELSINE MARIE KRISTENSEN, født i Norring
12/12 1872. De køber da en Gaard paa Spentrup Mark,
hvor de boer, indtil Stedfaderen, Niels Nielsen dør; Gaar-
den i Spentrup sælges, og de overtager Fødegaarden i
Hovmarken, som de endnu ejer og beboer..

P. Smed Kristensen har været betroet flere Tillidshverv,
baade i Sognet og udenfor dette, bl. a. som Bestyrelses-
medlem i Egnens Andels-Svineslagteri.

FOLDBY

Forud for Jordernes Udstykning laa Landsbyernes Beboelser gjerne samlede i en Klump, nogle Steder omkring Byens Branddam, andre langs Vejen igennem Byen. I Sognebyer med Kirke laa Gaarde og Huse gjerne ved Vejene, der førte til denne, hvilket var Tilfældet i Foldby.

Denne Bys Jorder skal være udskiftede 1779, og al Udskiftning havde jo til Hensigt at samle de enkelte Ejendommes Jorder til en enkelt eller saa faa Parceller, som Hensynet til Jordernes Brugsværdi gjorde det ønskeligt.

I Landsbyer med mange Ejendomme blev det nødvendigt af praktiske Grunde at tildele enkelte Gaarde samlede Jorder ude paa de fjernest beliggende Marker, som den Bruger, der fik en saadan tildelt, isaafald maatte flytte sine Bygninger ud paa; ofte var det saadan, at ingen frivilligt vilde flytte ud, og saa maatte der finde Lodtrækning Sted. Var den Mand, som Loddet traf, særlig ked af at flytte ud, forsøgte han vel for en Tid at drive Jorderne fra det gamle Bosted, men i Længden blev det jo for besværligt.

I en af Gaardene i Foldby, der laa i Nærheden af Kirken, boede i Slutningen af det 18. Aarhundrede Fæstebonden Rasmus Thomsen og Hustru Kirsten Rasmusdatter. I 1793 havde de opført et nyt Stuehus og over Indgangsdøren ladet opsætte en Egeplanke, hvori Bogstaverne R. T. S. — K. R. D. var indhuggede, samt Aarstallet 1793. Ved Udskiftningen fik denne Familie tildelt Jorder, der var beliggende sydvest for Byen, men samlede og omfattende over 100 Tdr Land. Dette Areal var sikkert større end det, de øvrige Gaarde fik tildelt, hvilket tør være tænkt som

en Imødekommenhed imod den, der skulde overtage denne Lod; maaske var disse Jorder af ringere Kvalitet, ialtfald som Regel senere opdyrkede, og vel daarligere passede, end de nærmere Byen beliggende.

Aarstallet for Udskiftningen og Opførelsen af et nyt Stuehus 1793 i Foldby er egentlig modstridende, men i Overensstemmelse med de Oplysninger, der er modtagne. Hvor-naar Stuehus og Udhuse er flyttede ud midt paa Marken, vides ikke, men først i Begyndelsen af dette Aarhundrede er Gaarden ombygget, og indtil da dannede de gamle Huse Rammen om Slægtens Liv og Virke.

Rasmus Thomsen og Hustru havde en Datter ved Navn Helle Marie, der — vistnok — 1826 blev gift med Ungkarl Mogens Rasmussen, født i Tinning 16/12 1794, hvorefter de overtog Gaarden. De havde tre Sønner, Rasmus Mogensen, Rasmus Thomsen Mogensen og Christen Mogensen; sidst-nævnte omkom som ung ved et Ulykkestilfælde.

Rasmus Mogensen, der var den ældste, overtog senere Gaarden; i hans Skudsmaalsbog staar følgende:

Rasmus Mogensen blev ved Examen den 19. denne Maaned udskreven af Foelbye Skole med følgende Characterer:

Religion 5; Indenadslæsning 5. Retskrivning 6. Skønskrivning 5. Tavleregning 5. Hovedregning 5. Geographie 5.

Hovedcharacter: Meget godt.

Zeuthen Pastorats Sogneforstanderskab
den 24. April 1843.

L. P. Jørgensen. Formand.

Rasmus Mogensen er Søn af Gaardmand Mogens Rasmussen og Hustru Helle Marie Rasmusdatter paa Foelbye Mark, er født paa Foelbye Mark 21. Maj 1828 og vaccineret 29. Juli 1828 af Lægen Rauchmaul paa Frijsenborg. Efter foregaaende Forberedelse under hvilken han viste en meget sædelig Opførsel, blev han paa afvigte 1ste Søndag efter Paaske confirmeret i Zeuthen Kirke med *meget god* Religionskundskab. Idag blev

han i Foelbye Kirke første Gang delagtiggjort i den hellige Nadver:

Zeuthen 30. April 1843.

L. P. Jørgensen.
Capellan.

Skudsmaalsbogen indeholder ikke flere Optegnelser, saa R. Mogensen har sandsynligvis opholdt sig i Hjemmet, indtil han i Foraaret 1850 blev indkaldt til Militærtjeneste.

Efter en kort Uddannelse blev han sammen med andre Rekrutter beordret sydpaa for at tage Del i Krigen mod Oprørerne, der dette Aar uden Bistand sydfra kæmpede for Løsrivelse fra Danmark. Marchen foregik tilfods, og han har fortalt, at de en Nat blev indkvarteret i det under Opførelse, men ikke i Brug tagne Horsens Tugthus, hvorfor han senere spøgende udtalte, at han havde været i Tugthuset.

Rasmus og hans Kammerater naaede ikke at tage aktiv Del i Krigen. De var beordrede til at komme den af Oprørerne belejrede By, Fredericstad, til Undsætning, men inden de naaede dertil, hørte de det sidste Kanonskud i denne Krig blive affyret. Vaabenstilstand og senere Fredslutning bragte endelig efter 3 Aars forbitrede Kampe Krigens Afslutning.

Blandt Rasmus Mogensens efterladte Papirer fandtes følgende Brev:

Gode Ven!

Ved Tanken om de Møisommeligheder vore brave Soldater maa gennemgaa, og i fuld Erkjendelse af et Mod, en Tapperhed og Udholdenhed, de har udvist i Feldten, hvorved de har indlagt den danske Nation saa stor Ære, ønske vi at kunne vise os erkjendtlige. Til den Ende have Beboerne fra Foldbye ved frivillige Bidrag fra Gaardmænd og Husmænd, Tjenestekarle og Piger, sammenskudt en liden Sum, hvoraf enhver Soldat herfra Byen, som ligger i Feldten, kan erholde en Julegave af 2 Rdl. 3 Mk. Dette Beløb tilstilles Dig herved med venlig Hilsen fra samtlige Beboere, der alle tilønske Dig og

Dine brave Kammerater Helsen og Sundhed samt en glædelig Jul og et lykkeligt Nytaar. Du hilses iligemaade fra Familie og Bekjendte ved Dine hengivne Venner.

Foldbye d. 17. Decbr. 1850.

N. Jensen. Anders Sørensen.

Til Soldat R. Mogensen Foldbye.

Paa Kanten af Brevet er skreven:

Vil Du tjene os i at levere P. Sorring 2 Rdl. 3 Mk. tilligemed indlagte Brev.

Bag paa Brevet er skrevet følgende (sandsynligvis af R. Mogensen selv):

R. M. S. Foelby
modtog den 14. Januar dette Brev
fra Foelby
i Fredericstad
1850.

(Aarstallet skal selvfølgelig være 1851.)

Foruden dette Brev findes et Dokument, ifølge hvilket alle, der deltog i Felttoget 1848—50 faar tildelt en Erin-dringsmedaille og Anvisning paa, hvorledes den skal bæ-res. Dokumentet er underskrevet: Krigsministeriet i Octo-ber 1876. W. Haffner.

Efter Hjemkomsten fra Krigen ønskede Rasmus Mogen-sens Far, at han skulde overtage Gaarden, men først skulde den købes til Selvejendom.

Gaarden var Fæstegaard under Grevskalet Frijsenborg; den blev købt for en Pris af 4,800 Rdl., hvoraf 1/4 betaltes kontant og Resten blev indestaaende som en første Priori-tet. En Del Jorder, der hørte Fæstegaarden til (den var en saakaldt Helgaard med 8 Tdr. Hartkorn eller derover) blev ved Salget forbeholdt og henlagt under Foldbygaar-den.

Da Moderen forlængst var død, og der ingen Døtre var, manglede der jo en Husmoder paa Gaarden, og en saadan

maatte jo findes; men det har nok ikke været saa helt let, thi først 1859 blev Rasmus Mogensen gift med *Mariane Pedersdatter* fra Sandby.

I hendes Skudsmaalsbog findes følgende Optegnelser:

Mariane Pedersen blev ved Examen i Foraaret 1851 udskreven af Haldum Skole med Hovedcharacteren: *Meget godt*.

I. M. Valeur.

Mariane Pedersen har tjent mig i 3 Aar som Stuepige fra den 1ste Novbr. 1854 indtil Dato. I denne sin Tjeneste har hun i alle Henseender udvist et rosværdigt Forhold forenet med sand Troskab og Flid og fortjener hun i Sandhed mit bedste Vidnesbyrd, ønsker jeg ald mulig Held og Lykke for hendes øvrige Fremtid.

Hadsten Mølle 1. Novbr. 1857.

N. Breinholm.

Skudsmaalsbogens sidste Optegnelse er mere omstændelig og lyder saaledes:

Mariane Pedersen Datter af Gaardmand Peder Rasmussen og Hustru Margrethe Andersdatter er født d. 8 Januar og døbt d. 12 Februar 1837 i Haldum Kirke, vaccineret den 16 Juli 1838 af Ditzel og confirmeret i Haldum Kirke 1 Søndag efter Paaske med Characteren *Meget godt* for Kundskab og Opførsel. Hun er nu ført til Afgang fra Sandby. Haldum Sogn, Aarhus Amt til Folby.

Vithen Præstegaard den 5 Januar 1859.

I. M. Valeur.

I Hjemmet paa Foldby Mark opvokser i de kommende Aar en stor Børneflokk. Om sine Forældres Liv og Virke skriver en af Sønnerne, Mogens P. Rasmussen, følgende:

»Efter hvad jeg kan skønne har mine Forældres økonomiske Kaar, bedømt efter Nutids Begreber, været taalelige. Efter min Faders Hjemkomst fra Soldatertjenesten efter Trearskrigen, blev Gaarden, der som de fleste andre var Fæstegaard under Grevskabet Frijsenborg, købt og over-

draget til Far, med en Gældsbyrde paa 3600 Rdl. Man skulde synes, at denne Start for unge Mennesker ikke var vanskelig, men der har nok været adskilligt at overvinde. Ved Fæstetidens Ophør har der sikkert ikke været saa faa Mangler, som skulde afhjælpes, saafremt det i Fremtiden skulde blive et virkeligt Fremskridt at blive Selvejrbonde.

Der blev da ogsaa i Tiden, der paafulgte, taget fat paa Mergling og Dræning af den ca. 100 Tdr. Ld. store Mark. Dette Grundforbedringsarbejde, der strakte sig over en lang Aarrække, har sikkert medført saa store Udgifter, at Gaardens Indtægter paa daværende Tid ikke uden Anspændelse af yderste Sparsommelighed og Energi har kunnet bringe Balance.

Efter at disse Arbejder var udført, kan der vel nok være Grund til at tro, at det værste var overstaaet. Der kom da ogsaa en Tid, da Marken ydede betydelig større Afgrøder, Husdyrholdet forøgedes, hvilket igen medførte en forøget Fremstilling af Mejeriprodukter. Dette sidste var paa den Tid Husmoderens Opgave, men ogsaa her, som paa mange andre Omraader, tror jeg, at Mor røgtede Virksomheden til Fuldkommenhed.

Endelig skal nævnes at Mor vistnok havde en enestaaende Evne til at lære vi Børn Begyndelsen til boglig Lærdom. Jeg husker, hun sad og passede sin Spinderok, og samtidig lærte mig Bogstaverne at kende; Tiden blev paa den Maade godt udnyttet, og jeg havde den Glæde af min Hjemmeundervisning, at jeg, da jeg i 6½ Aars Alderen mødte i Skolen, var langt forud for mine jævnaldrende. Jeg tænker, at noget lignende har været Tilfældet med mine Søsken, og det skylder vi vor Mor Tak for.«

En Datter, Margrethe, skriver saaledes:

»Jeg var den tredieældste af ni Søsken. Det var et godt Hjem vi voksede op i; vore Forældre vilde gerne opdrage os til gode og nyttige Mennesker. Mine Søsken har alle

Mariane og Rasmus Mogensen.

Foldby-Slægten

Mogens P. Rasmussen og Hustru.

Ni Søskende samlede den 15.—12.—1936.

Chr. P. Rasmussen.
Thomas Rasmussen.

Mogens P. Rasmussen.
Rasmine R.
gift Pedersen.

Peder Rasmussen.
Margrethe R.
gift Andersen.

Maren R.
gift Haudrum.

Chr. L. Rasmussen.
Helle Marie R.
gift Laursen.

været paa Højskole undtagen Søster Helle og jeg, vi blev kun uddannet til Arbejde i Hjemmet. Jeg var ikke meget hjemmefra, synes dog selv, at jeg har gjort Nytte.«

Naar vi bagte, var det Mor, der satte Brødene i Ovn, og naar hun var færdig og havde lukket for Ovnmundingen, sagde hun altid: »I Guds Navn.«

Det Hjem Mariane og Rasmus Mogensen dannede, var præget af Flid og Paapasselighed. De var begge af en stilfærdig Natur, var mere beskedne i deres Fremtræden, end deres Evner og Virke betingede, og den Omtale som et Par af deres Børn har givet af dem, er langtfra saa fyldig og udtømmende, som de fortjener.

Den gamle Mogens Rasmussen blev boende i Gaarden efter Afstaaelsen, indtil han døde 1874.

Mariane døde 1896 og tre Aar efter afstod Rasmus Mogensen Gaarden til en Søn. De sidste Aar henlevede han hos sin yngste Datter, der boede i en Naboejendom til Fødegaarden, hvor han døde 1910, 82 Aar gl.

Gamle Rasmus Mogensen havde lidt af »Bekymringernes Naadegave«. Det gav sig Udtryk af og til, og vel ikke mindst, da Mariane var død. Her skal fortælles et enkelt Træk.

Det var en Aftenstund; Nadveren var spist og Karlene hvilte sig paa Langbænken, mens R. Mogensen sad paa en Stol; han sad med sin Kasket paa Hovedet, og havde travlt med at skubbe den frem og tilbage i dyb Grunden, som udløstes i et dybt Suk. — En af Karlene lagde Mærke dertil, og siger højt til ham: »Aah — Du behøver saamænd ikke at sukke saa dybt, Du faar sagtens Føden endda.« — Og R. Mogensen svarer: »Ja — Du snakker — men det er ikke Udkommet jeg er bekymret for, men derimod dette, om jeg forstaar at faa Mark og Dyr passet paa den Maade, at Udbyttet bliver det helt rigtige.«

— R. Mogensen — eller i det hele taget den Tids Bøn-

der — pralede ikke med Samfundssind, — men de *virkede* det, thi enhver, der i sin Bedrift eller Erhverv, naar *det bedste*, gavner derved baade sig selv og sit Samfund.

FOLDBY-SLÆGTEN

MARIANE PEDERSDATTER, født i Sandby 8/1 1837; blev 15/7 1859 gift med Gaardejer RASMUS MOGENSEN, født paa Foldby Mark 21/5 1828.

Børn:

- I. CHRISTEN PETER RASMUSSEN,
født i Foldby 13/3 1860.
- II. HELLE MARIE RASMUSSEN,
født i Foldby 19/1 1862.
- III. MARGRETHE RASMUSSEN,
født i Foldby 15/2 1864.
- IV. MOGENS PETER RASMUSSEN,
født i Foldby 15/12 1866.
- V. MAREN RASMUSSEN,
født i Foldby 16/3 1869.
- VI. PEDER RASMUSSEN,
født i Foldby 30/5 1871.
- VII. CHRISTEN LAURSEN RASMUSSEN,
født i Foldby 11/2 1874.
- VIII. THOMAS RASMUSSEN,
født i Foldby 18/6 1876.
- IX. RASMINE MARIE RASMUSSEN,
født i Foldby 4/9 1880.

I. CHRISTEN PETER RASMUSSEN, gift første Gang 28/5 1884 med MARIE KIRSTINE JØRGENSEN, født i Vejerslev 8/2 1860 (død i Tinning Juni 1891). Køber samtidig en lille Gaard paa Tinning Mark. Denne Ejendom sælger han 1898, og køber straks en anden lidt større i Grundfør. Denne sælger han som ældre, og flytter ind i

en lille Husmandsejendom, som de beboer til 1938, da dette sælges, og de flytter til Østrup (nord for Randers Fjord), hvor den yngste Søn havde købt en forsømt Gaard.

Christen Peter Rasmussen er en Slider; den første Ejendom, han overtog, var ikke af særlig god Bonitet, den anden en Del bedre, men slet ikke dreven op til at yde Afgrøder, der stod i Forhold til Jordens Godhed, men dette naaede han tilfulde. — Endnu over 80 Aar gl. tager han et Nap med i Arbejdet hos Sønnen, og det bliver han utvivlsomt ved med, saalænge Helbredet tillader det (død April 1943).

Børn af første Ægteskab:

- A. Jakobine Sofia Rasmussen, f. i Tinning 28/11 1884; gift 29/5 1908 med Jens Kr. Hjöllund, f. i Mellerup 6/9 1875, hvor de ejer en lille Landejendom.

Børn: a. Anna Elisabeth Hjöllund, f. 28/5 1911 i Torp, Underup Sogn. Gift 6/3 1936 med Henry Jensen, Esrom.

Børn: 1. Henry Marie Jensen, f. i Støvring 13/8 1936.

2. Jens Hjöllund Jensen, f. i Støvring 26/6 1938.

- b. Dagny Kirstine Hjöllund, f. i Vestbirk 15/4 1913; gift 17/6 1937 med Vagn Aage Nygaard, f. ?

Børn: 1. Aase Hjöllund Nygaard, f. i Lem 17/5 1938.

c. Kristen Hjöllund, f. i Mellerup 26/3 1919.

- B. Mariane Rasmussen, f. i Tinning 2/4 1887; gift 27/5 1916 med Peter Nielsen Due. Udvandrer til U. S. A.

Børn: a. Knud Erik Nielsen, f. 11/5 1918.

b. Paul Nielsen, f. ? 1921.

Børn i andet Ægteskab 24/3 1893 med Dorthe Marie Kristensen fra Hovmarken (død i Tinning 15/9 1897):

- C. Maren Rasmussen, f. i Tinning 16/2 1896. Forskolelærerinde. Gift 12/12 1919 med Jens Andreas Jensen Overgaard, f. i Gadbjerg Sogn. Bopæl: sammesteds. Landmand.
- Børn: a. Sinne Overgaard, f. 26/3 1921 (d. 25/9 1933).
 b. Gudrun Agnethe Overgaard, f. 13/5 1922.
 c. Kirsten Overgaard, f. 30/12 1932.
 d. Anna Overgaard, f. 24/1 1936.
- D. Dorthea Marie Rasmussen, f. i Tinning 6/8 1897 (opdraget af sin Faster Margrethe i Herkind s. d.).
- Foruden disse to Døtre var der i dette Ægteskab en Dreng, Marius Kristian, f. i Tinning 20/1 1894 (d. Grundfør 13/3 1900).
- Børn i tredie Ægteskab den 7/2 1899 med Abelone Kathrine Pedersen, f. i Sall 29/3 1876.
- E. Marius Kristian Rasmussen, født i Grundfør 20/2 1900; gift 10/6 1932 med Ketty Buch, f. i Fredericia 26/1 1906, Bopæl: Bjerndrup (Sønderjyll.). Landejendom.
- Børn: a. Kaj Buch Rasmussen, f. i Bjerndrup 19/2 1935.
 b. Inger Rasmussen, f. i Bjerndrup 19/2 1935.
- F. Ellen Kirstine Rasmussen, født i Grundfør 14/2 1901; gift 20/9 1933 med Anders Kristian Søndergaard, f. 15/2 1899 i Tim (ved Ringkøbing) Lærer; N. Nebel ved Varde.
- Børn: Jørgen Søndergaard, f. 27/6 1937.
- G. Rasmus Magnus Rasmussen, f. i Grundfør 4/4 1902. Bopæl: København.
- H. Kirstine Marie Rasmussen, f. i Grundfør 11/7 1903; gift 12/3 1939 med Svend Vilhelm Gregersen, f. i Hornslet 28/5 1902. Bopæl: Bjergager.
- Børn: a. Ida Gregersen, f. 16/5 1939.
 b. Karen Vibeke Gregersen, f. 3/12 1940.

- J. Niels Leth Rasmussen, født i Grundfør 5/8 1904; gift 11/9 1932 med Ester Holm, f. i Grundfør 1/8 1908. Bopæl: Foldby. Landejendom.
 Børn: a. Jens Holm Rasmussen, f. i Grundfør 19/11 1936.
 b. Kristen Peter Leth Rasmussen, f. i Grundfør 21/6 1939.
- K. Sigrid Helene Rasmussen, f. i Grundfør 28/7 1905; gift 10/10 1929 med Holger Holm, f. i Lisbjerg Terp 5/8 1902. Bopæl: Grundfør — Landejendom.
 Børn: a. Inger Holm, f. Petersminde Mk. 14/3 1931.
 b. Birgit Holm, f. i Grundfør 20/3 1936.
 c. Lars Holm, f. i Grundfør 10/4 1938.
- L. Asta Ingrid Rasmussen, f. i Grundfør 10/10 1911; gift 16/6 1934 med Maler Jens Rasmussen, f. i Bjødstrup 29/5 1903. Bopæl: Aarhus.
 Børn: a. Keld Bonde Rasmussen, f. 8/5 1935.
 b. Elisabeth Rasmussen, f. 24/6 1939.
- M. Karl Børge Rasmussen, f. i Grundfør 22/9 1912; gift 7/8 1938 med Erna Sørensen, f. i Grundfør 22/12 1917. Bopæl: Østrup (v. Randers Fjord). Landejendom.
 Børn: a. Inge Kathrine Rasmussen, f. 21/11 1940.

II. HELLE MARIE RASMUSSEN, født i Foldby 19/1 1862; gift 27/1 1885 med LAURS LAURSEN, født i Nøddelund 11/11 1857. Bopæl Astrup — Landejendom. Laurs Laursen, der var Brodersøn til Christen Laursen, Hovmarken, kom Efteraar 1881 til Sandby som Bestyrer paa Slægtsgaarden, hvor han gjorde Bekendtskab med sin Hustru. — Han var i ca. 30 Aar Sognefoged i Aidt Sogn, i hvilken By han henlevede sine sidste Aar. Død i Januar 1940.

Børn:

- A. Maren Laursen, f. i Astrup 29/7 1886.
 B. Mariane Laursen, f. i Astrup 4/1 1889.

- C. Niels Laursen, f. i Astrup 4/1 1889.
 D. Rasmus Mogensen Laursen, f. i Astrup 5/3 1893.
 E. Dorthea Laursen, f. i Astrup 21/5 1898.
 F. Kristen Laursen, f. i Astrup 15/1 1900.
 G. Anna Magdalene Laursen, f. i Astrup 1/10 1901.
 H. Helga Laursen, f. i Astrup 19/9 1906.
- A. Maren Laursen, gift 3/11 1911 med Niels Aagaard, f. i Vejerslev 12/10 1883. Bopæl: Voldby — Landejendom.
 Børn: a. Kristian Aagaard, f. i Søby 16/2 1916.
 b. Helene Aagaard, f. i Søby 27/12 1917.
 c. Laurids Aagaard, f. i Søby 8/2 1920.
 d. Jens Aagaard, f. i Søby 1/5 1921.
 e. Frode Aagaard, f. i Voldby 19/6 1923.
 f. Knud Aagaard, f. i Voldby 6/12 1924.
 g. Rigmor Aagaard, f. i Voldby 27/6 1926.
 h. Edith Aagaard, f. i Voldby 2/4 1928.
- B. Mariane Laursen, gift 18/11 1910 med Thomas Jensen, f. i Farre (Vejle) 12/10 1881. Bopæl: Thorsø — Landejendom.
 Børn: a. Vagner Jensen, f. i Lydum 27/11 1911.
 b. Aage Jensen, f. i Lydum 30/5 1914.
 c. Magda Jensen, f. i Thorsø 27/4 1921; gift 17/11 1940 med Magnus Kirkegaard, f. i Thorsø 2/5 1914. Bopæl: Aidt. Landejendom.
- C. Niels Laursen, gift 26/1 1919 med Agnes Madsen, f. i Aidt 22/8 1896. Bopæl: Houlbjerg. Arbejdsmand.
 Børn: a. Kirsten Laursen, f. i Aidt 15/7 1919.
 b. Laurids Laursen, f. i Aidt 26/2 1921.
 c. Grethe Laursen, f. i Aidt 21/12 1922.
 d. Helga Laursen, f. i Aidt 17/2 1926.
 e. Anker Laursen, f. i Aidt 15/10 1927.
 f. Marie Laursen, f. i Houlbjerg 16/11 1928.
 g. Niels Laursen, f. i Houlbjerg 8/3 1930.

- h. Karen Laursen, f. i Houlbjerg 12/11 1931.
- i. Else Laursen, f. i Houlbjerg 11/12 1933.
- D. Rasmus Mogensen Laursen, gift 18/11 1926 med Dagny Jensen, f. Sandby 29/9 1903. Bopæl: Haxholm. Landejendom.
Børn: a. Preben Laursen, f. i Aidt 20/9 1928.
- E. Dorthea Laursen, ugift; Økonoma v. Amtssygehuset i Herning.
- F. Kristen Laursen; gift 18/ 11 1930 med Karla Pedersen, f. i Gødvad 10/11 1903. Bopæl: Kragelund. Landejend.
Børn: a. Anna Margrethe Laursen, f. i Kragelund 23/3 1932.
b. Gudrun Elisabeth Laursen, f. i Kragelund 27/10 1936.
c. Erik Juul Laursen, f. i Kragelund 7/7 1938.
d. Helle Marie Laursen, f. i Kragelund 2/6 1940.
- G. Anna Magdalene Laursen; gift 10/5 1925 med Kristian Jensen, f. 10/5 1895. Bopæl: Landborup. Landejendom.
Børn: a. Helga Jensen, f. i Landborup 16/2 1926.
b. Esther Jensen, f. i Landborup 17/9 1928.
c. Karen Jensen, f. i Landborup 13/11 1931.
d. Ninna Jensen, f. i Landborup 13/11 1932.
e. Sigrid Jensen, f. i Landborup 1/2 1935.
f. Gunnar Jensen, f. i Landborup 16/4 1940.
- H. Helga Laursen; gift 27/11 1928 med Kristian Schøler, f. i Aidt 15/2 1904. Bopæl: Aidt — Landejendom.
Børn: a. Jens Schøler, f. i Aidt 17/8 1930.
b. Arne Schøler, f. i Aidt 1/1 1936.

III. MARGRETHE RASMUSSEN, født i Foldby 15/2 1864; gift 30/5 1893 med LAURS ANDERSEN, født i Skivholme 16/10 1856. De ejede indtil 1905 en Gaard i Herskind, derefter en mindre Ejendom i Skivholme; Jorden frasolgtes denne 1940. Laurs Andersen døde 28/9 1940. Der var ingen Børn i Ægteskabet, men da Margrethes Broders

Kone døde i 1897, tog de hendes maanedsgamle Datter til sig som deres egen. (Se Foldby Slægten I. D.). Denne Pige, Marie Rasmussen, tog Uddannelse som Lærerinde, og har nu Plads ved Herskind nordre Skole, hvortil hendes Fostermoder flyttede hen efter Mandens Død.

IV. MOGENS PETER RASMUSSEN; gift 25/10 1904 med MAREN JENSEN, født i Skjørring 16/11 1870. — M. P. Rasmussen overtog Fødegaarden 1899, som han drev yderligere frem i Ydeevne; han tilkøbte ca. 12 Tdr. Land, og ombyggede og udvidede alle Bygningerne, saa Gaarden nu ved Overdragelse til en Plejesøn — først 1931 som Forpagtning, og 1938 til Ejendom — maa kaldes særdeles vel-dreven og velbygget. Foruden at passe sin Bedrift mønsterværdigt, har han ogsaa haft adskillige Tillidshverv, bl. a. Sogneraadformand, og er endnu Kasserer for Kors-holm Andelsmejeri. Siden de afstod Gaarden, bor de i en Villa ved Landevejen nær Mejeriet. Ingen Børn.

V. MAREN RASMUSSEN; gift 18/7 1899 med Maler RASMUS HAUDRUM, født i Norring 2/9 1867. Bopæl: Lading.

Børn:

A. Ane Haudrum, f. i Lading 22/3 1900; gift 21/6 1924 med Anders Christiansen, f. i Sabro 5/3 1900. Bopæl: Fajstrup. — Skovløber.

Børn: a. Jens Christiansen, f. i Lading 25/9 1924.

b. Mary Christiansen, f. i Lading 6/3 1931.

B. Johanne Haudrum, f. i Lading 28/4 1902; gift 31/3 1925 med Jens M. Nielsen, f. i Sall 16/11 1899. Bopæl: Haxholm. — Landejend.

Børn: a. Harald Haudrum Nielsen, f. i Haxholm 23/6 1925.

- b. Helle Haudrum Nielsen, f. i Haxholm 21/12 1926.
 - c. Kaja Haudrum Nielsen, f. i Haxholm 19/1 1928.
 - d. Vagn Haudrum Nielsen, f. i Haxholm 23/1 1929.
- C. Janus Peter Haudrum, f. i Lading 4/9 1903; gift 10/12 1930 med Else Laursen, f. i Resdal 28/9 1910. Bopæl: Grauballe. — Landejendom.
 Børn: a. Olga Haudrum, f. i Grauballe 2/5 1934.
 b. Egon Haudrum, f. i Grauballe 10/5 1936.
- D. Rasmus Mogensen Haudrum, f. i Lading 23/3 1905; gift 11/11 1933 med Ane Simonsen, f. i Toustrup 17/8 1905. Bopæl: Skivholme. — Murer.
 Børn: a. Leo Haudrum, f. i Lading 15/5 1935.
 b. Aage Haudrum, f. i Lading 24/5 1938.
- E. Thorvald Haudrum, f. i Lading 27/12 1907; gift 23/2 1936 med Inger Jensen, f. i Aarhus 15/10 1916. Bopæl: Haarby. — Smed.
 Børn: a. Ruth Haudrum, f. i Haarby 3/5 1936.
 b. Ulla Haudrum, f. i Haarby 22/3 1938.
 c. Bent Haudrum, f. i Haarby 17/1 1940.
- F. Paula Marie Haudrum, f. i Lading 7/4 1909; gift 18/5 1932 med Gunner Olesen, f. i Toustrup 24/9 1907. Bopæl: Farre. — Landejendom.
 Børn: a. Marie Haudrum Olesen, f. i Farre 16/5 1935.
 b. Jens Ole Haudrum Olesen, f. i Farre 24/10 1938.
- G. Magda Haudrum, f. i Lading 30/12 1913; gift 14/5 1933 med Richard Brøndum, f. i Hjermind 18/10 1910. Bopæl: Them. Landejendom.
 Børn: a. Preben Brøndum, f. i Them 1/1 1935.
 b. Bente Brøndum, f. i Them 7/7 1936.
 c. Birgit Brøndum, f. i Them 24/9 1937.

VI. PEDER RASMUSSEN, født i Foldby 30/5 1871; gift 25/3 1902 med MAREN NIELSEN, født i Malling 2/7 1872. Forpagter af Skjoldlev Præstegaard 1898 til 1912, da han køber Jegstrupgaard i Tranbjerg Sogn. 1930 afstaar han Gaarden til en Søn og flytter til Tranbjerg, hvor han endnu bor. — P. Rasmussen har i flere Aar været Medlem af Sogneraadet, en Tid som Formand. Har været Sognefoged og Skyldraadsformand — Efter flere Aars Svagelighed dør hans Hustru 20/4 1937.

Børn:

- A. Rasmus Johannes Rasmussen, f. i Skjoldlev 30/3 1903; gift 30/5 1930 med Petra Vestergaard, f. i Jegstrup 14/11 1905. Bopæl: Jegstrupgaard.

Børn: a. Per Rasmussen, født i Jegstrup 29/8 1931.

b. Knud Vestergaard Rasmusen, f. i Jegstrup 12/12 1934.

c. Bente Vestergaard Rasmussen, f. i Jegstrup 27/11 1936.

d. Anna Vestergaard Rasmussen, f. i Jegstrup 26/8 1939.

- B. Mary Rasmussen, født i Skjoldlev 4/5 1905; gift 16/10 1928 med Chr. Svendgaard, f. i Astrup 2/6 1903. Bopæl: Løjenkjærgaard.

Børn: a. Niels Aage Svendgaard, f. i Løjenkjær 28/11 1932.

b. Ellen Svendgaard, f. i Løjenkjær 20/1 1936.

VII. CHRISTEN LAURSEN RASMUSSEN, født i Foldby 11/2 1874; gift 26/11 1901 med JENSINE KRISTINE NIELSEN, født i Aptrup 20/11 1881. Chr. L. Rasmussen er udlært som Karetmager, men havde i nogle Aar Landejendom i Lading. Flytter til Randers, hvor de nu bor; har arbejdet paa »Skandia« og driver nu Købmands-handel i Randers.

Børn:

- A. Rasmus Mogensen Rasmussen, f. i Lading 4/6 1902; gift 14/8 1938 med Hilma Marie Aggerholm, f. 26/12 1914. Bopæl: Randers.
- B. Marie Astrid Rasmussen, f. i Lading 20/1 1905; gift 12/11 1926 med Henri Jørgensen, f. i København 23/8 1905. Bopæl: Randers.
Børn: a. Søren Bødker Jørgensen, f. i Spentrup 9/10 1926.
b. Mogens Erland Jørgensen, f. i Hobro 5/12 1930.
- C. Karen Agnethe Rasmussen, f. i Sabro 11/4 1907; gift 28/9 1930 med Peter Jensen Konggaard, f. i Ølst 7/1 1904. Bopæl: Ølst.
Børn: a. Inger Dorthea Konggaard, f. i Ølst 18/7 1934.
b. Søren Peter Konggaard, f. i Ølst 14/7 1939.
- D. Lilly Edith Rasmussen, f. i Sabro 10/6 1909; gift 1932 med Hans Storgaard Andersen, f. i Langskov 20/1 1910. Bopæl: Randers.
Børn: a. Kirsten Storgaard Andersen, f. i Ringsted 3/3 1932.
b. Lizzie Storgaard Andersen, f. i Randers 27/11 1939.
- E. Ejvind Konrad Rasmussen, f. i Lading 8/8 1912; gift 8/8 1937 med Karen Margrethe Bach Lassen, f. i Langaa 22/1 1913. Bopæl: Aarhus.
Børn: a. Per Rasmussen, f. i Aarhus 24/5 1939.
- F. Gerda Viktoria Rasmussen, f. i Lading 8/11 1915.
- G. Gudrun Elitta Rasmussen, f. i Ejstrup 5/7 1918; gift 14/6 1938 med Niels Bay Christensen, f. i Langkastrup 22/10 1913. Bopæl: Randers.
Børn: a. Arne Bay Christensen, f. i Randers ?/9 1938.
b. Inger Lise Bay Christensen, f. i Randers 12/3 1940.

- H. Svend Otto Rasmussen, f. i Randers 8/8 1922.
 J. Ninna Grethe Rasmussen, f. i Randers 18/4 1924.

- VIII. THOMAS RASMUSSEN, født i Foldby 18/6 1876;
 gift 25/1 1905 med AMALIE JENSEN født i Ørum
 (Viborg) 7/6 1882. Th. Rasmussen er udlært som
 Møbelsnedker; han havde i nogle Aar Forretning i
 Ans, hvorfra de rejste til Viborg, hvor de endnu bor.
 Børn:
- A. Dagny Rasmussen, f. 6/5 1906 i Ans; gift 5/6 1935
 med Otto Flemming Hansen, f. i Nyborg 14/2 1906.
 Læge. Bopæl: Vissenbjerg.
 Børn: a. Jan Flemming Hansen, f. i Aarup 15/1 1937.
 b. Else Flemming Hansen, f. i Vissenbjerg 3/12
 1940.
- B. Eilef Rasmussen, f. i Ans 7/6 1907; gift 9/4 1939 med
 Karen Olesen, f. i Asmild 12/2 1907. Bopæl: Hørsholm.
 — Gartner.
- C. Aage Rasmussen, f. i Ans 24/2 1909; gift 17/4 1937 med
 Signe Larsen, f. i Assens (Hadsund) 27/4 1911. Bopæl:
 Aarhus. — Gartner.
 Børn: a. Mogens Rasmussen, f. i Visborggaard 9/2
 1938.

IX. RASMINE MARIE RASMUSSEN, født i Foldby
 4/9 1880; gift 5/11 1901 med CHRISTIAN MICHAEL
 PEDERSEN, født i Sabro 21/3 1875. Boede i mange Aar
 i en Ejendom paa Foldby Mark; flyttede derfra til Foldby,
 hvor de endnu bor.

- Børn:
- A. Mariane Pedersen, f. i Lading 28/11 1901; gift 6/11 1925
 med Alfred Laurits Nørlem, f. i Ugelhuse 5/6 1898.
 Bopæl: Aarhus.
- B. Peter Christian Pedersen, f. i Foldby 20/4 1903.

- C. Signe Marie Pedersen, f. i Foldby 21/7 1904; gift 1/11 1925 med Harald Hagbard Ryom, f. i True 16/5 1900.
Bopæl: Aarhus.
Børn: a. Tove Sonja Ryom, f. i Vive 27/2 1926.
b. Rasmus Ryom, f. i Aarhus 2/12 1929.
c. Niels Ryom, f. i Aarhus 29/6 1933.
- D. Rasmus Mogensen Pedersen, f. i Foldby 18/12 1906.
- E. Mogens Marinus Pedersen, f. i Foldby 21/1 1908.
- F. Alfred Thorvald Pedersen, f. i Foldby 16/11 1909.
- G. Holger Sigfred Pedersen, f. i Foldby 27/11 1911.
- H. Otto Vagner Pedersen, f. i Foldby 26/11 1913.
- J. Anna Margrethe Pedersen, f. i Foldby 31/3 1915; gift 31/3 1939 med Otto Vilhelm Jørgensen, f. i Grundfør 16/1 1913. Bopæl: Aarhus.
Børn: a. Knud Jørgensen, f. i Aarhus 26/4 1940.
- K. Helene Marie Pedersen, f. i Foldby 11/5 1917.
- L. Knud Oluf Pedersen, f. i Foldby 2/2 1919. — Faldt ved Ilmensøen i Rusland 3/6 1942.

SANDBY

Forinden sin Død havde P. (Smed) Rasmussen bestemt, hvorledes alt skulde ordnes; det gjaldt baade Hustruen, de ugifte Døtre og Gaarden.

De tre ældste Døtre var allerede gifte, og nu stod den fjerde, *Ane Pedersdatter*, for Tur, men skulde hun have Gaarden, maatte hun jo finde sig en Mand, og der blev indledet Bekendtskab med Ungkarl *Rasmus Pedersen* fra Tinning, og Bekendtskabet førte til, at de indgik Ægteskab med hinanden i August 1867.

Rasmus Pedersen stammede fra en gammel Bondeslægt, der fra Aarene omkring 1650 havde boet i den samme Gaard i Tinning. Faderen hed Peder Rasmussen, og Moderen, der var fra Gl. Hinnerup, hed Johanne Pedersdatter, men blev sædvanlig kaldt Jane. Peder Rasmussens Bedstefader hed ligesom denne, men kaldtes »Pe Skræder«, hvilket Tilnavn ogsaa anvendtes til Sønnesønnen, dog ikke i Tiltale, hvilket maaske skyldtes, at han var i Besiddelse af store legemlige Kræfter, og en Skræder jo regnes for en Splejs.

Om hans Kræfter fortælles flere Træk, bl. a. at han, da Marken skulde mergles, først satte to Karle til at grave, medens han selv kørte Mergelen ud; men det blev han snart ked af, efter hans Formening blev der bestilt for lidt, hvorfor han foretog den Ombytning, at han lod Karlene køre og selv gravede Mergelen op, og saa viste det sig, at han udførte et større Arbejde alene end begge Karlene.

Peder Rasmussen havde en ejendommelig Maade at ud-

tale sig paa. I disse Tider rejste Bønderne i Egnen til Aarhus med deres Salgsvarer, og tog saa Bud med for andre. Hvis en af Naboerne havde et Ærinde, der gjerne skulde besørges, og af den Grund spurgte ham, saa faldt Spørgsmaal og Svar ofte saaledes: Sp. »Ska do te Ohs a Lowde, Pe Rasmussen?« Sv. »Joh — om Guj vil — aa i hvek som.« Altsaa — han vilde nok spørge Gud til Raads, men alligevel selv tage Bestemmelsen.

P. Rasmussen døde 1864 kun 58 Aar gl. og efterlod sig 7 Børn, 2 Sønner og 5 Døtre; Rasmus Pedersen, der 1867 flyttede til Sandby, var den ældste. Det har været et ret velstaaende Hjem, det vidner ialtfald de Udbetalinger om, som blev foretaget ved Overtagelsen af Slægtsgaarden.

I Følge Rasmus Pedersens Skudsmaalsbog har han ikke haft Pladser udenfor Hjemmet. Der findes ialtfald kun følgende Optegnelser:

Rasmus Pedersen blev ved Examen idag udskreven af Foelby Skole med følgende Characterer:

Religion	5.	Læsning	5½
Skrivning	5.	Regning	5½
Skrivning efter Diktat	5.	Sædelighed	5½
Hovedcharacter:		<i>Meget godt.</i>	

Paa Sogneforstanderskabets Vegne d. 5 April 1850

L. P. Jørgensen.

Rasmus Pedersen, Søn af Gmd. Peder Rasmussen og Hustru Johanne Pedersdatter i Tinning, er født i Tinning 1 Juni 1835, vaccineret 20 Mai 1836 af Rauchmaul og confirmeret af mig paa 1 Søndag efter P. d. A. i Foelbye Kirke, med *meget god* Religionskundskab. Under Forberedelsen viste han en *meget anstændig* Opførsel. I Dag var han Gjæst ved Herrens Bord.

Zeuthen 14 April 1850.

L. P. Jørgensen.

p. p.

I Aarene 1858—60 aftjente R. Pedersen sin Værnepligt ved Fodgarden i København. Den 30. Juni 1858 var det

Tohundredeårsdagen for Oprettelsen af »den kgl. danske Livgarde til Fods«, saaledes staaer der ialtfald paa et Litografi, som tildeltes alle Gardister, der da var i Tjenesten, og forestiller en for disse afholdt Festlighed i Riddersalen paa Christiansborg Slot. Dette Litografi, der som Motto bærer følgende af H. P. Holst forfattet Vers, opbevares indrammet og ophængt i Hjemmet hos den ældste Søn.

»Kong Frederik lod os kalde sit Livregiment,
 Og vidt omkring i Verden blev det hæderligt bekjendt
 Vor Konge at bevogte, den Post til os man gav,
 Og aldrig skal raabes til Garden: »Løser af!«

Foruden dette Vers findes Navnene paa Officerskorps og Mellemstab, samt en Fortegnelse over de Slag, hvor Garden har været medvirkende, deriblandt mange udenfor Landets Grænser.

Efter endt Soldatertid opholdt R. Pedersen sig i sit Hjem indtil sit Giftermaal, og bestyrede Gaarden for sin Moder efter Faderens Død.

Den Attest, som enhver ung Mand dengang skulde have fra sin Forsørgelses Kommune, for at kunne indgaa Ægteskab, er ogsaa opbevaret, og lyder saaledes:

At Ungkarl Rasmus Pedersen, Søn af afg. Gaardmand Peder Rasmussen og efterlevende Hustru Johanne Pedersdatter i Tinning, ikke har modtaget nogen Understøttelse af Fattigvæsenet, at han ikke har staaet i noget ægteskabeligt Forhold, og at der overhovedet ikke er noget til Hinder for det Ægteskab som han agter at indgaa, attesteres herved.

Søften Præstegaard d. 10. August 1867.

Kieler.

Baade Rasmus og Ane var ved deres Giftermaal godt udrustede til at overtage Styret i en Bondegaard, og det var ogsaa fornødent, thi det var ingen ringe Pris, de maatte overtage Slægtsgaarden til.

Om Anes Barndom og Ungdom har hendes Skudsmaalsbog følgende Optegnelser:

Ane Pedersen, Datter af Gmd. Peder Rasmussen og Hustru Ane Margrethe Andersdatter af Sandbye, født den 6 Mai 1839, vaccineret 22 August 1840 af Ditzel, blev den 31. Marts 1853 udskrevet af Hadsten Skole med Hovedcharacter Mg, og første Søndag efter Paaske s. A. med Biskoppens Tilladelse formedelst Alderen, confirmeret i Hadsten Kirke med Characteren Mg for Kundskab og Opførsel.

Vithen Præstegaard 4 April 1853.

I. M. Valeur.

Ane Pedersen har tjent mig 1 Aar som Stuepige, har været flittig og tro, og særdeles villig meddeles hende derfor mit bedste Vidnesbyrd.

Hadsten Mølle 1 Novbr 1858.

N. Breinholm.

Ane Pedersen har tjent i Lyngaa Præstegaard fra 1 Novbr. 1863 til 1ste Novbr. 1864 og i enhver Henseende opført sig til vor fuldkomne Tilfredshed.

Lyngaa d. 1 Novbr. 1864.

H. C. V. Knudsen.

Foruden disse to Pladser havde Ane lært Mejeri paa en Gaard i Labing — maaske Labinggaard — men Skudsmaalsbogen giver ingen Oplysning derom.

Saa tog Ane og Rasmus fat paa Arbejdet, og der manglede ikke Opgaver. Først skulde der bygges Aftægtsbolig, og samtidig indrettedes en rummelig Mælkestue.

Og Marken trængte baade til Mergling og Dræning. En lille Parcel af Marken laa helt fraskilt denne, omgivet af en Nabos Mark. Denne Parcel — $2\frac{1}{2}$ Td. Ld. — kunde paa Grund af Beliggenheden daarligt værges mod Angreb af fremmede Dyr — Markfreden blev ikke særlig nøje overholdt. — Det passede ikke med Rasmus' Indstilling, og for at undgaa disse Ulemper købte han 1868 den omliggende Jord, hvorved der opnaaedes Forbindelse med den øvrige Mark. Købet omfattede godt 6 Tdr. Ld. af ret maadelig Bonitet; der var kun 2 Skp. 1 Fdk. $\frac{3}{4}$ Alb. Hartkorn. I Forhold til Jordens Brugsværdi maa Prisen — 800 Rdl.— anses for ret høj, men at blive fri for generende

Naboskab var jo ogsaa noget værd. — Ligeledes tilkøbtes i Sommeren 1870 et lille Tørveskifte, kaldet »Skalden«, der laa ved Siden af et, der iforvejen tilhørte Gaarden. Prisen var 150 Rdl. for ca. 3 Skp. Ld. Ved disse Køb var Gaardens Areal forøget til 64½ Td. Ld. med Hartkorn 7 Tdr. ” Skp. 3 Fdk.

Markernes Mergling og Dræning er sikkert foregaaet jævnsides; Dræningen udførtes af fremmede Arbejdere og gærne paa den Vang, der blev brakket, og samtidig blev paaført Mergel.

Der fandtes god Mergel paa en anden Gaardmands Mark, og det meste af Jorderne blev merglet derfra, men til den Del af Marken, der var købt af Naboen (Mellemheden kaldet), blev der anvendt Mergel fra en Grav paa Marken; Kvaliteten — Kalkindholdet — var betydelig ringere, men saa kostede den til Gengæld kun Arbejdet, og det kunde overkommes.

Medens de fleste Bønder omsider indsaa det fordelagtige ved disse Grundforbedringsarbejder, fandtes der altid nogle, som ikke kunde forliges med disse »nymodens Kunster«. Man sagde om Mergling, at det gav en rig Fader, men en fattig Søn. Alligevel, de forholdsvis gode Tider i 1870erne gav Folk flere Penge mellem Hænderne, og disse kunde næppe anvendes bedre end til saadanne varige Forbedringer.

En af Byens mest velstaaende Gaardmænd var en absolut Modstander af disse Arbejder. — Han havde jo hørt noget om, at R. Pedersen nu var begyndt at dræne, og gik af Nysgerrighed ud for at se, hvad det var, der foregik. Da han kom hjem, sagde han til sin Kone: »no trowwe a, te Ras Piesen æ bløwen tovele, faa no gravve han Potskoer nie uji Marken!«

Men for alt dette Arbejde i Marken glemte Rasmus ikke Husdyrbruget. Hestebestanden paa Gaarden var vel blandt

de bedste i Egnen takket være Svigerfaderens Indsats. I Aaret 1872 solgte han en toaars Hingstplag, som snart naaede Berømmelse udover hele Jylland. Det var Hingsten Gl. Valdemar, Toustrup — Stb. Nr. 280 — fra hvilken vel alle Nutidens bedste Avlsdyr inden for jysk Hesteavl kan henregne deres Afstamning. —

Det var ingen fin Karakteristik, Plagen fik af Karlen, der passede den som etaarig; han kaldte den »en stue, grim aa klodset Kloj.« Det var hellerikke store Penge, Rasmus fik for den, kun 198 Rdl. for en toaars Plag, der indbragte sin senere Ejer, Ole Jensen, Toustrup, en Formue alene i Bedækningspenge. Det er dermed klart, at Rasmus ikke kunde bedømme Plagens Avlsværdi, eller ønske at spekulere i denne.

Rasmus's Interesser laa mere hos Kreaturerne. Han begyndte ret tidlig at bruge indkøbte Fodermidler til Køerne for at fremme Mælkeydelsen, navnlig om Vinteren. Det var mest Rapskager, der brugtes, men ogsaa de saakaldte Johannesbrød. Rapskagerne blev altid opløst i Vand til en tynd Vælling; et Lag Halmhakkelse blev bredt ud paa et Logulv, ovenpaa strøedes Korngrut, atter et Lag Hakkelse og Grutning. Denne Dyrge blev derpaa overhældt med de opløste Rapskager, saa hele Massen blev godt gennemfugtet; den fik saa Lov at ligge saaledes i nogle Timer til Fodertid, hvorefter hele Dyrngen blev omhyggeligt blandet med en Skovl, og saa var der et Foder, som Køerne aad med Begærlighed.

Med den bedre Pasning og Fodring steg Mælkeydelsen, og takket være Mælkens bedre Behandling, som Ane havde lært, blev der baade mere og bedre Smør til Salg, altid til højeste Notering.

Malkekøernes Antal steg, dog husker jeg ikke, der var over 18; alligevel kunde Rasmus om Sommeren i den bedste Græsningstid ofte rejse til Aarhus om Lørdagen med en Drittel Smør (100 Pd). Hvis det saa traf sig saa-

dan, at der var travlt med Hestene, saa der ikke var Tid til at køre til Stationen, saa blev Drittelen puttet i en Sæk, og med den paa Nakken gik Rasmus saa den halve Mil til Hinnerup. Det var vel sjældent, at det skete, men det nævnes for at vise lidt om, hvilken Vilje og Energi han havde. Vi er tilbøjelige til at tro, at han mange Gange og paa mange Maader bød sig selv Anstrengelser, som var større end hans Kræfter egentlig tillod. Og det havde han maaske gjort i mange Aar.

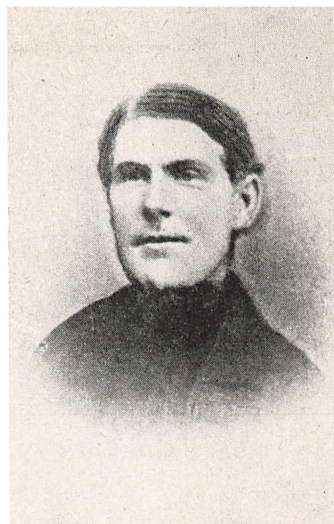
Da Krigen udbrød 1864 blev han indkaldt, men efter Lægeundersøgelse kasseret; maaske har han allerede den Gang haft Spiren i sig til den Sygdom, der saa tidlig angreb ham og omsider medførte Døden.

Anes og Rasmus' Ægteskab blev sikkert indstiftet paa Foranledning af Forældrene. Dette var vel som Regel Tilfældet den Gang, og den Slags Ægteskaber blev som oftest lige saa lykkelige som Nutidens Inklinationer.

Vi Børn har det Indtryk, at de førte et godt og harmonisk Samliv. Deres Livsindstilling faldt sammen i det væsentlige og det lykkedes dem at skabe et godt Hjem for os, og en god Plads for deres Medhjælper, der altid blev behandlet godt. Naturligvis blev der stillet Krav til disse om Flid og Troskab i deres Gerning, men selv tog de deres Tørn og gik gerne foran.

I Forholdet til Omgivelserne opnaaede de et godt Om-dømme, ikke mindst bl. Smaafolk. Trængte en eller anden til en Kørsel, gik de uden Frygt til Rasmus; og hos Ane kunde de hente sig en Taar Mælk, uden at dette betragtedes som Tiggeri.

Senere Tidens Forsorgs Love har ændret meget til det bedre i den Henseende, noget ogsaa til Tab for de, der trængte, men den Gang var det blandt Bønderne baade en Pligt og en Æressag at yde Trængende Hjælp paa adskillige Omraader, og uden Nedværdigelse for dem, der modtog.

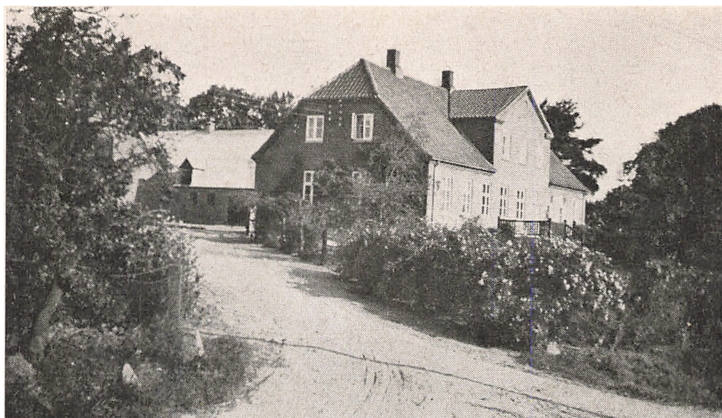
Ane og Rasmus Pedersen.

Sandby-Slægten

Fodselsdagsbesøg i Svendstrup den 26—6—1932.

P. Smed Rasmussen, Margrethe Rasmussen, Johanne Rasmussen,
Peder Rasmussen.

Blæsborg. Det ny Stuehus, opført 1923.

Slægtsgaarden

Olivia og P. Smed Rasmussen.

Paa visse Tider af Aaret, navnlig i Faareklipnings- og Slagtetiden og forud for Højtiderne, kom der undertiden flere fattige Koner fra Omegnen i Følge for at bede om en Haandfuld Uld, lidt Sul eller Brød, og de gik aldrig tomhændede fra Gaarden.

Blandt disse fandtes ogsaa nogle, der troede, at de ved Smiger eller Sladder kunde opnaa større Almisser. Forsøgte saadanne sig hos Ane, blev Resultatet, at de mødtes med kold Tavshed og Foragt, thi det var hende inderligt imod. I rigtig Erkendelse af sin Indstilling udtalte hun engang følgende: »Med Ros og Smiger kan de gaa andetsteds hen, men kommer nogen i virkelig Nød, ved de altid, hvor jeg bor.«

Rasmus var ligesom Svigerfaderen stærkt politisk interesseret, hvad følgende Træk viser.

Da Grevskabets Beboere i 1872 ved frivillige Gaver samlede Midler ind til Rejsning af et Taknemlighedsminde for Grev Chr. E. Frijs, vilde Rasmus ikke være med, skønt Ane syntes, de burde og fortalte, at en af By-mændene, hvis Kaar ikke var særlig gode, havde givet en Specie til Formaålet. Rasmus svarede da: »A haa svaæet Greven hans Rente te Punkt aa Prek, de haa han maaske it, aa a vil it væ mæ te aa hædre Greven, sien han wa mæ te aa ryw waa gue Grundlov i Støkke.«

Der hentydedes dermed til Grundlovsændringen 1866.

Paa Grund af Sygdom var Rasmus ikke med ved Folketingsvalget i Skjoldlev det Aar, da Lærer Jensen, Dyngby faldt for Grdr. I. C. Hummeluhre, Søften. Da en Nabo fortalte ham Resultatet, udbrod han: »de wa mænd skidt!« Han satte nemlig megen Pris paa Jensen som Politiker.

De sidste fire—fem Aar af sit Liv maatte Rasmus jævnlig søge Læge. Han døde om Efteraaret 1879, knap 45 Aar gammel.

Rasmus efterlod sig ogsaa skriftlige Arbejder, hvoraf

skal nævnes en Ciffer-Bog fra 1849; den er ikke saa omfattende som Svigerfaderens, men omhandler de samme Regningsarter. Endvidere flere ret store Skrivehefter, hvoraf et indeholder (i Afskrift) en Del Soldaterviser, en Beskrivelse af en i Egnen mellem Slien og Egernførdefjord afholdt Manøvre, samt nogle Regler angaaende Soldatertjenesten; desuden aktuelle politiske Spørgsmaal, samt Hus- og Lægeraad.

To andre betydelig større Hefter indeholder væsentligt kun landbrugsfagligt Stof.

Disse skriftlige Arbejder er udført mønsterværdigt; Haandskriften er udmærket, Stil og Form ligeledes, saa det er en Fornøjelse at læse dem.

Spørgsmaalet — hvorledes og hvornaar har denne travle Slider, som Rasmus var, kunnet faa Tid til at skrive alt dette, melder sig naturligvis straks, og Svaret er, at det er under hans 3aarige Soldatertid, at de omtalte Hefter er udarbejdede. Et Fingerpeg i den Retning har vi nemlig i en Række indbundne Bøger, henimod tyve Aargange af »Ugeskrift for Landmænd« fra 1857 og fremefter, som han sikkert selv har anskaffet sig, og hvori han har hentet sin Viden om de Landbrugsforhold, han har skrevet om.

Ved Rasmus' Død sad Ane tilbage med fire Børn, af hvilke den ældste kun var godt 8 Aar gl. Det blev nogle strenge Aar for hende paa flere Omraader. Trods sin Sygdom havde Rasmus til det sidste haft Indseende med Gaardens daglige Drift; nu var Ane henvist til fremmed Hjælp; selvom hun nok kunde faa Raad og Bistand i særlige Tilfælde hos sine Svogre, saa boede disse dog saa langt borte, og havde hver især egen Bedrift at passe, at hun i det daglige maatte stole paa sig selv og sine faste Medhjælpere.

De fremmede Bestyrere, som hun havde, magtede ikke deres Opgave, saaledes at hun følte sig tilfreds.

Tanken om at sælge Gaarden for helt at kunne ofre sig for sine Børn, var hende ikke helt fremmed; men blev aldrig til Alvor, og Hensynet til Søsteren, der boede og fik sit Underhold delvis fra Gaarden, betød vel ogsaa noget; men kunde der findes en Udvej, saa hun kunde fritages for Ansvar for Bedriften i nogle Aar, indtil Børnene blev vokse, var dette vel nok at foretrække.

Efter tre Aars Forløb fandtes en saadan Udvej.

I Foraaret 1882 forpagtede en ung Slægtning af hende et i Haldum oprettet Fællesmejeri, og han fik ogsaa Mod paa at forpagte Gaarden, og efter at have forhandlet derom i nogen Tid, gik Sagen i Orden.

Forpagtningstiden fastsattes til 10 Aar, begyndende 1. August samme Aar. Den aarlige Afgift blev fastsat til ca. 2400 Kr., hvortil kom noget Vederlag i Form af Kørsel, tilligemed Ydelserne fra Gaarden i Form af Mælk og Brænde til Søsteren. Renter af Prioritetslaanet og Ejendommens Skatter skulde hun selv udrede, hvorimod Forpagteren skulde betale Forsikringsafgifter. Bygningernes Tilstand vurderedes og skulde efter Forpagtningstidens Ophør afleveres i Overensstemmelse dermed. Besætning og Inventar overtoges paa samme Vilkaar.

Samtidig havde Ane købt et Hus i Byen til Bolig for sig og Børnene.

Knap tre Aar efter afstod Forpagteren baade Mejeri og Gaard; Mejeriet blev omdannet til Andelsmejeri og Gaarden blev overdraget til en anden Forpagter for de manglende syv Aar.

Imidlertid blev Tiderne stedse vanskeligere for Landbruget, det kneb for Forpagteren at klare Forpligtelserne, hvorfor han opsagde Forpagtningen til Ophør til 1. August 1888.

Ved Overtagelsen var der Mangler at paapege baade med Hensyn til Bygningernes Vedligeholdelse, Besætningen og Inventaret, og Marken var daarligt passet. Høet var ikke bjerget, og Brakmarken forsømt, saa der var nok at tage fat paa.

Den ældste Søn var kun 17 Aar gl., han havde nok haft Plads ved Landbruget, men i det sidste 1½ Aars Tid opholdt sig paa Skoler, saa han var baade for ung og uerfaren til at kunne forestaa Ledelsen af Gaardens Drift. Denne overdrog Ane saa til en i Byen bosiddende gift Mand, og det gik ogsaa helt godt, og varede ved, indtil Sønnen mente at kunne klare Arbejdet, efter et Par Aars Forløb.

Vore Barndomsaar, mens Gaarden var bortforpagtet, blev helt og fuldt præget af vor gode Mor, som vi holdt usigelig meget af, hvorfor vi ogsaa nødigt gjorde hende imod. At Fremmede syntes, hun var for overbærende imod os, at vi burde behandles mere strengt, er sikkert, men vor Mor havde sin egen Mening, og den fulgte hun. Det vakte vistnok Mishag hos adskillige, at vi, da vor Skolegang begyndte, blev sendt i Privatskole i Stedet for i Kommuneskole; det blev maaske betragtet som Storhed, skulde vi være bedre end andre? — Den væsentligste Grund til, at vi ikke kom i Kommuneskolen, var sikkert den, at den gamle Lærer havde Ord for at favorisere Børn fra Gaardmandshjem, hvorfra der kunde ventes gode Gaver, og tilsidesætte Børn fra Smaakaarshjem; og vore Forældre var enige om, at der skulde ikke betales for, at deres Børn fik en bedre Plads eller bedre Behandling, end deres Flid og Opførsel gav Ret til.

Vor Mor og hendes Søskende blev som Børn holdt strengt til at følge Skolens Arbejde, og det samme vilde hun kræve af sine Børn, thi hun erkendte, at gode Kundskaber, en god Oplæring i det hele taget, var et Gode, der var værd at ofre baade Tid og Penge paa.

Og det kostede paa flere Maader at lade Børnene gaa i Privatskole. Der var først Skolepenge — 3 Kr. pr. Maaned pr. Barn, med Moderation for flere Børn fra samme Hjem —; med en mere alsidig Undervisning fulgte Kravet om mere Skolemateriel. Der var dobbelt saa langt til Privatskolen som til Kommuneskolen, altsaa tidligere afsted om Morgen og Hverdagsundervisning; det gav mere Slid paa Tøjet.

Vor Fodbeklædning var Træsko som omskiftedes til Kludesko i Skolestuen. — Var der Sneføre, kunde vi faa et Par tørre Strømper med i Tasken, saa vi kunde skifte, hvis vi blev vaade. Og Vejret skulde være meget haardt, om vi fik Lov at blive hjemme; jeg husker for øvrigt kun en Gang, der var en forrygende Snestorm, at jeg fik Lov til at blive hjemme.

Disse for os saa lykkelige Aar gav os mangan god Lære; de økonomiske Kaar nødvendiggjorde, at vi lærte Nøjsomhed, lærte at give Afkald paa Goder, vi nok kunde ønske at faa, men som der ikke var Raad til; lærte os altid at sætte Tæring efter Næring, og det er ingen daarlig Lærdom at faa fast indprentet i Opvæksten.

Eftersom Børnene voksede til og kunde tage deres Part af Arbejdet, syntes vor Mor, at nu maatte der komme en god Tid for hende og os; det gjorde der ogsaa, men den blev kun af kort Varighed.

Om Efteraaret 1892 gik den ældste Søn paa Session og blev ogsaa udskreven. — Da han kom hjem om Aftenen, fandt han Moderen meget syg — en Lammelse, der havde berøvet hende Førlighed, og ogsaa Evnen til at tale —, og tre Dage efter døde hun, kun godt 53 Aar gl.

De yngste Børn var endnu mindreaarige, og derfor skulde Skifteretten have Indseende med, at Boet fordeltes retfærdigt imellem Børnene; disse var imidlertid enige om, at Gaarden helst skulde forblive i Slægtens Eje. Paa

Anmodning om et Aars Udsættelse for at Sønnen kunde faa Ende paa Soldatertjenesten, gav Skifteretten sit Til-sagn, og Aaret efter — Novbr. Md. 1893 — blev der afholdt offentlig Auktion over Gaarden med Besætning og Inventar. Børnenes Formynder bød paa den ældste Søns Vegne 32,000 Kr., og da der ikke fremkom højere Bud, blev Gaarden overdraget til ham for denne Pris.

Allerede forinden Moderens Sygdom og Død var Laanet til Grevskabet bleven opsagt, og i Stedet for søgt et nyt Laan i Kreditforeningen, hvor der blev bevilget 24,600 Kr. — Med disse Penge kunde Sønnen imidlertid ikke betale Gælden til Grevskabet og sine Søkende den dem tilkommende Arvepart. Det ordnedes saa paa den Maade, at de to Søstre lod 5,000 Kr. blive indestaaende i Gaarden som 2den Pant, og dermed var Overdragelsen i Orden.

»Blæsborg«s næste Ejer blev altsaa den ældste Søn, Peder Smed Rasmussen. Da Overdragelsen var sket og alle Udgifter betalt, besad han Gaarden med en Gæld paa 30,000 Kr. og nogle faa Hundrede Kr. i Behold.

Prisen han overtog Gaarden til, var ret lav; men det var den Gang Bønders Indstilling overfor hverandre, at i et saadant Tilfælde, hvor Børn ønskede at beholde Slægtens Ejendom, blev det regnet for lumpent, om nogen bød større Pris, end den Familien havde budt. Hvis ingen af Familien havde ønsket at overtage Gaarden, vilde Prisen sikkert være blevet adskillige Tusinder højere.

Naar Hensyn toges til den manglende baade praktiske og teoretiske Indsigt hos den ny Ejer. var Prisen sikkert stor nok. Nu skulde han først rigtig i Lære, og at det gik forholdsvis godt i de første ret daarlige Landbrugsaar, skyldtes mere Held end Dytighed.

I disse Aar lærte han, at den samme Sag kan ses fra forskellige Sider, og at han selv maatte tage Ansvaret for, hvilke Bestemmelser han valgte at tage. Fra Moderens Død

indtil 1898 forestod hans Søstre skiftevis Husvæsenet, men dette Aar giftede han sig med Andrea Olivia Andersen, Datter af Grdr. Peder Andersen og afdøde Hustru Ane Kirstine, Svejstrup i Dover Sogn.

Omkring Aarhundredskiftet bedredes Vilkaarene for Landbruget, og 1907 kunde det i 1893 stiftede Kreditfor­ningslaan ombyttes med et større, saa Søstrenes Tilgode­havende kunde udbetales og endda være Penge i Behold. Ved Hjælp af disse anskaffedes Aaret efter en 5 HK Raa­olienmotor, en Kværn og et selvrensende Tærskværk, samt en Halm­presser.

Udbygningerne trængte ogsaa til Udvidelse; den gamle Kostald havde Plads til 16 Køer og 12 Stkr. Ungkvæg, og allerede 1902 opførtes en Tilbygning til denne, hvilken gav Plads til 24 Køer og en Snes Ungkvæg. 1912 ombyggedes to af Udhusene, det søndre og det vestre, hvorved der blev mere Plads til baade Heste og Svin. Saa hvilede Byg­geriet i adskillige Aar.

I Efteraaret 1922 døde Moster, der indtil da havde be­boet Aftægtslejligheden, og først nu kunde der tages fat paa Ombygning af Stuehuset. Men da dette helst skulde have en anden Beliggenhed, nemlig paa den gamle Lades Plads, maatte denne ogsaa flyttes. Det blev en ret kostbar Historie, da det gennemførtes i Sommeren 1923; det ord­nedes dog uden fornyet Gældsstiftelse. Nogle Aar før var indlagt Elektricitet baade til Lys og Kraft.

Det gamle Stuehus stod endnu tilbage, og først i 1929 blev det brudt ned, og paa Pladsen opførtes i Stedet for et moderne Svinehus, væsentlig beregnet til Fedesvin. Det var intet heldigt Tidspunkt, thi den stærke Svineproduk­tion, der i flere Aar havde været økonomisk bærende indenfor Landbruget, var da forbi. Men Pladsen er der, om der atter bliver Brug derfor, hvilket de nuværende Forhold egentlig ikke tyder paa. — For at gennemføre

dette Byggeri maatte der optages et større Laan, hvilket med de helt ændrede Ejendomspriser lod sig gøre, uden at gaa ud over det, Kreditforeningen vilde udlaane i første Prioritet.

Ogsaa Markbruget krævede betydelige Udgifter. Efter ca. 50 Aars Forløb fra Merglingen omkring 1870 var Jorderne bleven kalktrængende; for at bøde paa denne Mangel var der i Aarene efter Verdenskrigen 1914—18 købt saa mange Vognladninger Gødningskalk, der straks blev udstroet, saa der kun manglede ca. 16 Tdr. Land, da der i Eggen blev dannet et Mergelselskab, fra hvilket der købtes 70 Kubikfavne Mergel, der fordeltes med to Kubikfavne pr. Td. Land til de manglende 16 Tdr. Land, og Resten blev tilført den Jord, der da var kalket. Den af Rasmus Pedersen udførte Dræning viste sig ogsaa mangelfuld. De højest beliggende Jorder var slet ikke dræned, og flere Steder var Arbejdet udført, ligesom paa mange andre Ejendomme, med Drænrør af altfor smaa Dimensioner. Alle disse Mangler blev nu afhjulpne.

1937 fraskiltes den Parcel af Märken, der er beliggende vest for den øvrige Del, samt et Tørveskifte; det hele bestaar af $12\frac{1}{2}$ Td. Land. Der blev samme Aar opført passende Bygninger efter Arealets Størrelse, og to Aar efter blev denne Ejendom tilskødet den ældste Datter og den yngste Søn til Fælleseje og med Forpligtigelse til at give Husly til Forældrene, naar de afstod Gaarden. Dette skete til August 1940, da den tredieældste Søn, Sigfred Rasmussen, overtog den.

Gaardens Areal var nu formindsket til 52 Tdr. Land, og Overtagelsessummen blev sat til 85,000 Kr.

Fra 1784, da Ane Marie Jørgensdatter flyttede ind paa Gaarden som Kone, er denne gaaet i Arv gennem Slægten, fra Forældre til Børn i lige Linie, og man tør vel have Lov til at haabe paa, at Forbindelsen imellem Slægten og Gaarden maa fortsættes ud i Fremtiden.

SANDBY-SLÆGTEN

ANE PEDERSDATTER, født i Sandby 6/5 1839; gift 23/8 1867 med RASMUS PEDERSEN, født i Tinning 1/6 1835. Overtager ved deres Giftermaal Slægtsgaarden i Sandby.

Børn:

I. PEDER SMED RASMUSSEN, født i Sandby 28/3 1871; gift den 26/10 1898 med ANDREA OLIVIA ANDERSEN, født 30/1 1878 i Svejstrup (Dover Sogn).

Overtager efter Moderens Død Slægtsgaarden. P. Smed Rasmussen faar ret tidlig betroet adskillige Tillidshverv, væsentlig af landbrugs- og andelsmæssig Karakter. Var f. Eks. 1898 med til at stifte »Jydsk Andels Foderstofforretning«; medvirkede senere ved Oprettelsen af »de midtjydske Landboforeningers Fællesledelse« og desuden en Regnskabskreds for samme Omraade, samt flere andre Tillidsposter.

Børn:

A. Rasmus Peder Rasmussen, f. i Sandby 1/11 1899; gift 28/4 1926 med Mette Braad, f. i Grundfør 1/4 1898.

De ejer først en lille Gaard i Aaes, som de sælger 1940, hvorefter de køber en lidt større Gaard i Aarslev ved Randers. (Hadsten Højskole — Ladelund Landbrugsskole.)

Børn: a. Per Smed Rasmussen, f. i Aaes 24/4 1927.

b. Alis Rasmussen, f. i Aaes 2/4 1929.

B. Peder Johannes Rasmussen, f. i Sandby 4/6 1901; gift 24/6 1931 med Karla Mogensen, f. i Randers 24/6 1902.

P. Rasmussen lærer som ung Tømmerhaandværket, tager dernæst Undervisning paa teknisk Skole i Randers og faar derfra Eksamen som Bygnings-Konstruktør. Bosætter sig ved sit Giftermaal i Aarhus, hvor han nu driver Forretning som Tømmermester.

- Børn: a. Knud Smed Rasmussen, f. i Aarhus 17/3 1934.
- C. Anna Kirstine Rasmussen, f. i Sandby 25/10 1902. Opholder sig som ung dels i Hjemmet og dels hos Fremmede, har et Aar Plads i Norge, og i Frankrig fra 1932—38. (Askov Højskole.) Medejer af »Vestervang«. Ugift.
- D. Sigfred Gerhard Rasmussen, f. i Sandby 27/8 1904; gift 21/4 1930 med Margrethe Ragnhild Nielsen, f. 8/3 1906 i Tøjstrup.

Efter i ti Aar at have boet i Danstrup overtog de til August 1940 Slægtsgaarden. (Odder Højskole.)

- Børn: a. Aase Rasmussen, f. i Danstrup 11/9 1931.
 b. Anne Margrethe Rasmussen, f. i Danstrup 11/2 1937.
 c. Søren Peder Rasmussen, f. i Danstrup 5/2 1938.
 d. Sigrid Rasmussen, f. i Viborg 18/11 1939.
 e. Peder Smed Rasmussen, f. i Sandby 30/9 1941.
- E. Aksel Olav Rasmussen, f. i Sandby 23/5 1907; gift 7/8 1934 med Ingefred Agergaard, f. i Vindehelsing 24/4 1906.

Som Barn kommer Aksel paa Realskole, derefter paa Kathedralskolen i Aalborg, hvor han tager Studentereksamen. Arbejder et Par Aar ved Forsøgs- gaarden i Askov, en Vinter paa Ladelund Landbrugs- skole, derefter paa Landbohøjskolen, hvorfra han de- miteres Foraaret 1931. Han har derefter haft Plads ved flere Landbrugsskoler, og er fra Efteraaret 1933 fast ansat som Lærer ved Tune Landboskole med Planteavl som Hovedfag.

- Børn: a. Jens Mogens Rasmussen, f. i Tune 9/6 1935.
 b. Knud Jørgen Rasmussen, f. i Tune 4/9 1938.
 c. Anne Marie Rasmussen, f. i Tune 6/9 1941.

- F. Karl Asger Rasmussen, f. i Sandby 25/3 1911; gift 4/5 1934 med Erna Svenstrup, f. i Selling 9/11 1912.

Bebor først en Husmandsejendom i Vinterslev, som sælges Efteraaret 1941, hvorefter de køber en lille Gaard i Drammelstrup ved Allingaabro. (Hadsten Højskole.)

- Børn: a. Eva Olivia Rasmussen, f. i Vinterslev 15/2 1936.
 b. Else Irene Rasmussen, f. i Vinterslev 5/4 1938.
 c. Karl Johan Rasmussen, f. i Drammelstrup 25/8 1941.

- G. Jens Erik Rasmussen, f. i Sandby 6/2 1914. Ugift.

Ejer sammen med sin ældste Søster »Vestervang«.

- H. Johanne Margrethe Rasmussen, f. i Sandby 9/2 1917; gift 6/3 1943 med Handelsmand Viktor Ernst, f. i Hvidbjerg Sogn (Thyholm) 28/7 1912. Bopæl: Ydby i Thy.

Johanne Margrethe har været paa Efterskole, Vestbirk og Askov Højskole og lærer siden Syning og Tilskæring.

II. ANE MARGRETHE RASMUSSEN, født i Sandby 26/6 1872. Er efter Moderens Død Husbestyrerinde paa Slægtsgaarden i nogle Aar. Opholder sig i to Vintre paa Askov Højskole, hvor hun uddannes i Gymnastik, og er en Sommer Gymnastiklærerinde paa Sørup Højskole. Hun lærer Sygepleje paa Københavns Amtssygehus og har i nogle Aar Plads som Menighedssygeplejerske paa Landet.

1901 faar hun Uddannelse som Jordemoder, og efter at have boet i Skanderborg et Aar som praktiserende Jordemoder, ansættes hun som Distriktsjordemoder i Ellidshøj—Svenstrup og omliggende Sogne, og dette Embede beholdt hun hele sit Liv og opnaaede at blive agtet og afholdt i hele Egnen.

I Vinteren 1936 bliver hun syg og lader sig indlægge paa Aalborg Amtssygehus, hvor hun dør 29. Februar samme Aar. — Ugift.

III. JOHANNE RASMUSSEN, født i Sandby 27/9 1873; død 27/11 1873.

IV. JOHANNE RASMUSSEN, født i Sandby 23/3 1875.

Hun afløser sin Søster som Husbestyrerinde for Broderen paa Slægtsgaarden indtil dennes Giftermaal. Opholder sig i to Vintre paa Askov Højskole og uddanner sig siden som Husholdningslærerinde, i hvilken Egenskab hun først har Plads som Vandrelærerinde i Vestjylland. Derefter virker hun paa »Ankerhus«, indtil hun faar Plads paa Haraldsborg Husholdningsskole, da denne bliver oprettet, hvor hun bliver til 1938, da hun opgiver Skolearbejdet og flytter til Odense, hvor hendes yngste Broder bor. — Ugift.

V. PEDER RASMUSSEN, født i Sandby 16/10 1876; død 16/1 1877.

VI. PEDER RASMUSSEN, født i Sandby 17/4 1878.

Efter sin Konfirmation arbejder han et Par Aar ved Landbrug. Er i to Vintre Elev paa Askov Højskole, hvor han gør Bekendtskab med den senere bekendte Frøavler J. Hvidbjerg, hos hvem han lærer Gartneri. Faar efter et Aars Forløb Plads ved Gartneriet paa »Frijsenborg«, først som Lærling og senere som Medhjælper. Rejser derefter i 3 Aar i Tyskland og England og arbejder flere Steder. Efter sin Hjemkomst atter til »Frijsenborg« en kort Tid, og faar saa Plads som Leder af Gartneriet paa Herregaarden »Lundbygaard« 1907. — Han køber 1912 et lille, forsømt Gartneri i Odense, og der bor han endnu. — Ugift.

MOSTER

Til Sagn og Sange og Æventyr
jeg lytted, da jeg var lille

ANDERSINE RASMINE PEDERSDATTER, den femte af P. Smeds og Ane Margrethes Døtre, er ifølge Kirkebogen født den 29. Maj 1840. Men selv regnede hun med, at den 24. var hendes rigtige Fødselsdag.

Som det fremgaar bl. a. af P. Smeds Testamente, var Sine — som hun altid kaldtes — svagelig i Barndoms- og Ungdomsaarene, hvorfor der fra Forældrenes Side blev taget mere skaansomt paa hende end paa hendes Søstre, hvad strengt Arbejde angik.

I Konfirmationsalderen plagedes hun bl. a. af Benedder i en Haand; og hun skulde derfor under jævnlige Lægetilsyn. Den nærmeste Læge var Distriktslægen i Hammel; der var langt dertil, to Mil, saa det var for strengt for et Barn at gaa, og da der oftere skulde køres til Aarhus, er det forklarligt, at ogsaa hos Læger dér søgtes der Raad. Og det var sikkert af Hensyn til den nemmere Adkomst til at søge Læge, at hun om Sommeren 1854 fik Ophold hos en Gaardmand i Aaby Sogn, hvorfra det var let at komme derud. Blandt Byens Læger søgte hun i alt Fald to, nemlig Stiftsfysikus Bynger og den som en rigtig Bulderbasse kendte, men dog ansete og dygtige Dr. Schmiegelow.

Dette maa dog ikke forstaas saaledes, at det var af Mistro til Distriktslægen, gamle Ditzel, at der ogsaa søgtes andre Læger. Det var langt snarere af praktiske Grunde, thi det var ikke altid let at undvære Kusk og Heste til Lægekørsel i den travle Sommertid, saa hvorfor ikke hel-

lere flytte den Syge hen et Sted, hvorfra hun selv kunde gaa Vejen.

Men foruden at udnytte den bedre Adgang til Lægehjælp gik hun ogsaa i Skole og til Konfirmationsforberedelse, hvorom vi kan læse i hendes Skudsmaalsbog:

»Andersine Rasmine Pedersen, Datter af Gaardmand Peder Rasmussen og Hustru Ane Margrethe Andersdatter i Sandby er født sammesteds den 29 Maj 1840 og vaccineret d. 30. Juli 1841 af Ditzel. Under sin Forberedelse til Konfirmation har hun i Sommer søgt Aaby Skole, hvoraf hun udskreves d. 29 Septbr. med følgende Karakterer: Religion godt ×; Indenadslæsning mg; Skrivning g ×; Regning g ×; Flid og Opførsel mg, og Hovedkarakter g ×

Aaby Skole d. 12 Oktober 1854.

Østergaard.

Forannævnte Andersine Rasmine Pedersen blev af Under tegnede confirmeret paa 2den Søndag efter Michaelis Aar 1854. Hun er i Besiddelse af gode Christendomskundskaber, og hendes Forhold har under Confirmationsforberedelsen været meget godt.

Søndag d. 15 Oktb. sidstleden var hun for første Gang til Alters i Frue Kirke her i Staden.

Aarhus den 17 Oktbr. 1854.

A. Elmquist.

Capellan ved Frue Kirke i Aarhus, samt
Sognepræst for Aaby Menighed.

Sine har saa været hjemme i tre Aar, derefter haft Plads ude et Aar, som følgende — og sidste — Paategning i Skudsmaalsbogen udviser:

»Benævnte Pige Andersine Rasmine Pedersen har tjent mig i et Aar, nemlig fra 1ste Novbr 1857 til nedenstaaende Dato, og skylder at give hende det Vidnesbyrd, at hun med Flid, Ærlighed og Troskab har røgtet sin Gjerning. Jeg anbefaler hende derfor paa det Bedste og ønsker hende Held og Lykke i Fremtiden.

Haldum Skole d. 1ste Novbr. 1858

A. Schou.

Fra dette Tidspunkt var Sine Pedersen knyttet til Hjemmet; ganske vist opholdt hun sig en Vinter i Aarhus, hvor hun lærte Modepynt, og Sommeren 1877 paa Askov Højskole, men disse Ophold var jo helt af forbigaaende Art. Alligevel fik de stor Betydning for hende.

Den Familie, hun boede hos i Aarhus, tog hende flere Gange med paa Teater, og mange Aar senere kunde hun med Begejstring fortælle derom, navnlig huskede hun to Skuespil, »Lumpacivagabundus« og »Capriciosa«, som i de Tider var særlig yndede.

Omgangen med Købstadsfolk gav hende vel ogsaa noget afslebent i Optræden, i alt Fald blev hun altid kaldt »Sine Pedersen«, i Modsætning til Byens andre Folk, f. Eks. kaldtes Søsteren og Svogeren »Ann Pieste aa Ras Piesen«, joh — vist var det fint at have opholdt sig i en Købstad. Dertil kom saa hendes senere Højskoleophold, thi det var kun et Faatal af Bondeungdommen, der opnaede dette.

Imidlertid laa hendes Opgave i at gøre sig nyttig i Hjemmet, og dér vel mest indenfor den egentlige Husgerning. Dog var hun ogsaa med til Udearbejde; hun kunde malke til Trods for sin daarlige Haand, hun kunde hjælpe til i Høslet og Høst, omend hun af naturlige Grunde maatte afholde sig fra haardt Arbejde. Hun havde egentlig et godt Haandelag ved hvad, hun tog sig for. Ganske naturligt blev hun især Moderens Støtte, ikke mindst under Faderens Sygdom og Død. Saa kom Indflytningen i Aftægtsboligen, og i Aarene baade før og efter havde Moderen ofte optaget Børn af Datterens fra Sabro, fordi de var plagede af Sygdom og af den Grund trængte særlig til god Pleje, og hvem var vel nærmere til at yde denne end Moster Sine.

Efter Moderens Død 1872 og den yngste Søsters Giftermaal Aaret efter blev Sine jo mere ene; men nu var der kommen Børn i Gaarden, og Søsteren kunde ofte trænge

til en hjælpende Haand, da hendes Mand ret snart begyndte at svækkes.

I disse Aar begyndte hun en Slags Lærerindegering blandt Børn. Det Fag, hun lærte under sit Ophold i Aarhus, kunde naturligvis ikke give hende fuld Beskæftigelse, men hendes naturlige Evner til at omgaas Børn anviste hende netop til at tage disse i Brug. Unge Piger fra Byen kom op til hende og fik Undervisning i alskens Haandgering, og andre, navnlig Søsterens Børn, undervistes i Begyndelsesgrunde i de alm. Skolefag, inden den lovbefalede Skolealder indtraadte, thi det blev regnet for rimeligt, at Børn i alt Fald kendte Bogstaverne og helst ogsaa kunde stave, inden de kom i Skole; og senere kunde hun hjælpe dem ved Lektielæsning og Regning, og dette navnlig efter hendes Højskoleophold.

Sine havde en god Sangstemme, og hun sang gerne vore gode Salmer og Sange for og med Børnene; hun lærte os at holde af disse og forstaa, at der var en Verden udenfor Hjemmet, der nok var værd at gøre Bekendtskab med, og at der var andre og større Værdier at finde end den Slags, der kan maales i Penge.

Og Moster havde gode Evner som Oplæser og Fortæller. Det er hendes Fortællinger om Forældrene, Slægten og Omgivelserne, der ligger til Grund for disse Optegnelser, og det er med fuld Ret, jeg i foranstaaende Motto henviser til, hvad *Moster* har været for mig personligt.

Nu var Sine Pedersen nemlig bleven Moster; egentlig havde hun været det i mange Aar, men det er først nu, da Gaardens Børn i deres nære Forbindelse med hende faar fæstnet Moster-Navnet saa fast til hende, at det aldrig glemtes. Vel havde vi Børn andre Mostre, men det var Moster An Mari — Moster Maren eller andre, men Moster Sine — hun var kun *Moster*.

Og Moster blev hun kaldt over hele Byen i Omtale, især som ældre; det traf sig ogsaa, at helt Fremmede

kunde tiltale hende med Mosternavnet, men det kunde hun ikke lide.

At Navnet blev saa fastknyttet til hende skyldtes vel nok, at hun foruden sine Søstres Børn ogsaa blev Moster til et yngre Kuld, der opvoksede i Gaarden i næste Slægtled. Der kan jo godt være delte Meninger om hvilket Hold af disse Børn, hun betød mest for, men Spørgsmaalet skal ikke besvares, blot skal det siges, at hun i bedste Forstand var Moster til og for dem begge.

Forøvrigt blev hun ved Søsterens Død mere end Moster for det ældste Hold; nu maatte hun træde til med Raad og Daad i Stedet for Moderen, hvilket betød meget den Gang, og først som ældre er det vel egentlig gaaet op for os, hvor meget vi har hende at takke for.

Moster var altid stærkt interesseret i Tidens Spørgsmaal. Hun var fra Barndomstiden vant til jævnlig Kirkegang, præget som Hjemmet var af kristelig Interesse; det var Skik, at der fra hver Gaard mindst skulde være en, der overværede Søndagens Gudstjeneste. Hun gik gerne til kristelige Møder, og efter sit Højskoleophold ogsaa til saadanne, der lededes af Indre Mission, der virkede en Del paa Egnen, og ogsaa fandt Husly til Møders Afholdelse i Gaardens Storstue; men egentlig retningspræget til bestemt Side blev hun ikke, en Karakteristik, der forøvrigt kan gælde for alle hendes Søkende.

Moster interesserede sig ogsaa for Politik, præget som hun var fra sit Hjem; de politiske Kampaar i Provisorietiden optog hende ikke saa lidt, og hun oplevede jo selv dette, at Kvinder i politisk Henseende blev ligestillet med Mændene.

Foruden at holde sig i Forbindelse med Slægten havde Moster en betydelig Bekendtskabskreds, som hun skiftede Breve med. I hendes Efterladenskaber fandtes flere særprægede Breve, der maaske netop paa Grund af dette Særpræg er bleven opbevarede. Sin gamle Madmoder,

Madam Schou, Haldum, skrev hun sammen med i Aarene efter Mandens Død, ligesom de gerne besøgte hinanden hvert Aar. Dette varede ved indtil Mad. Schous Død.

Om Forholdet imellem Moster og Søsteren i Gaarden kan vel siges, at det navnlig i de første Aar ikke var uden Gnidninger. Det synes jeg som ældre er ganske forklarligt. Alle Søstrene var gifte, havde Familie og Ejendom, med andre Ord havde Opgaver, der laa dem nærmere end Hensynet til Søsteren, der sad alene og bunden til Gaarden af sit Aftægtsforhold. Det var ikke sært, om hendes Humør nu og da kunde svigte. Saa kunde hun tage ud paa Besøg til en af sine andre Søstre, maaske aflæsse sine Bekymringer, finde Forstaaelse om ikke Medhold, eller maaske faa paapeget, at hendes Bekymringer hvilede paa forkerte Slutninger, begge Dele var jo sandsynlige; oftest fik hun vel at vide, at hun egentlig ikke havde Grund til at beklage sig. I alt Fald var Humør og Ligevægt genvunden, naar hun atter kom hjem, følte selv, at her hørte hun til.

Vi Børn havde oftest Følelsen af, naar noget gik Moster imod, at det var vor Mor, der led mest derunder, og vi var ikke ret gamle, inden vi — om vi mærkede Fortrædeligheder — saa absolut stillede os ved Mors Side, og saa maatte Moster tie. — Og dog var saadant kun at betragte som svage Krusninger; Forholdet Moster og Gaardens øvrige Beboere var sikkert bedre end mange andre Steder, og mon det ikke netop var Børnene, der var det bedste Bindeled.

Moster blev gammel; til Trods for sin Svagelighed i Ungdommen, blev hun den af Søstrene, der opnaede den højeste Alder. Hendes 70 og 80 Aars Fødselsdage blev særlige Festdage, thi da mødte der flere af Slægten end ellers. Selv om den 24. Maj hvert Aar var en Festdag, saa var disse to det i særlig Grad, og saa længe hun levede,

Moster ca. 30 Aar.

Moster 82 Aar.

Mosters 70-Aars Fødselsdag.
Se Billedteksten forneden Side 131. .

Mosters 80-Aars Fødselsdag.
Se Billedteksten forneden Side 131.

var Slægtgaarden det Sted, hvor Familien holdt sine største Gilder, og det var paa hendes Fødselsdag.

Efter hendes Død blev disse Sammenkomster sjældnere, dog helt ophørte de ikke, men aldrig med den Glans og Feststemning over Dagen, som da Moster var den, vi samledes om.

Moster døde Efteraaret 1922 over 82 Aar gl. Men hendes Minde lever i Slægten, vel mest og stærkest blandt de, der er udgaaet fra den gl. Slægtsgaard og i Opvæksten har haft direkte Gavn og Glæde af hende og med Erkendtlighed husker og takker hende for god og gavnlig Paa-virkning.

MOSTER

At jeg skulde være Feriepige hos Moster blev bestemt ved mit første Besøg i Sandby som etaarig, men først skulde jeg i Skole. Derfor er de to Begivenheder for mig kædet sammen til een. Juli 1900 foretog jeg min første Ferierejse København—

Fra venstre:

Bageste Række: N. Overgaard, Sabro, Kathrine Rasmussen, Grundfør. P. Rasmussen, Jegstrup. Laurs Andersen, Skivholme. P. Smed Rasmussen, Sandby. (Jens Kok, Todbjerg). Mogens P. Rasmussen, Foldby. P. Smed Sørensen, Voldby. P. Rasmussen, Odense. P. Smed Kristensen, Hovmark. L. Laursen, Astrup. Marg. Rasmussen, Svendstrup. Joh. Rasmussen, Odense.

Næste Række: Nielsine Kristensen, Hovmark (ukendt). Maren Rasmussen, Jegstrup. Chr. P. Rasmussen, Grundfør. Marg. Andersen, Skivholme. Olivia Rasmussen, Sandby. Maren Rasmussen, Foldby. Helle M. Laursen, Astrup. Maren Sørensen, Voldby. (Joh. Lundg., Thorsø) (Signe A.). (Johanne Madsen, Thorsø). Rasmus Rasmussen, Sandby.

Forreste Række: Kristen og Mary Kristensen, Hovmark. Thomas Sørensen, Voldby. Sigfred Rasmussen, Sandby. Aksel Rasmussen, Sandby. Moster Sine. Moster Sanne. Søren Kn. Sørensen, Voldby. Margr. Sørensen, Voldby. Anna og Peder Rasmussen, Sandby.

Fra venstre:

Bageste Række: P. Smed Rasmussen, Sandby. Mogens P. Rasmussen, Foldby. (Karl Pilgd.). P. Smed Sørensen, Voldby. Rasmus Rasmussen, Sandby. Sigf. Rasmussen, Sandby. Anna Mogensen, København. Peder Rasmussen, Sandby. (M. Mogensen, Aarhus). S. Hinge, Galten. (Joh. Lundgd., Thorsø). P. Smed Kristensen, Hovmark. Aksel Rasmussen, Sandby. Johanne Rasmussen, Odense. (En Pige). Jens Sørensen, Galten. (Anna Nielsen, Sandby). (Jens Kok, Todbjerg). (Jens Nielsen, Sandby). P. Rasmussen, Odense.

Næste Række: Anna Sørensen, Galten. Søren Kn. Sørensen, Voldby. (Marie Mogensen, Aarhus). Marg. Rasmussen, Svendstrup. Jens Kristensen, Hovmark. Olivia Rasmussen, Sandby. (Niels Gam, Foldby). (Maren Nielsen, Sandby). Maren Rasmussen, Foldby. Maren Sørensen, Voldby. Sine Kristensen, Hovmark.

Forreste Række: (En Pige). Kristen Kristensen, Hovmark. Asger Rasmussen, Sandby. (En Dreng). Jens E. Rasmussen, Sandby. Moster Sine. Joh. Marg. Rasmussen, Anna Sørensen, Voldby. (Agna Gam, Foldby).

(Personer, der ikke tilhører Slægten, har Navnet eller Ordet: Ukendt angivet i Parentes).

Sandby. Moster kom og hentede mig i Aarhus hos min Bedstemor. Jeg blev lidt beklemt, da jeg saa hende, men det svandt, da hun begyndte at fortælle om Ras Peder (min Far), der havde tjent i Sandby, Aaret før han skulde være Soldat, — om hvor pæn en Soldat han var, hvor kortfattede hans Breve var: »Kære Moster Ann, jeg har det godt, men min Smørkrukke er tom, og Støvlerne trænger til at forsaales, venlig Hilsen.« — Jeg havde hørt om den rare Moster Ann, der sørgede for Smørkrukken og i Tilgift sendte en Bid Pølse og en Stump Ost. Det var en Del af Vinterlønnen, der blev betalt paa denne Maade. Nu vandt Moster mig straks ved at fortælle om Far, hun forstod sikkert, at jeg var lidt angst for at skulle ud i det ukendte — langt borte fra Far og Mor.

Turen til Hinnerup husker jeg intet om, men Ankomsten hertil og »Rejsen« til Sandby glemmer jeg aldrig. Jeg blev stoppet ned i en Agestol mellem Moster og Jens Larsen (Gaardens Forkarl) — og glemt! Der var sket meget i de to Dage, Moster havde været væk, og det maatte hun nu have Besked om — ingen sagde noget til mig, vi kørte og kørte, ja, saa uendelig lang en Køretur var det, at jeg troede, den aldrig skulde faa Ende, men endelig naaede vi da »Blæsborg«.

Nej, hvor var der fint hos Moster, det begyndte allerede i Gangen, der stod et stort »Træ«. I den fine Stue var Gulvet hvidskuret, og saa var der Tæppe paa. En stor Lænestol var pyntet med en hvid, broderet Sløjfe, der var mange Blomster i Vinduerne, paa Væggen hang en Boghylde lavet af Garntrisser — med mange Bøger i. Kommoden havde broderet Tæppe paa, her stod mange Fotografier, og over den hang »Klokken«, der var givet til Oldefar Per Smed — ja, den havde Far fortalt om, men saa fin troede jeg ikke, den var!

Fra Stuen gik Dør ind til Sovekammeret, hvor Mosters Seng stod til venstre for Vinduet, foran hvilket der stod et Bord — til højre min Seng og et stort Klædeskab. Fra Sovekammervinduet havde vi Udsigt over »vores« Have med Æbletræer, Blomster, Ribs- og Solbærbuske, mange Rækker Kartoffler og Løg. — Vi fortsatte ud i Spisekammeret, der var til at gaa ind i og havde et rigtigt Vindue — (noget ukendt for et Københavnerbarn, der kun kendte et Skab til Mad), og her stod Mosters fine Chokoladekande, Sukkerskaal, Flødekande og de fine Kopper. Fra Spisekammeret kom man ud i Køkkenet, hvorfra der var Indgang til Brændehuset, hvilket forundrede mig lige saa meget som, at man kunde kigge op i Skorstenen!

Da Huset var beset, skulde vi have det pæne Tøj af og i Hverdagstøjet. Mosters fine Kappe blev gemt i en Kasse, og Hverdagskappen kom paa, et broget Baand blev viklet om Særkærmerne for at faa dem glat ned i Kjolelivet — jo, der var meget at se paa og undres over, — saa Forklædet paa, nu skulde vi have Ild paa, og saa fik vi store Sigtemellem-mader med Syltetøjsskum.

Moster havde i mange Aar haft en Feriepige fra København, en hun havde faaet gennem Avisen, men nu var hun blevet konfirmeret og sad i Albummet — nu gjaldt det jo om at opføre sig saa godt, at jeg kunde naa lige saa langt, men det naaede jeg ikke! Alt det vi havde, Moster og jeg, blev saa smaat, da jeg først havde set en lille Dreng i Barnevognen i den anden Ende af Gaarden. Nogle Aar endnu var jeg Feriepige hos Moster, mødte til Maaltiderne og til Sengetid, saa læste Moster højt af »Samaritanen« — »sover du?« — nær, men næste Aften, naar der skulde gøres Rede for, hvortil vi var kommet, maatte Sandheden jo frem, jeg havde sovet. Efterhaanden, som der kom flere Børn »i den anden Ende«, kneb det for mig at faa Tid til at være hos Moster, og da Rasmus var blevet saa stor, at han skulde passe paa Moster, d. v. s. sove henne hos hende, blev jeg Feriepige hos P. Smed og Olivia. —

Moster havde altid travlt, Hus og Have skulde holdes i Stand, ogsaa Børnene tog hun sig af, en skulde lære at læse, en anden hjælpes med Katekismus, og den, der til Stadighed sov hos Moster, skulde jo gerne have en lille Bid godt om Aftenen, et Stykke af »Samaritanen« slap de heller ikke for. — Moster gik heller ikke af Vejen for at lave smaa Gilder. Naar Træstakken skulde ind, blev vi Børn inviteret til Ckokoladegilde, *men* først Arbejdet færdigt. Efter en travl Arbejdsdag kunde det ogsaa ske, at hun indbød paa Aarets første Kartofler, en Portion Jordbær — eller Rødspætter, om Efteraaret Pærer — og en Vinteraften en friskbagt Kage og Kaffe. Hun levede med i Gaardens Liv, kritiserede »Pie« (som alle andre kaldte Per Smed) og gav Olivia gode Raad, hun snakkede med Børnene, store som smaa, og vi var altid velkomne paa vore smaa Visitter.

Moster var en god Fortæller, bare man havde hørt noget bedre efter. Som hun kunde fortælle om Krigen 1864! Da havde der været tyske Tropper indkvarteret i Sandby, og da havde en tysk Læge set Mosters daarlige Haand og givet hende noget

Smørelse, som hjalp, men trods det blev Recepten brændt, da Tyskerne rejste! Dansk var Moster og danske var de Sange, hun elskede. Hun levede med i, hvad der foregik rundt om hende; »da jeg var paa Askov« indledede altid en Fortælling, som desværre gik over Hovedet paa os. Stærkt grebet havde hun ogsaa været af Indre Mission, der en Tid vandt betydelig Indpas paa Egnen, og som ogsaa havde fundet Gæsterum til Afholdelse af Møder i Gaardens Overstue. Naar jeg Onsdag før Paaske hører et Menneske sige »Glædelig Paaske«, klinger for mine Øren Mosters Stemme: »hvor kan nogen sige glædelig Paaske før Paaskedag.« — Moster var en flittig Kirkegænger, talte meget om, at Haldum Kirke trængte til Lysekroner, jeg startede en Indsamling og fik Gaardens Beboere aftvunget et Beløb af ialt 27 Øre, der blev nedlagt i Oldemors Sparebøsse, men næste Sommer var den tom, Moster havde givet hele Summen til en arbejdsløs.

Det er før sagt, at Moster var en god Fortæller, ogsaa Slægtens Historie interesserede hende, og den kendte hun og fortalte gerne, saa hvad vi kender til Slægten, det har vi mest fra Mosters Fortællinger, meget har vi hende at takke for.

»Mindet lader som ingenting,
er dog et lønligt Kildespring.«

København, Marts 1942.

Anna Mogensen.

Nogle Aar før sin Død satte Moster sig i Spidsen for en Indsamling blandt Sognets Beboere med det Formaal at skaffe Lysekroner til Kirken i Haldum, hvilket ogsaa lykkedes.

P. S. R.

VOLDBY-SLÆGTEN

Den eneste af Døtrene fra Hjemmet i Sandby, der ved sit Giftermaal flyttede udenfor Sabro Herred, var den yngste, SUSANNE PEDERSEN — i det følgende kaldet Sanne —, der i Foraaret 1873 blev gift med Grdr. SØREN KNUDSEN SØRENSEN, Voldby, hvis første Hustru var død 1870 fra Mand og fem Børn.

Sannes Skudsmaalsbog giver kun faa Oplysninger om hende, egentlig kun en, som lyder saaledes:

Susanne Pedersen, Datter af Gmd. Peder Rasmussen og Hustru Ane Margrethe Andersdatter i Sandby, er født den 17 Januar og døbt den 20 Marts 1842, vaccineret 4 August 1843 af Ditzel, udskreven af Hadsten Skole den 17 Marts 1856 med *mg* for Læsning, Religion, Skrivning og Regning, og confirmeret første Søndag efter Paaske 1856 med Caracteer *mg* for Kundskab og Opførsel.

I. M. Valeur.

Da Skudsmaalsbogen er udstedt af Sognepræsten — Valeur — den 1. April 1856, er ovenstaaende sikkert skrevet samme Dato.

Der staar saaledes intet om, hvor Sanne har opholdt sig udenfor Hjemmet, men da Faderen dør et halvt Aars Tid efter, at Søsteren Ane og hendes Mand overtog Slægtsgaarden, og Moderen havde Datteren Sine hos sig, er det sandsynligt, at hun er rejst hjemmefra. Det vides da ogsaa, at hun i mindst et Aar tjente i Vinterslev hos Grdr. Niels Sams, og desuden har været hos en Mand ved Navn Pedersen i Labing, rimeligvis den samme, som Søsteren Ane var hos for at lære Mejeri.

I Modsætning hertil findes der i Søren Kn. Sørensens Skudsmaalsbog fyldigere Oplysninger om ham, men først skal der fortælles lidt om hans Fader, der hed Søren Knudsen og boede i Voldby.

Sin Værnepligt aftjente han ved »de Horsens Kyradserer« — Datidens sværeste Rytterer —, og efter Tjenestetiden blev han Herskabskusk hos Greven paa Frijsenborg. Ved sit Giftermaal i 1816 fik han et Husmandssted i Voldby i Fæste, hvor han tillige fik Ret til at drive Krohold og Købmandshandel. Efter nogle Aars Forløb — vistnok 1821 — blev han en Dag kaldt op til Greven, der modtog ham med Ordene: »Hør, Søren, du skal ikke længere sidde ved Huset, men have Per Balles Gaard i Voldby, for han kan ikke svare sin Landgilde!«

Det gik Søren Knudsen ind paa, imod at beholde Retten til Krohold og Handel.

Søren Knudsen blev udnævnt til Sognefoged samme Aar, som han kom til Voldby, og dette Hverv beholdt han til sin Død i 1861. — I et af »Frijsenborg-Faurskov Birks Landboforening« udgivet Jubilæumsskrift i 1938 omtales Søren Knudsen som et virksomt Medlem af denne Forening, en fremragende og dygtig Bonde, der i Evner og Kundskaber stod langt over sine Jævnlige.

At han ogsaa gav sine Børn en god Oplæring, vidner Sønnens Skudsmaalsbog om, som følgende Uddrag viser:

Søren Knudsen Sørensen, en Søn af Gaardmand og Sognefoged Søren Knudsen og Hustru Ane Jensdatter i Voldby, er født sammesteds den 25de November 1835, døbt i Voldby Kirke den 31. Marts 1836, vaccineret 4 April 1836 af Chirurgen Rauchmaul paa Frijsenborg, og blev ved extraordinair Examen af 6te dennes udskreven af Voldby Skole. Under Forberedelsen til Confirmation viste han meget god Flid og et sædeligt Forhold. Paa første Søndag efter Paaske, den 7de April 1850 blev han dernæst med meget god Chistendoms Kundskab i Hammel

Kirke confirmeret i sin Daabspagt, og Søndagen efter i Voldby Kirke stædt til Herrens Bord.

Hammel Præstegaard d. 15 April 1850

Andresen — Sognepræst.

Ommeldte Søren Knudsen Sørensen, der hidtil har været hjemme hos sine Forældre, og communicerede sidst paa aftenen 19de Søndag efter Trinitatis, anmelder Afgang til Sjelle.

Hammel Præstegaard 7 Novbr 1854

Andresen.

Foranførte Søren Knudsen Sørensen har tjent mig i 2 Aar, og han har i den Tid tjent mig til min særdeles Tilfredshed.

Sjelle d. 29 October 1856.

O. Hansen.

Afgaar fra Sjelle Sogn, Aarhus Amt til Saxild høiere Underv. Anstalt.

Sjelle Præstegaard 31 October 1856.

F. C. Begtrup. Sognepræst.

Søren Knudsen Sørensen har i Vinteren 1856—57 frequenteret den høiere Bondeskole i Saxild, og ved Afgangsexamen i Dag erholdt følgende Characterer:

Skjønkrivning — Meget godt. Stil — Udmærket godt? Ret-skrivning — Udmærket g? Tavleregn. — Udmærket. g? Bog-læsning — Meget godt× Grammatik — Meget godt. Geogra-
phie — Meget godt. — Hovedregn. — Udm. godt? Danmarks-
historie — Meget godt — Naturhistorie — Meget godt Verdens-
historie — Meget godt — Geometri — Meget godt× Land-
maaling — Meget godt — *Hovedcharacter* — *Meget godt*×

Om hans Forhold maa jeg meddele ham et hæderligt Vidnes-byrd.

Saxild d. 27 April 1857.

Paa Comiteens Vegne

N. P. G. Nielsen. Førstelærer.

Fra Saxild rejser Søren Knudsen Sørensen hjem, og Skudsmaalsbogens sidste Optegnelse lyder:

Søren Knudsen Sørensen blev idag i Voldbye Kirke ægteviet til Pigen Christiane Margrethe Jensen af Voldbye.

Hammel Præstegaard d. 23 Novbr. 1858

Andresen.

Samtidig med sit første Giftermaal overtager Søren Kn. Sørensen Hustruens Fødegaard til Selveje. Da Fade-ren dør 1861, bliver han beskikket til Sognefoged, men dette Hverv frasagde han sig, da Hustruen døde efter 12 Aars Ægteskab.

Det var til dette Hjem, Sanne drog ind som Hustru og Stedmoder til Børnene. Det var ikke nogen let Opgave for en ung Pige, især i Begyndelsen; de ældste af Børnene var da halvvoxsne, og — som naturligt er — ikke særlig velvillig stemt overfor hende, men takket være god Bi-stand af sin Mand, lykkedes det dog for hende at overvinde Vanskelighederne.

Selv fik Sanne kun et Barn, en Søn, der skriver saaledes om sine Forældre:

Far var efter den Tid vist en dygtig Landmand. Han var altid god mod sine Dyr; naar vi om Foraaret i Sædetiden kom hjem fra Arbejdet i Marken Middag og Aften, var han altid tilstede for at paase, om der var noget i Vejen. Seletøjet skulde altid tages af, Bringerne vadskes, og helst saa han, at Kroppen blev gnedet af med en Halmvisk. Dog var han ikke øm over Hestene, hvad Arbejdet angik.

Han var pillen og nøje, Staldene skulde være rene, og Gaarden fejtes hver Søndag.

Mor var en stor Elsker af Blomster baade i Hus og Have, hvor hun var eneraadende, og der lagde hun et stort Arbejde, og naar vi nu har saa mange Frugttræer og Buske, kan vi takke hende derfor.

Hjemmet var gæstfrit, maaske mange Gange mere, end det økonomisk havde godt af; det gik dog alligevel.

De var begge to Børnevenner; Gaarden var tit fuld af legende Børn, men det gjorde ikke noget, om de lavede en Del Spektakler eller andet Sjøv.

De lange Vinteraftener, naar Mor sad ved Rokken, læste Far højt af forskellige gode Bøger, eller ogsaa underviste han Karlene i Skrivning og Regning, hvilket vi Knægte ogsaa maatte tage Del i. — Hver Søndag skulde mindst en af Gaardens Beboere søge Kirken; Far og Mor fulgtes gerne ad til Gudstjeneste, og var de forhindrede, maatte Ungfolket af Sted.

Var Far en Ordensmand i Gaard og Mark, saa vilde han ogsaa have Orden i Sagerne indendørs. Jeg husker en Episode, hvor en ung Mand af Familien, der tjente i Nærheden, af og til besøgte os. — Far var i politisk Henseende ivrig Venstremænd, og stadig Holder af Aarh. Amtstidende. En Dag nævnte unge Mand, der havde den Vane under Samtale altid at skulle have noget i Hænderne, besøgte os, fik han fat i Avisen, som han krammede paa alle Maader; Far fulgte hans Anstrængelser meget interesseret, men sagde dog intet. Næste Gang, da samme unge Mand kom, blev Aarh. Amtstidende omhyggeligt lagt til Side, og et lille lokalt Blad, som Far ikke satte saa megen Pris paa, behændigt anbragt indenfor hans Rækkevidde til behagelig Afbenyttelse; og saaledes gik det altid under senere Besøg, til begge Parters Tilfredshed.

1886 blev Far Sognefoged igen, meget mod sin Villie. Den gl. Sognefoged, der var Fars Fætter og gode Ven, var kommen i Unaade hos Birkedommeren, fordi han ikke vilde vide af Samarbejde med Gendarmerne, og saa fik han sin Afsked. — En Dag blev Far kaldt op til Birkedommeren og fik den Besked, at nu skulde han være Sognefoged igen, men Far nægtede at underskrive den foreskrevne Ed, hvorefter han blev vist ud. Den Gang kunde Birkedommerne selv indstille, hvem de vilde have

til Hvervet, men Indstillingen skulde godkendes af Amtmanden.

En Uges Tid efter kom Udnævnelser fra Amtskontoret, og med den Bemærkning, at Edsaflæggelse frafaldtes, da Udnævnelser foretoges paa Grundlag af den af ham i 1861 aflagte Ed.

Min Mor omtalte altid sit Barndomshjem med inderlig Hengivenhed, og ofte fortalte hun om dette. — Bedstefar — P. Smed — overvaagede nøje, at Børnene lærte Lektierne. En Morgen, inden Mor og Moster Sine skulde til Skole, skete det, at Mor kørte fast i et Salmevers; Bedstefar sagde saa til Moster Sine: »nu kan Du gaa i Skole og fortælle Degnen, at Sanne kommer, naar hun faar lært sine Lektier!«

Mor var den yngste af Børnene i Sandby; ved hendes Konfirmation udtalte Lærer Skou: jeg har undervist mange Børn, der var ligesaa godt begavede, som P. Smeds, men de er opvokset i det Hjem i Skolekredsen, der har haft mest Forstaaelse af mit Arbejde som Lærer, og derfor haft stor Betydning for mig i min Gerning; for dette siger jeg Forældrene Tak.«

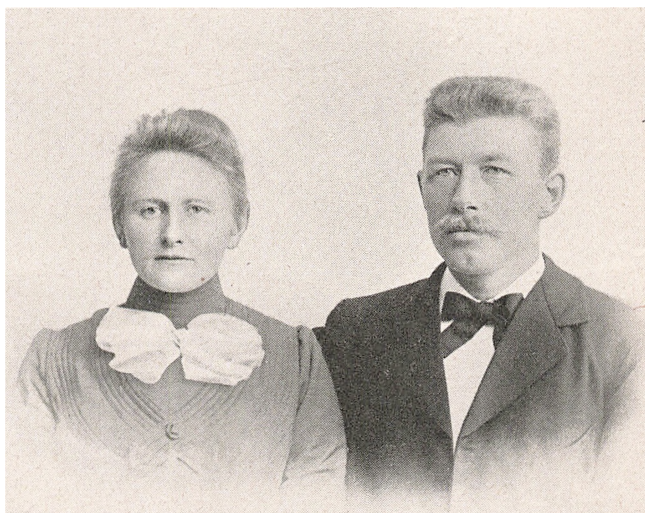
Bedstefar var — efter Mors Sigende — en livsglad Mand; han var meget interesseret i Heste, satte Pris paa at være godt og rask kørende. Det var gode Heste, han havde, og han havde gjerne to Følhopper. Et Aar havde han to brune Hopper, som Stordrengen en Foraarsdag skulde ride til Hingst med. Da Drengen kom tilbage, spurgte Bedstefar om, hvordan det var gaaet, og Svaret lød: »jow — te nejst Oer komme dæ tow bron Hejstføl mæ Blæs.« Saa siger Bedstefar: »da æ du da osse en skamagtig Knejt, de jen sku jo ha won et Øg!« Men Drengens Udsagn viste sig rigtig, der kom to brunblissede Hingstføl.

Et andet lille Træk. — Bedstefar vaagner en Vinter-

Susanne og Søren Kn. Sørensen.

Voldby-Slægten

Maren og P. Smed Sørensen.

morgen og faar at vide, det har sneet hele Natten, og spørger saa, om der er Slædeføre, og da Svaret er bekræftende, siger han: »faa saa Slæden trukket ud, og Bjælderne hængt til Kakkelovnen!«

Naar Sønnen i det foregaaende har nævnt, at Hjemmet var gæstfrit, saa er det helt rigtigt.

Af flere Grunde blev Søren Knudsen — saaledes kaldtes han — søgt af Byens og Sognets Beboere, ikke alene i hans Egenskab af Sognefoged, selv om denne Bestilling naturligvis gav Anledning til Besøg; nej — hans Evner og sunde Dømmekraft gjorde, at han var god at spørge til Raads. Naar dertil kommer et godt Humør, et slagfærdigt Vid; saa er det ikke at undres over, at der kom mange Besøgende. Det betød baade Udgift og Tidsspilde. Det var jo den Gang Skik, at Besøgende skulde nyde noget — det bød Gæstfrihedens uskrevne Lov — og Besværet var jo Husmoderens. Dog dette paatog Sanne sig som en Selvfølgelighed, og Søren Knudsen vidste, at hun var ogsaa den Opgave voksen.

Var der under Manøvrer Indkvartering i Sognet, skulde Sognefogeden være behjælpelig med Indkvarteringen; dette var jo ikke vanskeligt med Hensyn til det menige Mandskab, hvorimod det kunde knibe mere, hvad Officererne angik. Der skulde tages Hensyn til, hvor der var Plads, og hvor Husmoderen kunde forventes at være i Stand til at sørge for disse mere krævende Gæster.

Som Regel paatog S. Knudsen sig gerne en eller anden Officer, thi han vidste, at Sanne nok skulde sørge godt for denne.

Under mit Skoleophold i Hammel 1887—88 var jeg jævnlig Gæst derovre, og jeg glemmer aldrig Moster Sannes hjertelige Smil eller S. Knudsens friske Skæmt. — Naar de Voldbyere besøgte os i Sandby til Moster Sines Fødselsdag, kunde vi altid vente dem inden Middag. Kl.

11 fik vi Børn Besked om, at nu kunde vi godt gaa ud for at se efter dem, og som Regel varede det heller ikke længe, inden S. Knudsen og Moster Sanne rullede ind i Gaarden, Forspandet, som oftest Remonter, opmuntret ved Indkørselen med et flot Piskesmæld.

Naar vi fra Sandby besøgte Voldby, skulde vi ogsaa være der inden Middag, men jeg husker en Gang, da jeg som Kusk for Mor og Moster Sine først naaede dertil Kl. 1, at Morbroder stod paa Trappen og modtog mig med følgende Velkomstord: »Hva — Pe Smej — a trowwe do æ bløven Ettemejesmand!«

Om Hjemmet i Voldby kan med Rette siges, at der levedes »et jævnt og muntert, virksomt Liv —«, og baade Moster Sanne og Morbroder S. Knudsen mindes med Glæde af Slægten, der havde Lejlighed til at paaskønne deres Gæstfrihed.

1903 overtog Sønnen Gaarden; begge Forældrene blev boende, og Bestillingen som Sognefoged varetog S. Knudsen til sin Død 1907. Moster Sanne overlevede sin Mand i seks Aar, og hun opnaaede at se en Børneflokk vokse op omkring sig, til stor Glæde for hende og Børnene.

VOLDBY-SLÆGTEN:

SUSANNE PEDERSEN, født i Sandby 17/1 1842 (død i Voldby 30/5 1913); gift 26/4 1873 med Gaardejer SØREN KNUDSEN SØRENSEN i Voldby, født 25/11 1835 (død i Voldby 30/3 1907).

Børn:

I. PEDER SMED SØRENSEN, født i Voldby 4/4 1874; gift 5/5 1903 med MAREN THOMSEN, født paa Løvskovlund i Farre 21/3 1873.

P. Smed Sørensen overtog Fødegaarden ved sit Gifter-

maal, og da Faderen døde fire Aar senere, blev han dennes Efterfølger som Sognefoged, et Hverv, han beholdt omtrent i 25 Aar. Han frasagde sig denne Bestilling for at faa bedre Tid til andre Tillidshverv, f. Eks. som Formand for den ret store Forsikringsforening for Heste og som Revisor i Sparekassen i Hammel fra 1920.

Børn:

- A. Margrethe Susanne Sørensen, f. i Voldby 21/3 1904.
- B. Søren Knudsen Sørensen, f. i Voldby 12/2 1905.
- C. Thomas Sørensen, f. i Voldby 12/2 1905.
- D. Anna Sørensen, f. i Voldby 30/5 1909; gift 6/11 1937 med Grdr. Holger Pedersen, Nisset, f. i Møgelby 19/6 1906.

Børn: a. Inger Margrethe Pedersen, f. i Nisset 23/3 1940.

EFTERSKRIFT:

De i Slægtsbogen optagne Billeder henviser til særlig festlige Lejligheder, hvor der er samlet adskillige Medlemmer af Slægterne. — Desuden findes Portrætter af Døtrene fra Slægtsgaarden og deres Ægtefæller, samt af en enkelt af deres Børn, navnlig disse, der har bistaaet Forfatteren med at fremskaffe Oplysninger om deres Forældre, især hvad angaar Slægtsregistret.

